

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

جمهوری اسلامی ایران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

مجموعه

کتاب

مؤلف

مترجم

شماره قفسه

۶۸۲۸

۸۶۲۲۲

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18

بحسب ما عليه رأى الخذاق فعلم الخواص ان قد خصصنا هذه المقالة بالقول
 في ذلك فبقولنا ان كثير من الغلاصة يظن ان يكون من الخواص ما شرعوا على
 له او ما كل ذلك مما يتاخر او يكون له بحارقة قريبة في شئ من الاعضا
 لكن الخواص عندنا ما علق تعليقا فعلم العمل الذي يولد منه او ما سمع صوت
 او ما شاع كل ذلك مما يعبر بالجواره وغير المأذبه ولا شئ منه الا قليلا ولا كثير
 فاعلم ذلك فاننا انما نختص فيه فاما قد علمنا ان الاشياء او اكثرها يعمل عمل
 ما اذا علم العمل اللاتى فانت هذه لا سقى منه شئ ولا يطلع الى شئ الطي شئ
 منها شيئا كبحر العقاب وهو المعروف بالليف الاسنى وهو المجر اذا حركت
 وجد في حركه فانت كسر لم يوجد في حركه شئ وبطلت حركه فانت اذا
 اذا علق على الحراة التي قد علم عليها الولادة سهل ما عليها ومثل الحراة التي اذا
 في ذلك يوت يكون قد مجموع كل جانب منها خمسة عشر طولا وعرضا وزوايا سهل
 الولادة ايضا فانما سببا ليقوس وناليس وسقاط وفرقور من فاهم يقولون
 ان القول الاول الذي هو ان الكل يعمل اعمالا هو خواص وان معنى قولنا
 نخاصية ما خرد من لفظ ومن اول المقولات عندنا ذكرنا امر الشئ الخاص
 وكيف وان هذا الشئ قد يختص في اعمال الاشياء او شئ لا يختص هذا الآخر
 به فانت جميع الاشياء يوجد ذلك فانت الايسر من الناس والايين قد
 يختص ان الاشياء او شئ لا يختص هذا الاخرية وان جميع الاشياء قد
 يوجد كذلك فانت قد خفف كل واحد منها اعني من الايمن والايسر
 باشياء او شئ لا يختص هذا الاخرية ولت جميع الاشياء قد يوجد كذلك

فانما قد يتحقق كل واحد منها المعنى الابن والابن باشيء اخر فيفرض
القلب وذلك انما ابدان يتحقق المسار باليد اليمنى فاما الابرار فذلك
الافعال الحاجة الى الدفع عن نفسه فان حركته يده اليسرى انفق
واسهل من اليد اليمنى وانما كان ذلك لعله القلب والحما الذي فيه
وانما سبب الشجاعة والحياة وات الجانب الايمن ايود كثير من الجانب الابرار
للحكمة التي لها القلب تلك الجانب الابرار والحرارة فيه اكثر فاعلم ذلك
وكيف هو فان هذا قول لغيره وسنذكره عن اصحابه وفلا نسفة
ولما كنا قد قدمنات جميع الاشياء الموجودة غير الاصول القديمة
خارجية من العشر العقول فاننا نريد ان ناتي بهذه الخواص على ما يجبه
المقولات العشر من جميع فنون الخواص فاننا نسال في ذلك في الجوهر لا يزيد
في شيء من الاشياء ولا ينقص منه ومقداره ابد العشر الدليل على ذلك انه
اخذوا من الادوية او جودا وشيئا من اعضاء الحيوان ثم ادخلوا في الشرايق
حتى يفرق منه طبائعه وهو يخرج عرق بلونين اصفر وابيض وسحر من
الاصفر ذلك ينار ليشنه ثم اخذوا ما بقي بعد انقطاع القطر فوزن كان
العشر في الثلثة الاجناس وانواعها كلها واشخاص وانواعها كلها هذا
في الجوهر فانما في النباتات فان وجد طول هذه الدماء هو عليه من اتيان
الشتاء والخريف والقيظ والصيف ومثل انضاجه شيئا في وقت منه
لا يجوز ان ينضج الا فيه ومثل الحما في شيء ومثل بطلان شيء وان كانت
ذلك في برهاني ولا واجب من تنقل الزمان عليه وان الاشياء التي فيها

الخواص غير ضرورية وقد يجوز ان ينقل ذلك عنها فاما في باب الكمية فمثل
العدد الذي قد مناه في القول مثال ذلك ان كان من ذواته كذا يعمل
كذا وكذا وطول كذا وكذا مثل طول كذا وكذا ومثاله من اخذ
عشر دراهم من الزعفران فجعلها بالاء ثم يقبها بشيء خنزير وصيها
كالبنده وعلقها في خيط ابرسيم وشعره على بطن التي قد عمر عليها
خروج شيمتها اخرجتها الوقتها فانها ستحي كان اقل من عشر دراهم
او اكثر لم يعمل شيئا وكقولك ان من اخذ شيئا قليلا من الزئبق فطرحه
في خلك اذهب حوضته هذا بخير قدر وليس في اخلا تحت الكمية من قيل
انه مقدار ما وهو احسن في القول والبرهان من الاول ومن ذلك ان مقدار
الخطوط الخارجة من مركز الدائرة التي يحيطها متساوية كلها وان
الدائرة العامة اكبر من المادة والمقروحة اكبر من المادة والقائمة وان
الدائرة المادة اصغر الزوايا وامثال ذلك من الخواص التي لا سغير
في هذا الموضع الاعلى سبيل البرهان في القول على ما قد علمنا اياه في الاول
فقط في المقالة الاولى من كتاب الامامة فاعلم ذلك واعلم به ان شاء الله عز وجل
واتا في الكيف فسال ان النار اذا قطرت في الخليط كان ما يخرج منه اكثر
ما يخرج منه في جميع اوقات السنة كلها حتى يتبين ذلك ومنه التقطير في يوم
الجنوب فانه النقص كثير من مقدار التقطير في يوم الشمال وجميع الرياح ومنه
ان قضبان الاسر ان لم يجدد ويقطف رؤوسها من الجانب الاعلى الذي فيه الاينيق
ويؤخذ من جردة اعضائها المستحق لها فيشده بمقدار البندقة او الجوزة ع

٢

اسئلنا لم يثمر التقدير على تصحيح ولم يخرج صافيا ومنه انما يجب اما
 ان يكون من الماء او من الجوهر او من المظهر او المظهر او غير ذلك مما قد
 احكنا جميعه في كتاب التجميع يجب ان يكون مصفى عشر مرات في شئ
 غليظ دقيق السنج حتى يخرج جوهر فقط وصاف فيه هذا الميزان فاعلم ذلك
 وابن اسرك بحسبه فهدى خمسة اوجه من العشر المقولات ويجوز ان نقول
 في الخمسة الباقية التالية لهذا ويجوز ذلك اخذ هذا الكتاب اذ قد قلنا على
 الكيف فمحتاج ان نقول على الاضافة وهي التي بوجودها يوجد اشياء غيرها
 فان ما النعناع اذا خلط في الماء وصبت على من اضربه العرق يظلم
 العرق وجود الشئ من اضافة ما النعناع الرقة الانسان وكذلك شئ
 بجري هذا الجري ومنها بطلان جملة الخلق بالمرتك ومنها العنكبوت
 والدارح يبطلان حتى الريح ومنها الكبريت ودم اسود سالح يقطع البرص
 ومنها شئ يخرج الخلق في الخلق ويخرج الخلق من الخلق وهرب الحديد من
 الغناطيس بالريز وكثير من الاعمال ومن باب المضاف في الخواص ما عرفنا
 وبميزانها تصد الى ما تحب وايضا ان نقول انما اجمع خواص فالحاجات الى تفا
 حيلها ان لا فرق في ذلك بينك وبين جميع الناس العالمين منها ذلك الفاعل
 وكما ان نقول في القسيمة وهو السابغ من ذلك ان المرأة الحائض اذا
 استلقيت على ظهرها ثم رفعت وجليها فوجدتها في بيتان والبرد يبرد من
 التراب لم يصعبه لاجمع براحيها شئ من ذلك البرد ولو انها ينصب تلك
 النسبة وانت على جانب او على طرفها وهي حائض ولم تعلم ما خدنا

لم يفرق

لم يصرف واصارها البرد بعد ما شئت ما علم جميع الاشياء الظاهرة ومنها
 ان في الكلب ان لم يوازي في الشبع حتى يغرق في الماء في الضيق او اكثر لم يسقط
 الكلب فان هذه هي وجوه القسيمة ومن الاعمال المشابهة ان الاسود ما جري
 بجراه وجميع الاعمال التي تحتاج الى شكل يكون عليه تلك الاشياء لا يجوز خلافها
 فتلك الاشياء الواقعة بذلك الشئ هي خواص القسيمة فاعلم تلك وايضا ان تلك
 فيه يتصنع وهذه القسيمة عامة كط ما يعمل عملا ما مثل القسيمة انما هي التعليل
 كقولك اريد الله وعلام زيد ويقال ان مصر وقلان اعني القسيمة في جميع
 الاشياء بيتة وفيها خلف بين الفلاسفة كما علمنا في الموضوع الذي قلنا
 ان من الفلاسفة من يقول ان الاشياء كلها اعمال ومنهم من دفع ذلك عن الكل وادبه
 في البعض كما يجب على المطر لا حكاك حجر المطر منه بعضه بعض ومنه شئ
 غيره يجذب حجر العفصة للفضة وكذلك حجر الغناطيس والحديد وكفاعل البهائم
 للفضة كاذان الانسان فان هذه ذوات قسيمة بالاضافة الى ما ليس فيه وذلك
 شئ كقولك فلان يعمل الام الحاف وقلان لا يحسن لك فاعلم فانه متى
 حال ما في كل ذا العالم في رأي قوم وفي رأي آخرين في البعض هذا او حق
 سيدي سبب كشف امور العالم اعني الكلام في هذه الكليات سبحان الذي
 يستجدي لك لوضع الكليات في العالم فاعلم ذلك وانقب بها تفصل الى ما تحب
 ومحتاج ان نقول في باب الفاعل هذا هو الشئ الخاص في عتد طائفة
 وعتد اخر اعني هو الفرق بين ما يفعل وبين ما لا يفعل كقولنا انه من شرب
 الفطر الذي يثبت تحت الزيتون مع اللوف والافسون اخبر بطويات

ما خفي
 ان يخرج
 ان يخرج
 ان يخرج

٤٧٥

كثيرة فعلة الجرب بالانسان الشارب له وله نوع وموقونا يبطي
 ويسرع ويقط فطين وثلاثة وكثير من ذلك وقولنا يفعل فعلا واحدا
 ولا يفعل شيئا كجرح الخيل الساج فيه وفعل القنفذ للاشياء الطيبة ويدخل
 في اعمال الجواهر فعلة ثلثه افعال كقولنا المورث يبطي جرحه الخيل ويطلب
 ربح الغابن ويدخل في المواقف المشقة للينة ويدخل في اعمال الصنعة ويقتد
 ويحترق ويحضر الامساك ويطلب حقوق النار واشياء شتى لك من افعاله يزيد
 على الاول فاعرف ذلك وتحتاج ان تفكر في الانفعال وسو على التحقيق خاصي
 الات ليس كل الاشياء متفعل كقولنا الفضة والحديد والذهب واخوانه
 منك منطوقه وجميع الاشياء الاخر لا ينسبك ولا ينطرق وكما شيئا اخذ
 ينسبك ولا ينطرق كالزجاج فانه ينسبك وينطرق بالحديد وغير حيله
 ينسبك ولا ينطرق والتراب وكثير من النباتات والحيوان لا ينسبك ولا
 ينطرق فاعرف هذه الاصول واذا قد اتينا على جميع هذه القواعد فليكن
 الآن آخر هذه المقالة ان شاء الله تعالى المقالة الرابعة من خواص الموازنة
 بحسن توفيق الله وهذا منه المقالة الخامسة من خواص الموازنة

بسم الله الرحمن الرحيم
 لا تاقا قد كنا قد بينا في ترتيب كتبنا خواص القول في ترتيب الموازين
 منها وجعلنا في القول الثاني بعض العلم على كنه حقيقته ونحن نروم
 ان يكون جميع علم الموازين في هذه الكتب فانما تحتاج ان تقول علمي تمام
 القول الثاني فهمنا ومع ان ذلك الشق شرح من اذ قد قلنا ان بعضا

القلب فانه اذا غير ملبت ولا مهلك وينبغي ان يبادر فيه ولا يغفل عنه
 فانه قتل يتلف اذا تمكنت لاما كان قليلا فانه لا يلبث ومنها الداء العظيم
 الوجع والريه وذا من الجنين مثلها فانه ينبغي ان يبادر ولا توقف في امرها
 فانها لا يخطر للمناخية كما قد سنا وصفا في ذكر الاغذية فاعلم ذلك واذا كره
 واعلم به نصب الطرقت اليد سهلا ان شاء الله تعالى وينفع بأبدا قليل نفث
 الدم وقذره وتجمعه وهو اعسر الادوا وخاصة تنفخه ولكنه يجبر
 الوضع جبر اعظيما وليس في العالم كلمة دوا حار ولا يبريد يبلغ الى الرنة الا الا
 كبر فقط والاكسير الاكبر ايضا المتخذ من الارز وحده فاما من غير ذلك
 ما كان من غير من هذه الاكاسير فقد ينفع اشياء اخر ما من هذه او
 غير هذه من جميع الادوا وينفع جميع شروب الحمال كماء الخواثيق وعلك اللبان
 اذا استعمل على الوجع وسقوط اللهاة التي يتخوف منه موت المعجاة والقلاع
 المزمنة وينفع البحر الذي لا دوا له منفعته بالعكس عجيبة فاعلم ذلك
 واعلم ان الانسان باسرها وجميع الروائح المنبثثة من كل مفصل من المفصلات
 المزمنة الذي لا يقلعه شئ من العلاجات البتة فاعلم ذلك وتبينته وسفع
 برعه البواسير والقروح العارضة في الانف والدبر منفعته عظيمة وقطع
 الرعاف الذي لا دوا له التلطف بزيادة السح الذاهب على طول المدد في يوم
 واحد وينفع جميع ادوا العين من التلطف والتشهير والماء وضعف الناحية
 وانتشار الاشياء والروح والطرفة التي قد كادت تغطي الناطر المزمنة العظيمة
 والشلل الداء المزمن القوى العضل ومواسيل الجرب والبياض والماء

منفعة يتيسر برصه على صحتها في أمثال القروح والرمم وما جرى مجراها فليس يحل
 إلى شيء من ذلك إلا أنه متى طرح منه فزنت شعيرة واحدة في أوقته من الأعمال
 نفع منفعه برصه عظيم وينفع النوات المزمنة والركام القاتل برصه
 الشيء الخفي المزمن فاما التقيح والنفوس الرعشيه والحدود والقوى
 والفاحم والسكتة والحق والقطرب فانه ينفعها في ثلثة ايام لا اقل من
 ذلك والشرية من ناربع شعيرات فانه هذه الحلك كلها صعبة خشنة فاعلم
 ذلك وحق سيدي ما فيه من البتة واما ما سفع من الادوية بالروحاني
 اعني السحق والتعليق التي ليس من شأنها الكثرة والتقليد في اللدلاء العارض
 من السوداء والبلغم واخراف الصقر امثلكا بروس المايعوليا
 الصرع واليرسام والدوار والفواق وذهول العقل والغشي فانه يبرئ
 بالتقيح والتعليق وكذلك قد سفع التقيح المزمنه والصداع وما جرى
 مجرى هذه الحلك فاعلم ذلك وانظر هذه الاشياء كيف هي واعلم بحسب ان شاء
 الله تعالى فهذه الادوية وما شاكلها من خاصية هذا الدواء الواحد المركب
 النفع لها ومنفعة هذه الحلك وامثالها وما جاسها وما جرى مجراها
 واذا قد اتينا على جميع هذه الانواع في هذا الباب واوضحنا الطرق اليه
 وكشفنا عن السر المسبك عليه فيما بين اكثر الناس وبينه فانا نحتاج
 ان نقول بما في خواص بعلم منها ولا يتقن في هذا الدواء الشريف انه انما يعمل
 ذلك العمل الواحد المذكور به من صبح الاجساد السبعة فقطوعا يتوكل
 منها لكننا نقول فيه انه متى اخذ من سبب البلور ومن هو الزجاج
 صفا

يجب ان يكون التداوير فيها هذا واحدا والسلم ومنها ان من الحواس
 الكبار يوم الجنود يومهم الشال في الاعمال وذلك ان التقطير والحك
 خدات في العمل وذلك ان التقطير اخراج ونشف وطوية الشيء الرطب
 واليابس والحك زيادة رطوبة في الشيء لم يكن له اما في الرطب وفي اليابس
 فاعلم ذلك فهو سبب الحلك والتقطير وهذا يكون الخوف وهذا الى اسفل
 وفي ذلك كون الاختداد في يوم الجنود بصير التقطير ويزيد في الشيء القطر
 ويضرب المحلول ويضعف العافية وفي هذه الاشياء كباد الدلائل لمشي
 كان شيء اخوضه من جميع وجهه الاسفل قبل الموجود وما لا بد منه لاصد
 فيه جميع الموجودات فان الشيء الموافق لاحدها يخالف الاخر والمضاد لاحدهما
 موافق للاخر وهذا من العلوم الاوائل يكاد ان يكون فاعلم ذلك واستخرج
 جميع العلوم من كشي فارتكت والله شيئا الا وقد اتيت به لك واضحه طافقي
 تمت المقالة الثامنة عشر من سلوها **المقالة التاسعة عشر فيها**

بسم الله الرحمن الرحيم وبه استعين

الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيد المرسلين محمد المصطفى وآله
 اجمعين من توسط في قراءة هذه الكتب فيعلم اننا قد ذكرنا من علل
 الاجزاء وطبائيعها واعمالها عجائب كثيرة اعمال نفيسة والذات نور في اشياء
 من خواص هذه الكتب بل في جميعها ان التقطير العظيم الدقيق
 المعروف بالكيما وانا اعتقد ان من عمل شيئا من طريق هذه الاعمال
 الا ان لكل شيء فضل على الآخر اذا فسر ما قلنا في ذلك وفيها كلامنا

في اركان الاكسوز همتا وذلك ان هذه الاربعة في الجود والبيان يجب
ان يكون على ما اصف والا فليس يكون وحق سيدي منها ابداعا لا يصح
كبير ولا صغير حق ولكن يكون منها القدرا في قوتها اذ كل شئ في العالم
له علميا والسلم فاق ذلك انه لا بد من ان يكون احدها روحا جارا
كالهت والذوق وذلك لانه ليس يجري شئ في الاجسام جواريا في الزوق
والهت ولكن فيها شتان على اري قم وعلى اري آخري ثلثه وهو الحق
وذلك انها يحتاج ان يفهم ولا يكون ذلك الا بان يتقلا ذلك تحقيقا في
وكت ثقيلا على السلم والاشا في انها يحتاج ان يصح ليحجر في ذلك
الجسم فينصيح وليكو الموضع التي يميز فيها ويختص فيها صبغانا واما
فان صبغة فخر انه ضعيف قليل لا يفي بقدر ما يريد منه وما يقدر فيه
والثالث ان يربط بهذه الاشيا حتى لا يفارقها اذ من طبع الزوق الذي
لا يفرك سعيها وترك ما قد اضيف اليه والفر منه والسلم والاشا في
هذه الاشيا هو المنقل هذه الروح الشريفة ليخوضها وحكم امورها
ولا يتوكلها يا وي وتقرر وتسكر في سطوح الاشيا لكن في براحتها
الثالث هو النفس الشريفة التي تعمل الاعمال كلها ولولاها ما تم عمل هذه
الاعمال البتة ولكانت ابداعا لها ناقصة وهي التي تعمل على ان تصنع
الروح كما ذكرنا وذلك لان صبغها اكثر من غيرها وكلما كان كذلك كان
صبغه كثير فانظر في ذلك هذه النفس تكسب الروح الصبغ من جميعها
والجود وهي واحد لا غير وحكمها واحدا نظرا لما تنوكل تجد الحق فيما تنوكل

والسلم

والسلم عليها الثا فانه روحا من الروح والجسم ويرتبط الروح
به حتى لا يفتقا ولا يزل عن علمها ابدلا وذلك مثل الكبريت والصبغ
والجسم مثل الغصنة والارض فانظر في ذلك تجد فيه رشا ليس مثله وحق
سيدي واذا انت هذه الاربعة الثلث فاحتاج مع ما ذكرنا من اعمالها
الى شئ غير ما ذكرنا البتة وقد كنا قد شئنا في القول ان الاركان اربعة وقد
اكتفينا بثلثه من العلوم الا وبلغ العقائد القصدة في الاقرب السليم الى
انه تناول الفضة اولى بالعقل من سلوكه لا بعد الاخرى اذ لا غير محود
فالعلم من ثلثة او من اربعة فقد قد شئنا انها اربعة فلم صارت ثلثة
والعلة في ذلك ان هذه الثلثة ليست تعلم ما ملنا من هذه الاعمال من شئين
احدها الطهارة من دنس المعدن والكون فانها ان لم تطهر اياما وارواحها
بعضها في بعض كان في خلاها اجزاء مغارة من الارواح ناس يطول وينع اجزاء
اخر الا بدفع جب بذلك ان لا بد لها من الطهارة ابدل حتى تتم ذلك فيها والسلم
والثا بية انها ان لم تنزع وتخلط بعضها ببعض فتلاها كليا لا
يجوزة جزوا لم يكن عنها ايضا علم ابدل ولوانها ظاهرة كل طوب في العالم
وكل حكمة اليها مضافة في تصفيتها وذلك لا يكون منها سفرة لكن يحتاج
الى شئ داخل عنها خارج منها فقد صارت اربعة ومثال هذا الذي مر اذ
فيها وما نزع لها خارج عنها غير مختلط بها لانه لا يكون داخل فيها خارج عنها
الا لعلمه انه غير متنجس بها وانما يكون دخوله فيها بالجاره لا غير هو
التواضع والماء في الجواني والبراق في عالم ذلك فقد وحق سيدي صلوات الله عليه

وحده الله تعالى سمحت لك في هذه المقالة بالاسم به فكم كثير من كس في مرض
 اذ من سبيل شرح العلم بتدبيره وتذيقه في المواضع الكثير والسلم وغيره
 ضاير بعد اذ حددنا الاركان التي يكون منها العالم نصف كيف وفي العمل
 فيها ليكون القول والكتاب ثابتين بذلك اذ قد سطنا لكشف الغمّة والعنى
 عن الناس جميعا وعلى الله تعالى توكل في جميع الامور ولقد كان سيدى يقول
 لى كثيرا اعلم يا جابى ما شئت وكشف العلم كيف شئت فلن ياخذنا الانشا
 له بحق والسلم ان النافر لا يكون ابد مستقرا والمستقر لا يكون ابد نافر فقد
 يحصل من ظاهر الكلام ان الصنعة غير تامة قد ذلك كلام معلق باشياء آخر
 وسواء النافر لا يكون مستقرا ابد ولا المستقر يكون نافر ابد من دابة
 ناسبا بالاضافة الى غيره والالات ليس حكومة الواحد حكومة الاشياء في حال البتة
 الا في خواص اخرى غير هذه وذلك ان الروح لا يستقر ابد والروح فلا يجرى والبراقى
 التيق والذهن فانت من نفسها وبغير دخل عليها لا يستقر والقول في النفس
 مثل القول في الروح لا غير وذلك ان النفس اشد نفورا واحتراقا من الروح
 كثير والجسم غير نافر ابد لانه صاير في الناسا اذ قد اعتدلت الروح منه بالجسم
 فتدخل على الارواح والنفس اشياء اقربها وتدخل على الاجسام اشياء
 نفرتها وذلك محتاج اليه ضرورة اذ ليس بين الجسد والروح والنفس صلة
 ولا قربة البتة فمن في نهاية البعد كالاسود والابيض والخير والشر والعد
 والجود التي لا يستقر في حيث واحد فاعلم ذلك فاذا صيرت الارواح والنفس
 اجسادا والاجساد ارواحا صار ما بينهما قرابة فلم يزل بعضها بعضا وهذا

نهاية

نهايه العلم فاعرف ما نقول قبل ما يجب ان شاء الله تعالى وليس لنا في
 ذلك حيلة من بعضها في بعض لان طهارة الروح عملها وذلك يكون
 بتصفيتها عن الملح والبراقى من تلك مرات او يغسل بالبول والخل
 والزيت ويستعمل حبة ولا تشك في شئ من ذلك فكل الهميز وحق سيدى
 واحدة على المصعد اشرفها بعد السلم وطهارة النفس تنويعها بعد
 سحقها بالنورة والملح والبراقى من تين او ثلثه ثم يصعد حتى يبيض يسير
 من النار ودوامها لا غير قد يبرأ الجسم التكليس او التصديّة وذلك يقال
 على لونين اما التصديّة فاما من الوصام وما جرى مجراه واما التكليس
 فاصلب من الاجسام والسلم يرجع الجسم الى اصل الهيولى فيه فيكون العمل
 والبراقى فيها فخذ قد دبرت عما فك الله تعالى فلو خلطت ما به الف
 سنة وسقيت كل نوحا في الارض وما وغير الاشياء انعقدت ولا
 ارتبطت لانها غير مفرقة في نفسها ولا يحكم الضبط بذاتها فليكن
 عنها ابد حكمه وقد كنا قد منا ايضا فيها من القول ان النافر لا يكون
 قارا ابد والقادر لا يكون نافر ابد فاذا اخذت هذه العلامات فلم
 يبق عليه بقبية في العلم وهذه التقريرات قد خصصنا باخر عشرين
 صغارا يعرف بالرياض فانت كانت له مدية طلب ذلك واخرج منها ما
 يجب وحق سيدى لقد ضمنت بذكر هذه الكتب في كتابي الصغير
 وانه لا شرف كتيب هذه الكتب بالرياض بحجم المحولات كلها وتجميع الاذابات
 كلها وتجميع التكميلات والتصدريات كلها وتجميع التثبيحات كلها ومعنى

كلها اى تجمع الوجوه التي فيها لانه ليس شمع الزيت مثلا ما يشع الزبرنج
ولا يشع الفضة ما يشع الزئبق ولا الزبرنج وقد جمع هذه الكتب ايضا
جميع وجوه التقريبات لهذه الارواح والنفوس والطيوانات وتنقرا
الاجساد وتصعيداتها حتى يصير ارواحا وعلما منها اشياء اخرى من العلوم
الكبار قد يصن بذكرها كمالا يغيب فيها السامع فيطلبها فيكون
بطاينه لها وجود لها وجود لها يصل الى ما فيها فان هذه الكتب وحت
سيدى اشرف كتبي في هذا العلم فاذا انت قد قررتها فانها اذا قررت ايضا
غيرها بغيره وذلك ان كثير من الجهال يقدر ان ات الزيتون اذا قد
وقرانه هو ان يذوب على الصفيحة فيجرب ولا يحرق انه قد عمل العمل
كله وليس يحتاج فيه الا زيادة وليس القول كذلك لانه غير غايي
ان قال السائل ان الذي يقرره يغوضه فذلك قول الحق لان الذي
يقدر غير ما بغيره البتة وليس يغوص او يشغل ليس يكون ثقيل الا
بخالط الجسم فهذا حاله كما قد قلنا على الروح فكذلك القول النفس
الجسم فطلب وجوه ذلك واجت من تصلي الى ما تحت فاذا استقر
ما يجب ان يقرره ونقرا ما يجب ان ينقرا فاذا ذلك حيلة من الفلاسفة
والشيئ النافر لا بد ان يكون نافرا ابدا واما ادخل المناق على المستقر
والمستقر على النافر ليكون المزاج بينهما فان المزاج اذا دخل بينهما
صار الجميع به واحد وجميع النور عن النافر والاستقرار عن المستقر
وصارت كلها شيئا واحدا وذلك هو المقصود والسلم وذلك ان المزاج

لا يكون

لا يكون الا كى حتى يتم ما قلنا والمزاج الكلى في هذه الاشياء لا يكون الا بالحق
خاصة والسلم هذا جميع ما يجب ان تعلم من قواعد هذه العلوم فقد وانه
نصحت لك غايه النصح وكشفت جميع العلوم ولم اترك نقطة واحده
ان فطنت وسوف تصل الى الشئ قريب ان شاء الله قد قرب الى الشئ السلم
واذ قد استوفينا ما ضمننا في صدر هذه المقالة فليكن الان آخرها
تتم المقالة التاسعة عشر وتلوه **المقالة العشرون فيها**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين اهل الحمد كما هو اهله ومستحقه
وصلى الله على نبيه محمد قد قطعنا من الكلام فاصل الخاصية
والشواهد عليها ما فيه غنى وكفايه وهذه المقالة اخذنا ذلك ونأخذ
من بعد على الكلام في الحروف النافعة وان كانت هذه نافعة فانا انما
نقول ذلك بالاضافة الى الكثرة والقل لا غير فاعلم على ذلك وتبين ما
نقوله نصب فيه الرشيد والطريق الا صوب وانا محتاج ان نقول في هذه
المقالة خاصة على الحروف البزائية التي يوجد قايما في العقل ذلك
مثل ا ب ج هـ فانا قد علم اننا اذا احددنا ا ب ك ط ب و ب
في كل ج هـ فكل ك هـ فليس قد وجب ان يكون ا فكل د
و ج في كل د هـ فكل ج و ب فكل ب وكذلك اذا علمت المقدسة
فقل ان ك فكل ج هـ فكل ب في كل ب هـ فكل ا كانت القضية
واحدة وكذلك ان كان في احد انقضى جزوا واحدا جزا رجاعة الا انها

وبسطة كل

دون الكل كانت على ذلك فاعلم به تصل الى ما يجب وكذلك ان قلنا ان الصنع
في كل حجر والحجر في كل جسم والجسم في كل قابل للتأثير كانت القضية حقا
ان الصنع موجوده في كل قابل للتأثير فاعلم ذلك وانظر في هذه القضايا
ومقدما تها فان انت حصلت ما تقول وصلت به الى ما تريد وان انت خالفت
فنت بالتعب والنصب والتعب وذلك ما اخبرنا به يجب ان تعلم ان جميع العلوم و
الاعمال الخفية داخل تحت القوة والفعل فمنها ما يمكن ان يخرج
من القوة الى الفعل ومنها ما لا يمكن ذلك فيه قد ثبت ذلك في العالم
وجوه الاشياء المطلوبة وانها اربعة اوجه فاعلم بها ونبغي ان تنظر في هذا
الفصل وكيف تصل منه الى ما تحب بقوله الله تعالى ذلك ان تنظر فان كان الشيء
الذي تطلبه مما يمكن خروجه من القوة الى الفعل تطلبه وموجدته فيه
شيء كان عاليا او ناقصا وان كان بخلاف ذلك لم تسع نفسك ثم انظر
في القسم الذي تعلم انه قد يملكك خروج ذلك المطلوب من القوة الى الفعل
فان كانت له خمسة شروط او عشرة او ما نه او الفضا وما كان احتجت ان توفى
ذلك الشيء تلك الشروط وسعني ان تعلم انه حسب ما توفى الشيء شروط يكون
حرة منعتة فانه كلما نقص منه جزء من الشروط كان ناقصا حسب
ما قد عطف من شروط فاعلم على ذلك واعلم به فصل الى مطلوبك بسهولة
ان شاء الله تعالى وانظر ما احصى في ذلك فانك تجد مناسقا في كل شيء في العالم
كله مثل ان تقول في الكسيتي اعني بها الاحمر والابيض هل يمكن ان يكون
الاسن اربعة اركان فان كان ذلك لممكن فاعلم به وان كان ممثلا

فان قيل فان العلم انما هو في الاشياء فانما هو في الاشياء فانما هو في الاشياء

فان تركه

فان تركه ولا تتعب فيه فاننا قد اوصيناك بما كان في القوة ولم يكن خروجه
الى الفعل ان يتركه فكيف ما ليس في القوة البتة وايضا ان تشاء فيها كان
على دواء واحد فان ذلك من اربعة ادوية لا بد منها ثم ارجع الان فانظر
في الاربعة الادوية هل هو كلها متناسبة فان كانت كلها متناسبة علمت
ان العمل تام وان كانت غير متناسبة علمت ان العمل ناقص ثم انظر فان
كانت متفقة في الطبع فانه في المقام واحد وان كانت مختلفة مقام
كل واحد منها خالف مقام الآخر وان تنظر فان التي لا خلاف فيها
لا فايده فيها الا انها كلها شيء واحد والتي فيها الخلاف فيها الفايده
وذلك لان المبادي لا ياتلف في شيء الا بالحاد والرطب لا يتم به كون
الابا اليابس والبارد يحل لغ الحار والرطب يضاد اليابس فهذه
اصول العالم وما في العالم بعض العالم وقد كان العالم تاما بالحاد واليابس
والرطب واليابس فقد وجب ان يتم كون الاكسير بالحار والبارد
والرطب اليابس انما يكون ذلك في الاكسيرين بالمفردات التي هي الحار
والبارد والرطب واليابس لكن يتم بالتركيبات والتركيبات من الاربعة اركان
ايضا وهي كما قد علمت حار يابس ومحايد رطب وبارد يابس وبارد رطب
واصول هذين الاكسيرين اذن هذه الاربعة المركبة فليعلم ان الحار
اليابس والحار الرطب في جميع الاكسير كلها نافذة كادبة لحيات محتاج
الى طول التدبير والعلاج والمنهج والشقية وانشاء ذلك ايضا فانها
محتاج الى التثبت بعد ذلك كله وزوالها عن الشرحود التي كانت

٩

عليه وان هذه الشروط متى ما توفرت ايضا كانت في النقصان والزيادة كسب
ما قد نقص منها وزيد فيها فاعلم ذلك واعلم ان به تعلق الواجب ويوجد في
الاصليين اللذين لا بد منها قلت ان يارد الياسين والبارد الرطب اما البارد
الياسين فانه لا يكون نافعا الا بالبلع لكن بالعرض قد يحتاج الى ذلك في بعض
الاعمال وفي ذلك وفي الاكثر لا يحتاج اليه فاعلم ذلك ولا تشك فيه واما
البارد الرطب فيجب ان يكون غير شقر ولا نافر لكن يكون اخلا غير
حاصل فيه في الجميع شي فليكون قد لا دم هذه الامكان بعضها ببعض فالتفت
من اجله واخذت من قوته ولم تأخذ من جسمه شي فليكون ما اخذت
منه انما هو البرودة والرطوبة ولم تأخذ له جسمانية فانظر في ذلك الى
ما تحت من ذلك فقد وحق الله تعالى وحق سيدى جودت لك هذه العلوم
وابتدأ في مروض من كتب هذه كائنا غيرنا قصر في سماع اخرنا قصا غير
نام لكن انما يركن منه وبركنين على حيا فسطنا الا لا بان له فاعلم
بهذه الاصول تعلق الواجب كماله وقوته وحاجته ان يقول كيف وضع
ذلك في الاكبرين جميعا وقال الله تعالى ان من سبيل الاكبرين
جميعا ان يكون الاغلب عليها الحرارة واليبوسة اما الحرارة فلا تحتاج
ان يكون نافعا اما اليبوسة فانه يحتاج ان يكون ثابتا ويجب ان في الزيادة
في الزيادة في ان يكون اليبوسة باردا والحرارة ناعما اما اليبوسة
فلا تكون اليبوسة البرودة لا غير واما الاحوة فلا يكون احمر ولا يكون
الاحمر بالحرارة فاعلم ذلك فاعلم ان الذي يجب ان يكون

لما

في طاهرها الحرارة واليبوسة لا غير في الاحمر وبالطهارة باردة ورطبة اما اليبوسة
فيجب ان يكون طاهرا البرودة والرطوبة وكذلك هذه الاصول واما ان يكون ان
تجاوز ما وصفت لك فيحطى العمل لا تصب طاعتك فقد والله العظيم الرحمن الرحيم
وحتى سيدى صلوات الله عليه نعمت لك في هذه العلوم والاعمال وابنت عنها غاية
الابان وليس عندى ان في العالم بعد له ادى في حقته وموئيد في شي وما وصفت
ولله تصوره في عقله حتى كانه قد علمه وسلم وبعد فانه لحي ما يحتاج كل اكبر
ان يطهر نفسه وروحه ثم تثبت ان حتى يكون عنها ما يحتاج اليه من الاعمال
وقد خصصنا ذلك بموضع فليس يجب ان تطلبه احتاج من بعد ذلك ان
تحدث باشياء من امور الزمان وما ديت من طوائف الاعمال والعمال لذلك
فان الخطا فيه كثيرا اني دفعت الى زمان فيه للكون والناس متعارفون جدا و
طال هذه الصناعة لها كبر جدا وما ديت فيهم من حسن التدبير فضلا
عن الاعمال الاكاسير من خفيهم ووجدت قوما خادعين ومخدوعين قد
الجميع وعلمت لهم ما قد كبتهم في حذر كتابي الحق وعلمت كتابي الذي
اسميه البصيرة علم فيه اناس جميع العلم الصغير والكبير في جميع الاكاسير الجوانية
والبرانية واثبت في ذلك ان من علمها اقوال في سياقات العلم يغفل اليه
ولم يجز ان يقع عليه خطأ بوجه ولا سب فقال في سيدى صلوات الله
عليه باجابه لقد استوجبت من الله تعالى الرزق الثابت والرضوان بما كتبت
به من الناس هذه البلايا والاصحاب ووردت عليهم عقوبة ثم منقطعت
اموالهم وعلمت الحق والفضل سيدى ودي علمت ما علمت ووصلت الى ما علمت

ويجب من بعد ما تكلمنا عليه من هذه الأعمال كلها ان تكون المدبريات
 منتبها في جميع الأعمال التي تحتاج ان يسوقها ويؤخذ فيها في شيء منها
 ثم ينظر القاعدة الكلام اولاً في الشيء المدبر ويبدأ بالصعب الأعمال من
 ذلك الشيء المدبر فالأصعب ولا يبدأ باليسر فبالأيسر فبالأصعب ان يكون
 المدبر يحتاج الى تدبير يتألف فيه زينة وهدوء ونفسه وفنائه وما مديته
 لها فيلجأ الى تدبير الزينة فانه لا شيء في الاركان اصعب منه ولا
 انقب فاذ انزع منه اواذا دخله العمل اخذ من بعده ذلك في تدبيره الماء
 والنشادر اما ان يكونا معاً واما ان يكون مفرداً فليبدأ باليسر ثم بالاصعب فانه
 كذلك يجب ان يكون لان الكبريت والزئبق اخوان وفيهما الصبح وفيهما
 التعب وما يجب ان يبدأ بالاصعب وما يستمر والسلم ثم من بعد
 ما قرب من ذلك وليس اقرب في العلم اشبه به من النشادر لانه يحتاج
 الى كثير من احتياجه اليه الكبريت من الآلات والياقات والسلم وبعد ذلك
 كله الماء فانه قد شبه في الصعوبة لانه مقطوعاً كالالتصعيد ولا اخذ
 اجزائه في الاكبر وعلى الاعم النشادر ثم من بعده ذلك كله يؤخذ في علاج
 الحديد فانه اسهلها ويؤخذ من بعده ذلك في بقية ما كانت فيها نافعاً لها
 وتولانا في الجسد ما قلنا انها هو ما كانت في محتاج الى ان تصعد وينفذ
 والسلم والقول في الاعمال التي تحتاج ان تنفذ انما هو ان العمل
 على اي شيء لا يتم باليسر في الاشياء من الفلاسفة فيكون قد
 لا رواج حتى لا يضر من النشادر البتة ويظهر الاجساد حتى لا يصير في النار

الشيء

البتة فيكون العلم تارة بذلك كما لا ينبغي قالوا من اهل هذه الطائفة ان
 العلم انما ينبغي ان يكون بان يخفف الاكبر ويلين الجسم وقد جردنا هذه
 الحكاية في هذه المداهب في كتابنا المعروف بكتاب الفلاسفة فان
 من معرفه اهل الفلاسفة علم نافع للتعلم والعالم جداً ولكن نقول في كل واحد
 من ذلك في مواضعه ولا يستوفى فيه جميع ما يحتاج ان يعلم منه واكثره
 والسلم ويجب ان تعلم ان التطهير هو المحتاج اليه في اول امور الاعمال وبعد
 التطهير الاقرب الى الجوارى وبعد الجوارى والتقريب وبعد التقريب المراح
 الخروى والتغير وبعد التغير التجميع وبعد التجميع الخلد وبعد الخلد
 المزاج الطلي وبعد المزاج الكلى العقد وبعد العقد الطرح وبعد الطرح
 ظهور الصبح الفاضل لا فيلات ما يدور كذلك كان فاضلاً لا غير اعمل
 على ذلك فقله من الى تحب وحق سيدي صلوات الله عليه ان في علم
 هذه المراتب فوايد للتعلم والعالم عظيم واعلم يا اخي انه لا يجب
 ان تتعاضد بها وصفنا على ترتيب هذه الأعمال وسياقتها فانه لا عمل
 ولا علم ولا فائدة فيها خالفنا والسلم في القارة العشر من الخواص

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

يا ابا الساندي اشيا بعل بالقاء ولا بعل بالارواشيا بعل بالارواشيا
 ولا بعل بالارواشيا بعل بالارواشيا بعل بالارواشيا بعل بالارواشيا
 بعل بالارواشيا بعل بالارواشيا بعل بالارواشيا بعل بالارواشيا

فصل في خلق الانسان

سعد بن زيار واشيا، بعقد من دارة واشيا، بعقد من دارة واشيا،
ينعقد بعقد بالنار والندوة واشيا، ينحل واشيا، لا ينحل اذ لك
لغير خاصية ولا لارقا هرطاه عظيم لو جردا يوجد ذلك الفعل فيه
والا فلو البت ان خلقك من اصل الخواص وما هو قاعدتها وما بالناس
اخذنا بروقا ونظرونا وتليا محرقا من كل واحد منها جزو ثم وقناه
وجعلناه فوجت حضرا ثم سينا بول الصبيات بالحق له في الجرة
تلتين يوما ما شرب ثم انا جعلناه بعد الجرة في القارورة وجعلنا
عليه خلافا ذا قاحا مضامنا مصعدا على كل طمس الدواء فلتش ابطال
خلق ثم جعل في رقتين الخلية عزايام ثم يخرج فيقعد فانه يكون اضع
شديد الحرارة جدا فتولدت اذا ابتثي مستصعب في اللزوجة الاجسام
والنواح والاجساد اما غليظة او مدبرة او المزدخبة كيف كانت فانه
يذيبه ويصيره كالماء وذلك ان يحى الدواء المحتاج اليه ونبه ثم تلقى على كل
رطل من هذه الاشيا ايتها كانت من هذا الدواء وزد من واحد فانه
يجريه كالماء وايضا فانه علم من هذا الفعل بان يحى الاجساد
والاجسام ويطبق فيه فانه يصيرها ما ارادنا فاعلم ذلك ونسب فان هذا
لو لا خاصيته التي اكتسبها من هذا المزاج لما كانت هذه الادوية تعاهد
العلم كذلك جميع ما عاده فاعلم ذلك ونسبته وابن اسركم حسرة فانه
هذه الاشيا لو لغوا عنها التي لها ما لنزاج والمجموع ما علمت هذه الحقائق مثالا
تمامه لخلق في الزراف وخارج من المزاج وسوق الهواء والحسبة

ايضا

ايضا وهما من من اخذ خلا ابيض الذي قد بيضت انت كما يتضت
فترك فانه لا يكون مغسوتا فاطرح عليه خلتنا مدققا وثوبامدققا
واجعله في قارورة والحسبة حتى اذا علا جيدا بالغا فخذ وصفه من الماء
واطرح فيه ثلثا واشيا بيا على قدر كل عشرة اساتيروزن عشرة
درهم منها ثم اجعلها في القارورة ثم ضعها على النار حتى يعطرسها
ما تقطر فاذا انقطع القطر فارفعه اذا صفا فيجوز القارورة فانه لا
يطرح من هذا الماء على شي من حجارة صلبة او لينتة الا حذر وصية وما
جاري يا يونس عن الذين في الكثر الاعمال انما خلاصة من جميع الاشيا التي
تدخلها فالقارورة والحسبة بمرعة ولا يترك في الاجسام والارواح
والاجساد من شيا وهذا وحق سيدي عليه السلام سبب كشف العالم الصفة
في العالم وتزيب الازمان الطوال فيها وفي ذلك ببلغ لا ولي الابواب فان
كنت فتعلم فائدة ذلك وتحوص على جمع كتبي هذه ويلخذ منها علم
النبوة وعلى سيدي صلوات الله عليه وسلم اجمعين وما بينهم
من الامور لا ينقولوا نقلنا ما كان وما هو كائن وما يكون من بعد ان
نقوم الساعة كذلك امرني سيدي عليه السلام ان اقول في هذه الكتب
الاولى والاربعة والاربعة فمقدرة كل امير من الشعرات الاربعيات ذوات
الثلاثة الاربعة من انما يتعلم قد علمت الاشيا المعجزة انما تخرج
من اربعة ثلاث يكون اثني عشر وتطرب في ثمنها فيكون مائة واربع واربعين
فمقدرة قسم وضرب وجبه ومقابلته فاعلم ذلك وعليك بالهندسة

تصل الرماح تحت من هذه العلوم وهذا من خواص المواضع ان طغنت
 روال السلم وما بالسا اذا احسبت الماء على التربين حتى سخن ان
 داحما جلد وجعل الاشياء التي تدفق فيه بسرعة ذلك لغير علم ولا
 خاصية لكن ذلك ليزيد بطوبى التربين ونفس الحرارة التي
 هي كاشنة فيه بالطبع وانما يتكثف لانه لا شيء لها يضادها وما فيها
 فهذا يكون ذلك ويعود الزمان عليه من حالها فتجف التربين وتقل
 علم جذا وهذا فانه يصير بمنزلة التراب الذي لا يائده في هذا
 المعنى فيه والماء بارد رطب ينال في الحار جميع الوجوه في الكيفيات
 فاذا احسبت على التربين اعتبرت برودته لما فيه من الحرارة والحار
 واليبوسة التي فيه اكثر من الرطوبة والبرودة فترطب التربين بنذارة
 الماء وطوبى وتوارت الحرارة الكامنة لدخول ضدها عليها فواد
 سخنا بعد ذلك كان باردا فقد وجب بهذا الكلام ان يتعاهد هذا
 المشرقين ابد اذا كانت لافيه شيء مدفون ترش الماء عليه في بعض
 الاوقات فلا يكون دايما في غير وقت الحاجة فيفسد عليك ما يحتاج اليه
 وحق سيدي صلوات الله عليه ان هذه الاشياء تقرب عليك الطرق البعيدة
 ويسهلها وتداخلكم ذلك لك في مواضع ان لمحت ان جميع بعض الكلام
 ان بعض هذه الامور وقت فرغت من هذه الامور بلغت الى ما بعد التي
 تريد ان ساء الله وحق اجرة هذه الماء واعجبها في هذه الامور
 ان يحد من الماء الذي يكون في الانهار وان شئت من الماء الذي ينزل

من الماء

حطرد

عليه فاذا يسر الجلد عليه ويقبض جفا فاعلمنا بعد ذهاب النذرة
 عنه فطين عليه طين خفيف مجوف شعركتان وشمالا فاذا جف ذلك الطين
 طين عليه ساطا آخر مثل الاول فاعلمنا جفا فاعلمنا عليه بالشكل واحد
 مثل الاخرى في التخن حتى يكون ثخن الطين اربعين ويكون قد غلت
 القنديلك وحيات القنديلك الارساء قبل الدخال الدوة فيه وان لم يتنا
 يكون مقدار ذراعين في ذراعين مدو حتى يكون شرا على القنديلك يبرام
 ويكون القنديلك في الوسط لا يصيب شيء من حاليه البتة ثم افرش فوقه سوا البنا
 شيئا من برادة الحديد سحقا او سحالة او توبال اما كان ضويفا والوقت عليه
 من الزبل فاعلمنا زبلا بطبا من زبل الخيل ثم افرش فيه اربعين ليلة واعلمنا
 ذلك البيت في ست قد بنيت لمظلم معتدل ولا يدنو الى شيء من عمل
 القنديلك احد في مكان لا يفتاء احد ويكون قد جعلت في رقبه
 القنديلك سلسلة رفيقة طوله ثلث اذرع فاذا تم له اربعون يوما
 كسفت عنه الزبل برفق ثم رطبت السلسلة في عرق كلب يخط ويكون
 الكلب مولد كخروج القنديلك من مكانه ثم كوجه وقد بنيت له قبل
 اخراجه بيتا طوله ذراع من الارض او زيادة بقدره ويكون من القنديلك و
 الرشح الذي بنيت اصبعان والقنديلك في ذلك على عود مربوط بقرنة من
 الارض ويكون من القنديلك من الارض شبر في البيت الثاني ثم بنى
 على كماله الا ان ذلك الشبر وثقك في ذلك على الرسم الاول في مكان معتدل لا يدخل
 احد ثم تركه اربعين يوما فانه انية كماله يوم قد نال منه فتم من نفعنا شديدا

فأذا تم أربعين يوماً وتغالب عليه الاستماع واللاوقات ثم تقتره خمسة عشر يوماً
وليله وانت سمع في كل يوم نغمة فكانت النغمة انت في كل نغمة وتواء
وتسمع ذلك الصوت منه ثم تقتره عشرة أياماً لئلا ينفذ صوته فإذا
لم تسمع له صوتاً ولا تحريكاً ولا خفياً ولا ضعيفاً فادخل القنديل
وحركه كأنه ثم أخرجه إلى الصبح وقد صغرت قبلك حفره في الأرض
يسح القنديل كما لم يسمع بقيت هو إلى اليوم قد لا يسمع وأكبر من شهر
وتعلم عليها غطاء يكون حته مثل حته البسوس ثم الطبقه عليها وطين
الوصلات يخذ فيها كوكب صغار من كل جانب للريح ثم اقلب على ذلك
والمحولة كله مغوت البسوس في الفم ثم المبدأ تار في الفم وقد عليه ذلك
البرص عشرين يوماً وليا لها لا ينقص من القود شيئا كما أحسن كان أجود
ولكن من فوق الريح لكيما لا يصيبه شيئا فتطفئه ويذهب بزمانه
سريعاً مروحاً فلعل ذلك وأعمل بحسبه في جميع الاعمال المشاكلة والسلم
فإذا تم له عشرين يوماً وليا اليه حتى يورث التماس يد فأكبر
وأرفع الطيق من القلاء وكل شط جميع ما عليه يرفق ثم اربط القنديل
بحيط وجعل ثم اربط الجبل الحرقية الكلب ليكون الكلب هو المخبئ
من مكانه فإين كانت رايته وقت او قدت عليه تكون مثلثاً واحداً
رايحت حذراً ما استطعت ثم اجعل القنديل على الخشبة يوم تملأ
الريح ثم اكلب من سائر ارجاء حجارة ثم ادفع من القنديل
وانت تستعمل الريح وقد تلتق لها قنات هذه وتجودت لا يصل

اليك ما يحه ما ربيت فارم الحجاره القنديل واستقبل الريح وانت تحرك
على فريك او قال قدر على فريك حتى تلع من موضع الريح من عود فانت
الانتال مستقبل للريح انما كنت منها فاذ امضت ساعاً من النهار
فلننت ان الريح بردت وذهبت فاول اليه استقبال على الصورة الاولى و
افضل حذراً فاذ ارايته قد انكسرا ابرقت منه فندما في القنديل في ثوب
واجعله في ماء من زجاج او غيره مما يورث قناته ثم دقه وقاناً ما وانت مع
ذلك ساكت حذراً منه بعد الحق يكون مثل الحلك والغبار وكجميع الاشياء
الناعمة اللينة فانه اسرع البلاء ثم يحول في الزجاج او غيره فاول الذي جعل
الله فيه البركة والرزق لنعله وهو الرزق من الله تبارك وتعالى الحمد لله الطيب
فانما طرحة فهو البغية وهو من خواص ولا يكون الا على ما صغرت زائده
او نقص من كيمه الدواء او في الجسم الذي يصبغه لم يبل شيئا ولا على هذه
التي قد تلتق كل قيراط منه على رطل من الفضة المرقق النقي فاما ان
لكون من المعدنية واما ان يكون حوله وهو الاجود ثم تسبك الفضة بخرم
على يخرج ابريز الاشك فيه وهذا من الابراب المكتومة وهو سيد من ملوك
الله عليه ما فيه ومنه ولا تعلق ولكن كسفته ولا تقدرات هذا الباب من
سائر الابراب التي مثلها ذكرنا في غير موضع من كثير فاني قد ذكرت هذا
الباب مع اختلاف الاقوال عليه فاما في موضع وهذا الموضع الحق بهذا
من جميع الواضع اذ هو من خواص الحبيبة فاعلم ذلك ما احسن واعلم به
او شئت الله تعالى الطريق الاسوب واذا ذكره مستقناً اياك في جميع

هذه الكتب فصل ما الصحيح هذه العلوم في قرب مدة يسير مع اعادة النظر
وهذه الكتب ثلث مرات فانه من العجايب هو والله وحيت يتدبر عليه
السلم من المواقف الكبار ان فطنت له وقبلك والسلم واذا قد اتينا على هذا
الحاجة التي قد تمناها فوجدنا المقالة هذه فانه الزيادة على ذلك عندي
خطا والسلم تمت المقالة الثالثة والعشرون من المواقف وسلوها

الحق في الواجب والعشرون من المواقف
بسم الله الرحمن الرحيم

انا قد فرغنا من الكلام على الاماكن التي قد تمناها وسحتاج ان يقول
الآن على خواص الاعمال العجيبة الوازنة فانا نقول ان كان الطباع
هو الشيء الخاص فان كل موجود خاص وان كان الامر ليس كذلك
فان الموصلة الى مرتبة ما هو الخاصية او الشيء الظاهر خاصية عجيبة
فانه على التحقيق شيء خاصي كذلك قد علمت ما اعتقد في امر الاشياء
الخاصية على ما قد تمنا في صدر هذه الكتب فانا نقول مع ان الفائدة
في هذه الكتب عجيبة من الاعمال والظواهر التي فيها فانا نقول
ما بالجميع ضروري الكبريت موجوده الا الاخر فلا يوجد الاخر كماله
الذهب من الاجساد فالعلم فيه انه اعد لها والبقية في جميع ضروريها
ان يبلغ بها مرتبة في اللون وما يوجد تحت وعزته او يوجد هذا
واحد وما بالثبات اذا اجتمعنا الكبريت لا يبيض والزر يخبث
والعز يخبث عنها الكبريت الاخر فذلك انه متى اخذ الزر يخبث

الآخر

الآخر

الاحمر النقي اربعة دراهم منه ومن الزر من درهم ومن الكبريت من درهم
درهم واحد وغري اربعة دراهم فخالط ثم وضع في قاروره واطبق
بطبق محكم ثم وضع في التنور فيكون كبريت احمر ومن فضا هذه الكبريت
انه يصير الفضة وصيرها ساقا كما واحد من هذه الكبريت لثمن
من الفضة فانه يخرج ثمانا دراهم عجيبة فاعلم ذلك في عينه وان حلت
وعقد مرتين صبح واحدة ما ستبين وان حلت صبح ثلث مرات صبح
واحدة ثلث مرات من اجزاية لا يزال يفعل كذلك عشرين مرة وليس
بحوزات شكور هذا الكبريت اكثر من هذا اى عشرين مرة ويبلغ من الصبح
الى ما عرفناك بزياده مائة في كل مرة فان كان هذا لا نجاحية فاسببه
وما علمت فانه من المحال ان يكون شيء لا سبب له وهذا هو الخلف الذي
لا يمكن وهو الخلف فاعلم ذلك الاشياء الخاصية على ما غشيت ان تقول
انه من اخذ من اللؤلؤ شيئا فجعله في قارورة وصبت عليه من حماض
الانترنج ثم القى فيه فراسيا وهو الاسفنداج الرصاصي ثم غطى رأس القارورة
بطبق مهندم على مقدار راسها ثم علقها في الشمس يومه ذلك الى ان يذوب
الزراية ان كان ابيض واولى بالاحمر فاعلم ذلك وهذا هو ان القبط
فان كان من الخند فحمت القارورة وهرقت الما منه وبجئت عليه
ما اخر من الما منه فخلط ذلك به ثلثة ايام فان بقيت اللؤلؤ
شيئ لم يذهب ويصير كاللؤلؤ الخاف فليورد عليه من الما الخاف ثم يخرج
وقد حلت فبعد ذلك فاحم قارورة وهرقت الما البتة ثم اغسل لا صاف

الآخر

حتى لا تجرد في الماء خصوصاً الأثر حقيق تروقة ثم البسطة في الحمام اللينة
 باليد البتة واجعله في مكان لا يصيبه شيء من الغبار ولا التراب
 حتى يلبس ثم ارفعه في قارورة وكب عليه غطاء واحتمى يحتاج اليه
 ثم خذ من سقاها صحفة بمثل منزه فلقديس مثل نصفه ملحاً ورائياً
 ثم استحق من جميعاً حتى لا ترى من الزيت شيئاً ثم خذ منه قليلاً فابسط
 على يدك فان رايت فيه شيئاً فاصحقه ايضا بدا حتى لا ترى منه شيئاً ثم
 اصعد مورتين بوقود تحته بحطب خبزك ثلث ساعات بنار لينه
 وثلث ساعات بنار شديده ثم طين على فم الكور الى غلظ ثم ارفعه
 فان اردت ان تحلبها فخذ من اللؤلؤ الذي اخرج من املح من الزيت
 ستة شاقيل اخلط بعضه ببعض ثم اعجنه بالبيض في جام قوامه
 الملس مرتفع الثقب فخذ من العجنه ثم اسحقه بمسحوق من توارير على خامة
 او قوارير وسحقه بشد يدك عليه في السمق حتى يصير مثل الموم ثم خذ
 في حريه بضامن غير ان تمسه بيدك البتة ثم اجمع قليلاً فاجعله
 في جام قوامه ودرج حتى يتلحم ويصير على حال اذا اخذته بيديك
 لم يلتصق به ثم خذ فائقه شعرة فخذ من ثم اعدك الى الحمام حتى
 يشتد فاذا بلس حنا ما عدي فيه الشعرة ايضا فله حوجه ايضا كما كنت
 صنعت في المرة الاولى ثم لا يلبس ان ياخذ اسودها منيا وسوفي
 صلاية الحصى لضرته بشئ لم يذكر ثم اجعله فحقه فيها فطوى منده
 ثم دعه فيها عشر ايام ان كان صيفاً وان كان شتاً فعشرين يوماً حتى

تبيس حنا فان اردت ان تعلم بلس حنا ام لا فاجعله في الحمام الذي
 ودرجت فيه فان سمعت صوتاً شل صوتاً لجلجل ما فيا فقم بلس
 والآن اعدك الى الحق حتى تبيس حنا ثم اصقله من الجو الذي به الجوهر
 فحكه به حتى يبقى منقلاً فان انصقله والآن اعدك الى الحق حتى بلس حنا
 ثم اعدك الى الصقل حتى تبيس حنا فان اردت ان تستقر بلس حنا
 فخذ من سقاها فشق بطنها والى ما فيها وخذ الشفاخ فاقبها واعلمها بالحق
 وورق ولا يجل غير ثم الق اللؤلؤ فوجفها واربط بين كل لؤلؤتين بحيط
 بعقد عقداً شديداً ثم اجعله في جوف السمك له ربطه فطوى حيداً ثم انجر
 الشور حتى يحيد ويبيض ثم اخرج الرواد الذي فيه والآن ثم اجعله
 في وسط التنور على اجرة وطين راس التنور حتى لا يخرج منه الدخان ثم
 دعه بثلث ساعات ثم افتح عنه وان كان اصابعه دسم فاعله بما وصاوت
 ويكون الماء حاراً واعلم ان الزيت يتقل اللؤلؤ ويصغره ويشده
 ويصتبه هذا من الامهات وجبات القلوب ورضي الله عن سيدي فانه
 كان اذا مر به مثل هذه الخواص شئ قال لي يا جابر حيات القلوب وما
 سخط لك اذا نظرت في كتبنا هذه لان تجمعها وما ينضاف اليها من فوائدنا
 والسلام ولانه قد مضى صدق من الكلام والامياء التي تحل فغير ضار
 ان تصف الي هذه المقالة شيان القولي في المياه التي تعقد فكونك الصلابة
 والمقابلة لملك الاشياء التي تحل اذا كانت في نهاية البعد والذي يعلم
 علمات وتعلم جميع فروعه وتكلم في اصوله وتكسرها وتكون اوصافه وتذكر

يلين

يلين

اوضاعه التي تكون والتي تبطلها ومقابلها من الماخذ الماخذ التحدير
 الذي قد نفع للخط في التعليم فاعلم ان هذا دورى قبل فيه حجة العقل
 ومن الماخذ ان الوقت في وصول هذه الكتب اليك فقد قرب الوقت
 الذي وعدناك به في الكتب التي فيها الفصول النبوية فاعلم ذلك ولا تيسر
 من روح الله انه لا يباين من روح الله الا القوم الكافرون وانظر يا اخي و
 اياك والقنوط فيذهب بعلك والشغف بالله تعالى في هذه الكتب الا ان فيها
 والباقي للنبي صلوات الله عليه وقد سمعت ما جاء نابه عن النبي صلى الله عليه
 وآله وسلم عن الله تعالى في القنوط وانا احذر كل الله تعالى في القنوط
 انه تصير الى هذه الحالة فتندم حتى لا ينفعك الندم والله تعالى اعلم
 بامرئ وانا علينا الاجتهاد والكلام وعلينا القبول منا فان قلت ثم لم
 تندم ووحى سيدي عليه السلام نين لم تقبل لتكون مثله رعا العامة
 السخلة الاصداد لعنهم الله اكثر مما قد لعنهم ويجب عليك ان تتعب نفسك
 في كتاب الدار وكتاب العلم المخزون وكتاب الطبيعة الخامسة وكتاب
 المنابع وكتاب السر المكتوف ووحى سيدي عليه السلام انها قاعدة كبرى في جميع
 العلوم فاما السبعة الاسباح مع كتاب ابي قلون فنهايك به وباقي الكتب
 سعا تخصصها والنظر في الكتب بما قد ذكرناه في كتاب العلم المخزون وانا اراك
 وانا ان تقبل غير فانا انما نضرب المشاهدة في كتاب العلم المخزون وانا اراك
 كتاب من كتاب في مسائل تسمى بآد شئ من ذلك فانت تواعد هذه
 الكتب انما هي انا اذكر في كل كتاب فاصية تجتمعها ليت في غير

من الكتب وبعضها يشتر بعضا اذا انت من ذلك ويجدته ويشتري ان
 يعلم طالب الميزان انه من جميع حروف كتبنا مقار من كتب هذه في الموازين
 والقابها وتطهرها على ما علمناه في تعليم الحروف اخرج وحق سيدي بها علم
 الباب الاكبر الاقرب على طرف الميزان اليس هذا من الماخذ المعينة
 الجيبية فاعلم ذلك وابن امرك بحسبه وان لم اذكر في هذه المقالة غير هذه
 العايدة فقد كان فيها كفاية واذ قد اتينا على ما يجب ان تكون في هذه
 فليكن الان اخرها والسلام في المقالة الرابعة والعشرون من الماخذ وتلوهها

المقالة الخامسة والخمسون منها

بسم الله الرحمن الرحيم فيم نستعين

وهو تعالى نعم العين الحمد لله كثيرا كما هو هله في تحفة وصلى الله على
 محمد عبده ورسوله المصطفى وعلى آله من بعده وسلم تسليم
 لان العلم على الخا او اجر ان فقد استوعبنا ما فيه من المقالات العشرة
 من جهة النيات والكلف وكيف هو وذلك فللمقولات مقدمات اصغر
 يحتاج ان يبحث عنها في امر هذا الكون وهذه المقدمات الاصابة
 حسة ولانا قد تكلمنا في اول هذه المقالات على علم العرض منها ومواخذ
 فالت الباقي في ذلك منها اربعة وهي الجنس والنوع والفصل والخاصة
 ونبحث من ذلك البحث المتقدم ويجعل هذه المقالة آخر المقالات
 في علم الاسماء بحمد الله تعالى ومشيئته وموونه وقوته فاقول وبالله
 تعالى استعين وعليه توكل وبه اعتضد في جميع الامور لا يخلو

الكونان اذ ما جريان من ان يكونا جنسين او نوعين او يكون احدهما
 جنسا والاخر نوعا او كل واحد منهما جنسا ونوعا او كل واحد منهما
 لا جنس ولا نوع فان كانا جنسين وهما محسوسان ولا غيرهما فالنوع
 ليس صحيحا لم يكن نوع لم يكن جنس لانها من المضاف لا الجنس موجود فالنوع
 موجود وهو ليس فالنوع ايسر ليس وهذا من اشنع المحال واقبحه والجنس
 ايضا انما بجنس بالاشخاص عن اشخاص لغاية الابدانة كالحوان الذي
 بجنس هذا الانسان المشار اليه وهذا القول المدلول عليه ان كانا
 كذلك فان الجنسين اذ تجتبا بذاتهما وهما جنسان فما ايسر ليس
 وهذا من اشنع المحال وان كانا نوعين فلها جنس يجمعها وهما جوهان
 لانها جنسان مما ليس متضادين لان التضاد انما يكون بين المقولات
 في الكيفية وقد سبقنا ذلك في الفن الثاني وقد ذكرنا انها متضادين لا
 متضادين وهذا من اشنع المحال ان كان احدهما جنسا والاخر نوعا
 وهما محسوسان فان احدهما يجب ان يكون محسوسا لا محسوسا كما قد مضى
 من القول قبله وهذا من اشنع المحال وان كانا او اياهما كان منهما قداك
 جنسا او نوعا فان يتخلوا من ان يكون كذلك من جهة واحدة او من جهتين
 مختلفتين فهو مبسوطا تحت نوع لما فترقه فيجب من الجنس واجب في
 الجنس الذي معه النوع ما قد تقدم القول فيه والنقص عليه ويجب في
 النوع ما وجبناه متقدما في النوع الذي مع الجنس من المحال والمختلف
 الذي لا يمكن وبطلان الاشائنة واليزان بالاربع كقائ البتة ومثلث

كقائ

كقائ ايضا ويصح التي بالوحدة او ما شين وهو المذهب الذي نحن القو
 والسلم وانما يطلب الا شائنة لانها اشافها اكثر من جنس واحد واكثر
 من نوع واحد وهذا هو المختلف العظيم الذي لا يجوز معاقله ان يضر ولا
 ان ينطق به مات كان جنسا نوعا من جنس واحد والجنس فوق النوع
 والنوع تحت الجنس فهو فوق ما به تحت ذاته والجنس لا بجنس الا بالاشخاص
 من انواعه والنوع لا يكون الا وله عدة يجمعها جنس واحد والسلم
 لان النوع هو الذي يقال عليه اشخاص كثيرة ويقال عليه وعلى صوة
 كثيرة معادلة جنسا واحدا يجمعها ويعطها اسم واحد والعدا
 ليس والنوع ايسر النوع ايسر ليس وهذا خلف لا يجوز والجنس المتولد
 في ضاعه الفلسفة والاشياء لا يكون الا ما كان على انواع كثيرة تحت يجمعها
 يعطها اسم واحد وانواع كثيرة ليس بالجنس ليس بالجنس ايسر ليس
 جنس ليس ليس نوع ايسر ليس وهذا من اشنع المحال وان كانا او اياهما كانا
 منها كذلك لا جنسا ولا نوعا فليس بخا من ان يكون فصلا او
 خاصيته او لاشئ البتة فان كان فصلا او خاصة وجب مفضول ومقصود
 وموجب ذلك وجب جنس ونوع معا وجب في كل واحد اذ لا غيرهما
 ما قد مضى ذكره من المحال وجب ايضا الا يكونا جنسين لان الفصل
 والخاص شئ يخرج جميع المقولات ويفرق بين انواع كل واحد منهما وان
 كانا لاشئ البتة فما شئ لاشئ وهذا من اشنع المحال فقد او ضمت
 جميع الحيات الاصلين من جهة الجنس والنوع والفصل الخاصة بها

٢٤
١٨١١

بما جميع اقسامها وذلك ما اردنا ان تبين وايضا فانه لا يخفى ان كان
 محض من ظهور بعض الاشياء من بعض كالحسين من الطهارة والشجر من
 الجنة والكم من الكم والكيف من الكيف وما بعد ذلك من ان يكون غير محض
 بعض في بعض كقولنا الثانية غير استجالة وابداع ذات عن ليس هو قول
 اهل الابداع عن ليس اعني الموجود قد بينا في المقالات الاولى موضوعات
 هذه المقولات ما سلب ذلك وذلك ان هذه الكتب اعني الحواشي تجمع اشياء
 ظرفية وتاليها تاليها عجيبا ما هذه الكتب والرسائل منها فانها تحوي علم
 الميزان وبضاف الكتب الحواشي ولا بد لك من علم الميزان منها واما الفرق
 الاول الى ما بعد الحادي عشر منها فانها تحوي ما يحتاج في كتبنا المايه و
 الاثنى عشر ولا بد من نظري في ذلك منها البتة فانها مضافة اليها واما
 الكتب الموضع عليه السبعيات فاننا عنيها بها انها قد تنضاف الى
 السبعين الكتاب وهي عشرة كتب لا بد من علم السبعين منها فاعلم
 ذلك وتبينه فان باقي هذه الرسائل قايمة بانفسها وهذا كشف وحق
 سيدى لوموز هذه العلوم وتاليها هذه الكتب وفي ذلك بغية عظيمة
 ان فطنت له وقد بينا ان ظهور بعض الابداع عن بعض لا يمكن ان
 يكون عن كون بعضها في بعض البتة وعالم بان يمكنه فهو متبحر ان ذلك
 يعلم غير الكون علم سبق الا ان يكون القول كما قال اهل الابداع فانظر
 في هذا فان لك فيه فائدة فانظر لك فيه فائدة امر لا اعني في علم
 الميزان فان انت فطنت في هذا الوقت والا فانك ستفطن فيما بعد

انما

ان شاء الله تعالى فاما الذي يقول فيه اهل الابداع فهم ان يقولون
 بالتحديد المطلق قول الثانية وغيرهم ممن قال بقوله في كون بعض
 الاشياء في بعض فقد اصبحت لك في هذا البحث من هذه الجهة بغاية
 ما يمكن ان تكون فساد قول هذه الفرقة من جميع وجه اقامه ما بيننا
 على اخر علم الميزان في جميع اقسامها عبيط ومديرا والذي يكون من اثرها
 ناهل ذلك وان انت اسرحت حسبه وان كان احد الكونين متحركا ساكنا فان
 مخلوقا لك من ان يكون حركه بالقوة فهو اذا يتحرك اذا شاء فيلزمه
 ما ذكرنا في صدر هذا البحث من التناهي في وقت الحركه ان كان بالطباع
 متحركا ثم صار بالطباع ساكنا ثم صار بالطباع متحركا ثم صار بالطباع
 ساكنا او يكون كان بالطباع ساكنا ثم صار بالطباع متحركا فيكون
 مالم يزل يحدث فيه مالم يكن فكون مالم يزل بعضه يحدث وبعضه
 قديم لم يزل فيكون المحدث منه لم يزل محدثا وهذا من اشع الحال
 او يكون متحركا ساكنا في وقت واحد ويكون حركته ايسر وسكونه
 ايسر ايسر وهذا من اشع الحال فقد اوجبت جميع اجابات الاصليين
 من جهة هذا الباب فادعها بقصد جميع اقسامها وذلك ما اردنا ان
 تعلم وهاتان المسالتان ليسا من اصل هذه المقالة لكن قد سضاف
 اليها الخاصة فلنصف لك الى ايشاء كل من المقالات فاننا انما فرقناه
 على نوعين الموضع المشابه من هذه الاشياء لما كان لها في هذه المقالات
 حظ وما ابطا ما تعلم ذلك كيف هو لكن بحسب ان يجمع الى وقت يتكشف

الرومي درهما واحدا ودا تعين من قبل اليهود ذلك وراهم واثبتوا ومن انكسب
 درهم واحد واثبتين ينفع القلب والكسبيج فوالا الكرايت مدقوقة مصفى يوم
 وليلة لم يحق تاما بالادوية ويحبب كالخض الشربة ثلثة دراهم بدهن البيا
 قد نصف درهم ودهن الجوز ودهن نوى المسر وشرب في الاسبوع مرتين
 فاقتربرا في عشر شربات للز من منجيب قد تكلنه وقوة وتمام يزد
 الانسان معاودة ذلك سنة فاعلم ذلك واعلم به ترقية الرشاشات
 وما بالناس اذا نحن دللنا القواني ومودا سود في صغيت تعجب البري
 فاذا نحن دللنا بالنظر في قليل لا ثم اخذنا من جوف القند البري شيا
 كيف شاكيف شيا واتقوا اخرقنا وسحقناه وطيننا به القواني بالزيت
 بعدد لكها بالنظر في اراء ما البتة ولم يرد معاودة وهي من عجيب الاعمال
 النفيسة التي ليس لها مثا وانه في المجرات في منفعه هذا الداء وكذلك
 ان غلبه الراس الذي قبله الجزاء على الصفة الاولى والى اذهب الجزاء
 وهو ما تدره اصعب قلبي يسلم من الناس منه ولولا انه دبا لم يعرض لاهل
 مدينة لقلت انه كالجدري الذي ليس للانسان منه بل يباد ان يكون
 لا يكون منه لانسان فعكذلك هو عند يدي هذه والله بالخي من بغايس كباد
 الاعمال النافعة وذلك انما يحتاج ان تذكر بعد هذه المآلات طرا والحق
 ولا بد لنا ان ناق على جميع الخواص في الاشياء واكرها في هذه الكتب فذلك
 يحتاج ان تصرف في العلوم ويسبق اليك شيئا ما انوم ويزيد من القول
 في كل فن وان ما اتمه ونبأ من الشعر واصعب شديدا ونجاسة

من رؤس النساء والصبيات وهذه الشجيرة طيبة فاذا وقع فيها ذلك
 القادح انماها وانما سحرها جلد الراس فاذا قوس لست جلد القند في تنفع
 من ذلك سمعه ما رت مثلها ولا سمعت اعظم منها قدرا اذا احرق
 فسحق نحا وبود ذلك وكله واستهذه الادوية شرب يزد سجود
 الحق فاذا سحق وديف يدهن الاس وطين به الراس او المواضع التي
 فيها الشعر التي قد لحقت لافه انبت الشعر وده الى ما كان عليه الحال
 الاول وليس يفتد لك ولا يحتاج الا الى ان يات الشعر لا ثم اقله طلبه
 من يدهن ابطل الشعر في خلا ذلك ومن بعده نبت الشعر على
 سبيله الاولى وهذا والله يا اخي لو تعبت في كل واحد من سنين كثير
 ما كان كثير انقدر زكلك الله تعالى من علمنا ما اغناك عن كل طلب فاجع
 ذلك من كتبنا تصل منها الى محابك ان شاء الله تعالى وسحاح او عول
 في خاصية اخوي هذا الراد بعينه في الشعر من الاول اقول في خلا
 وذلك ان الراد ياد جلد القند فيه حدة ولحمة اعال نفيسة ولم يلع
 الى عول ولكن يتولى في راده وذلك انه متى اخذ راده وخلط مع الخرد في العار
 الامور المنطق المبروع الرعوى وطين به الراس طوي الشعر يزد في سواده
 واليسه اشراقا وينفع من تناسه ويتعجه وتقصه وينفع من داء النحلب
 وفيه لافه ما كثر فيسحق ان يعمل بها من لم يجد ذلك فيفها وسحق مع
 قان راده العلم من الاشياء جميع ما اذكوه من هذه الاعمال العلامات فليست
 والله وحسن سيدي بعيد ولا فيها تطويل للزمان ولكن ذلك يكون على قدر

تلك

الحل

نصف

فاعلم العلة وطولها بها وفي هذه الاطليه ايضا خاص عجيبه وفي الادويه
 طرائف غير متكره ما عرفت الشعر الذي يطلى به ايضا خاصيه وذلك انه ربما
 ينبت في موضع الشعر الذي قد انتثر او في الاقدح شعر الحمار كان الشعر
 الاقل الاسود فان احسبت ان تتركه فاعلم ان اختبرت سواده اعتدت
 الطلح ما ينبت فانه كحج اسود السرفه لك من عجيب الخواص بل هو سرفه
 انه لمن العجايب فلناخذ في تمام ما يحتاج اليه ان شاء الله وما اعجب ما وجدته
 في طحال القنفذه لك انه عرضا بعض خد مناعله في طحال فلم تنزل
 بذلك زمانا وكان لا تقبل للعلاج ويدم التحليل وكان ابله يتزايد عليه
 دائما الى ان كان ذات يوم وكنت كثيرا اعظم في اعمال الكثر الحقايق والادوية
 للعجيب التي تنزل في استخراجها كان ذات يوم قد خرج لي جماعة من قريه
 هذه العلاجات ومثلها ونحوها من الصنعة اذا اخذ العالم
 بشربه طحال من المحلته تغير على ولا علم احد من كان تخوض في هذه
 العلاجات فتواء ثم اكله فاسار بعد ذلك سامات حتى عرق قاعها فمكي
 ذلك فاحذت بحسنته وراثته عن حاله وخبره ووجدت في محبته نفورا
 فلما كان الليل اخذ في شئ من البول فبال اكثر من ثلثين ملا وبرا من
 الطحال الذي كان بلا فعلت ان طحال القنفذه صنع الطحال المزمن
 الطحال عرض له ذلك ثم انشج جفنته وسقته لمن به ذلك ما يشرب
 فكان اسرع منفعه السليم وفي القنفذه فانه ما كان كبريا انما اذكر ما
 واخرج الدواء اخر ما مع من دم البواسير فانه اذا غط واجعل ذلك

في
 القنفذ

وان لا يفرس انما كان قد افادني بلحي
 القنفذ الحار فاصرفه في خمر فطهره

آخر

بحسنة فلهذا

ولا صاحبته وتعالى عما يقول المشركون والمبطون علكا كبريا وصلواته على
 نبينا محمد المصطفى وآله اجمعين انه اذا تاملت ما قل استكتينا
 جدها كلها تحوي علوم الاصباغ اما الجواهر ونحوها مما تارب جميع ذلك فانها
 يكون في احد الثلث الاجناس لا غير وقد ذكرنا في المقالة التي قبل هذه المقالة
 شيئا من اصباغ بلود الحيوان وشيئا من اصباغ الجواهر وذلك بحسنة فمن
 الادوية والموازين وانا الان ذكرك في هذه المقالة شيئا من اصباغ بلود
 الحيوان واصباغ النباتات بحسب ما وجدت فيه فانت الالوهن العروف
 بالالوهن الصبغ شيئا لم اراه مع احد من الناس صحيحا صحيحا ما حبت الاح
 اثنين او ثلثه شيئا من اصباغ النباتات على ما يحسن هذه المقالة ولعلنا ان
 نرد منها في هذه الاشياء بالمقالة التي تلو هذه المقالة وكذلك نذكر شيئا
 من اصباغ السلاج وغير ذلك فلا يصح اليه ولا الخيار على وراستين
 فاننا بدأنا من ذلك بقاعده هذه العلوم كلها وما هو اول ما يتقدم من غيره
 على سمننا في جميع العلوم التي ذكرناها او ذكرنا منها شيئا في كتبنا هذه
 واول ما يبدأ من ذلك صنع دهن يطلى به الثياب والسلاج وغير ذلك
 فلا يصح اني اطلو به الا ولا الثياب بل يكون على حال واحد خد من
 الخدوع الحديث ما شئت فقل شتر قسره الاعلى يرفق حتى ينطفق ودهن
 على الملايه واسحق حتى يصير كانه الدهن او اسحقا سمنه ثم صيره في قله
 يراهم ينطفق من الدهن خاصه وان كانت حديه كانت اجود ثم صبت عليه
 ما صا قيا ما اعيت واظله عليها ناشد يد فانت الدهن يرتفع فوق

في
 القنفذ

فخذ الاول منه فالاول حتى تأخذ مكلة دهنًا صافيًا رقيقًا ثم خذ من
 هذا الدهن ثلث اجزاء ومن دهن الجوز يستخرج دهنه بعدما يقشر
 قشره الاعلى وقشر القشرة الواقعة ايضا وتأخذ من الدهن بعد ما تنزف
 مرة او مرتين فتجعل في قارورة وتضع القارورة على راد جاز او راد بارد
 وجرب فانظر اجودها فاعمل به حتى تنزف ويصفي مثل اللاحه وذلك
 انه بمارق بالمالا البارد والثلج من لدنا سه وبنار اق بالبار والحي
 فاذا صار مثل اللعنة نصفه وارفعه في قوارير نظاف ثم عند ذلك
 فانبع دهن الخروع بدهن الجوز ويكون من دهن الخروع ثلث اجزاء ومن دهن
 الجوز جزوا فاخلطها جميعا وصيرها في قارورة واجعلها على النار اللينة
 ثم خذ من السندروس الابيض الجيد فقشره باليدين ورضه واخذ
 منه مثل نصف الدهنين ومن المصطكى المقشر بالنام مثل نصف السندروس
 واجعله في قارورة وهو مريض وضعه على نار لينة فانه يذوب ويخل
 وليكن الدهنان الخرومي والجوزي ^{الافاق} سخيف وقد القيت فيهما المصطكى
 وهي خنة وما فيهما فصب على السندروس فاخلط من راحته وهذا هو
 ستر ثم ادخل فيه قصبة واخرج منه عليها واجعله على زجاج ثم
 فاذا قطرت على الزجاج ثم اطلب به الثوب والسلاح وغير ذلك مما تريد
 دهنه ان شاء الله واذا قد اتينا على وصف هذا الدهن وهو حق شديد
 من شرف الاعمال فلنصيب بعد ذلك الدهن العصيقي للسير والشمع
 وغير ذلك من سيور الدواب فلف السلاح وامثال ذلك مما اشبهه

فان لم يجد فضعه على النار حتى يغلي ويخرج

على

فان لم يجد فضعه على النار حتى يغلي ويخرج

على ثم ما امتحنته وعلته قد ايتت عجبا في كل لون من الوانه على اختلاف
 ذلك ان شاء الله وصفه ان تأخذ من السندروس الجيد الصافي واشت
 تنزفه مثل العدى ثم اجعله في قارورة ثم ادقته في اليد حتى ينحلك فاذا
 نكك فخذ منه جزوا ومن دهن المونج جزوا ومن بذر الكتان المقشر من
 قشره الاعلى كما يقشر السمسم ثم دقه واستخرج دهنه ثم ارجع الادهان جميعا ثم
 المجهرا بنار لينة في زمان طويل واتق عليه العترة فانه يملكه ثم خذ
 من علك الانباط جزوا فدقه ناعما والقمع الادهان حتى تخلص كلها جميعا
 ثم اقله نصفه وخذ ما صفي من الدهن قصيدة وقارورة وشكر اسها
 حتى لا يصل اليها غبار ولا يقع فيها تراب ثم انظر الى يوم تجده ساكن
 الريح ليس فيه غبار فخذ سيور المناطقه اللحم وما شئت فشقها من
 متدين وتنقي ثم اخرج الدهن بقصبة او عود ثم نقط على كل سيور
 نقطة نقطة على قدر ما تعلم انه يعده ويكفيه ودعه في الشمس حتى يذوب
 عليه فاذا ذاب ما صقله سمكة او خرقه ثم اجعله ايضا حتى يروق ويوجد
 ويرى وجهك فيه فانه وخو سيدي من فليس الابواب في هذا الشأن واذا
 قد اتينا على هذا الدهن مع صانته ان تذكر بعد ذلك وصف طباج الدهن
 الصبي فانه من عجيب الاعمال في هذه الامور ويجب عليك في شي ان تقول احكمه
 واجوده وافضله لكونه فاضلا فاما ان عملت ما يجعله الناس جميعا او شدة فلا تضل
 لك في هذه الامور لا يحسنه لك اللههم الا ان يكون ذلك الذي قد ساءت فيه
 جميع الناس فسادا وكونه ليس له الا وجه واحد فانت في ذلك معذور والم

٢٢

الشرب

صفته لطباخ الدهن القيسي فاخذ اوقية فلقونيا وهو الدايخ واوقية
مصطكي واوقية صلح البطم واوقية زفت اعراب ولباب عشرة جزرات وستة
اواقدهن البرز وتلث اواق برادة حديد هتدي يطبخ في انا نحاس
لا يكون فيه زنج رصاص حتى يتغير فيخلط ثم تصفى بحرقه صفيقه ثم يطبخ
منه الحديد والنحاس وما احببت فانه يقبله ويكون عجبا وليس يكاد
ينقطع من الانية وهو من سر ايد علومهم فاعلم به تصراوا هو وجوده
فانه اخذوا عديم الحيات في هذه الاعمال اذ قد اتينا على هذه الاعمال
من هذه الاعمال فغير ضار ان تذكر الغري الصيني اذ قد ذكر ما الدهن
الصيني فانه سرائرهم ايضا ويحتاج اليه في كثير الاعمال وصفتها اوصفتها في
الاسود الصيني الصافي الجيد ويخذ من عتيق فيقطع اربع ما تقدر عليه
ثم تزد ملح اعني يكون فيه من ملح حته وضعه على صلاية ثم اجعل عليه حجارة
كبابا واكثر منها حتى يكون عليه ثقبلة انقل ما مكث ثم ضعه في قدر ما يكون
من الشمس في مثل حذر ارب وتكون راب وما اشبه ذلك حتى يري وهو الجبين
قل يخرج منه كله او اكثره والى فلا ترى فيه دسما يخرج منه بعد ذلك ثم اخذ
واغسله من ملح غلا جيد ثم وضعه في الشمس ان كان فيه دسما فاعده الى الشمس
واللحم بعد التسلي والصلح حتى تسقى كل ان شاء الله ثم خذوه ولا سمجة حتى
يصير كالغبار فاذا بلغ ذلك فخذ منه جزءا ومن غري الترك الا بيض
الجيد جزءا فانب الغري شيئا من انفاذ ارب فالق عليه البين والى عليه
ربع جزءا دا يهوديا سمجا فاذا التسلط ناطله بما شئت واذا علمت

قلته

عليها فاذا ارأيتها لزجا فقد ارك وان كان في هيئة الدمن لم يحف
عليك فاخذ العلا حتى يوفي العالمة ثم انزله وارفعه لحاجتك واستطه
فيم شئت يكن عجبا ويحتاج الى ذكر ما وقع اليها من الخضايب فانا اى
على خضايب حتى من خضايبات النساء احمر فربون الذهب سهل العمل
فليعلم من اننا التمه في هذه الاعمال فهو خضايب الابواب وقد جودتياه
خجوا كما قيل فيه ومن سلك في جميع الاصباغ السلك الذي تذكره في
هذا الخضايب كان كمن سلك في جميع ما في الاصباغ من الالوان ومن
الحيا وقاعا صفة خضايب فصبى ما خذ من القلم حتى يرين ومن برادة الحديد
جزوا ثم تصب عليها من هذا الخمر الجيد اجر ما تقدر عليه ويكون معه
بعد ان يخلطها بما تخدم ما فانه ترتفع فوكة زيد كقشر السكا في هذه الذكر
الزبد مخففة في الفل ثم اسحقه بما العمل المصعد بالرفقة والا يبق
وشره كما يخر الخنا حتى يخمر قليلا ثم اغضب به يد الجارية حتى يلزم
ساعة او اكثر بحسب الحاجة الى ذلك واعلم ايدها بعد الاختضايب
مقطعة الخرا حتى فانه يصير ذلك الخضايب من بعد الغسله كانه الذي
صفاء وحسن واشراقا وهذا جميع ما يحتاج اليه من هذه الابواب فاعلمها
تروى تحت بقوه الله عز وجل شكى الى بعض ملوك زماننا تشطى القابع
عليه وقلة حسنها وعظيم عذرها واهما مع ذلك لا يكون بحسب ما يشتهي
ونظا اليه نفسه يوما النجان انكر له في عمله لك يكون بالضرورة التي
حجبها فاستخرجت له هذا الباب ومن غلب الاعمال الصفة

مقارع من جبالنا خذ جمل قصب تتدر على الاصبع مسطحة من مقدار ذراعا
 وتلقيه في قدر فيه اغوى سلك وتخليه حتى يتداخل فيه الخوص فاذا صار
 كذلك وبلغ وشرب اخرجته فجلته فيما بين دندين ثم قتلته ومدة
 كثره وتزالقوس فاذا جفت قطعت على قدر السوط الذي تريد ثم غدت من
 العقب المشح فمعه به لولا وعوضا ليكون سدا ثم وثمه ونححه سما
 نطيفنا شربا ليناء الا يلا وكلما علت في لك كان ازيد الحنة واتم لاسره
 وتأخذ حاشية من كوايسر حديد فخطها عليه ثم ادهنه باني الادا
 المقدمة شئت فان اردت ان يحول اسود فاسجد به في الخاف السطو او اذ
 من بعد او باقى لون احببت فاعلم به كذلك فانه يحبك على ما تحب فانه
 يكون كذلك ويسقى على صورة واحدة لا يتغير كالشباب القطن فانها
 من اجود الثياب بقاء والسلام واذا قد اتينا على هذه الاشياء فلنا خذ
 ايضا في هذه الاعمال مثل ما يشارك الصناعة النفيسة الكبرى ويكون
 ما نوره من ذلك ما يتم نفسه ويكثر فائدة فان هذه الاحوال تعرف من
 هذه الحواشي اغالىط وفيها سراير وحكم يعرفها الناس يغفلوا بها عن اكثر
 معانيهم وما يتصرفون فيه وهذا القول في اعمال الحجارة من كل شئ سبيل
 التعريب وكذلك هذا الباب في انسلها من الابواب الكبار عند الحاجة
 اليه وفيه منفعه ايضا للذو المنافع وفيه من السراير الكبار في اعمال الاحجار
 خاصة فاعلم به واخرج دفينه تصلي به الواسع ان شاء الله تعالى
 باب عمل الدوام

وكلا

بلغت الواسع تريد بحمد الله تعالى يا رب
 برخذ ستر بالجزم فيضرب صفحا حارفا قائم يلقي في برمة ويصطب عليه خلت
 الحواشي يد الحوضه ويتركه فيه حتى ينشف ذلك الخلق اجمع ثم اذا هو
 نشف خلت به الكواش ثم اعدته الى ما علمته بدلا من مرة فانه سيقى جونا
 ذلكه دل كما شديد فانه يخرج ايض لير لاصدا ولا يخرج وهذا الباب خاصة
 من نفيس الابواب وشرفها فينبغي ان يعمل به وعليه وتستعمل في الابواب الكبار
 فان النحاس اذا خرج بلاطلا فقد بلغ النهاية فنقيته والسلام
 باب من الحلال يا رب
 واصف من كل ما وجد جود ثم خذ اقلها ذهبي وعرقشيا وقشر الوباء
 الحلو اجنبا سوا ايدق جميعا ويطبخ تحت جود ليجي اليك ثم يطرح قشر
 الوان صحيحا لا يندق حتى ينشف الخلق كله ثم اشوه في قدره ليلد ثم اخذ
 واحمل منه وزن دافق ونصف على مثقال ونصف فانه يخرج مفيد ايضا
 في نهاية ما يكون من الحسن وهذا ايضا باب شريف من العوالم الكبار ان
 اعنت ان تجعل وتقدر اصوله فانه من نفيسها والس بابا حلالا عجبا حيا
 تاخذ من الزرع الاخر ما شئت منه ومثل رجه نظوف ومثل تلك النور
 شرب يسمي بجمع الجيع نعم ويجعل ثم تضعه حتى يتباض ثم يسقى ماء صعد
 من القلي المطبوخ يوما الى الليل يكون فوق الدواء بثلاثة اصابع
 ينال ليشه ثم يصفى الى اعمته واغسله بما طيب عذب حتى يذهب عنه ما
 ثم جلقه وارفعه لوقت حاجتك ثم احمل منه وزن دافق على مثقال

من من المتاح له منه ومنهم على درهين من الفضة فانه يكون عجبا
 وهذا الباب من عن اصعدت الرشاش والاطميا وضبطتها والرشاش
 وقوتت بها وان علمت ذلك بالرشاش وكملت الرشاش ولا قلمها
 وضبطتها كان ايضا جيدا اعلم اني شئت فانك تقوى بذلك ما لا تقوى
 بما تحب مريعا ان شاء الله تعالى واتعلم الناس الابواب الصغار والحدائق
 لتقرب الاعمال ولا تستعان بها في الامور فجا بعدهم سلك من الناس فلتوا
 الا فانه في الصنع الاحمالات وليس الامر كما ظنوا عندهم الله واخذوا
 واخذوا ايضا الخارعين للناس الغادين لهم وهم لا يحسنون وسحتاج ان
 نقول على شيء حسن نختم به هذه المقالة ان شاء الله عز وجل متولى لها
 جلالنا احسن ما تقدم يقال له مخالف البرمكي وهو المفضل بن يحيى وعلم
 ان وخذ من حجار الكحل الاصفر في جزو من الزرنيخ الاصفر الصفا على
 جزو من الاسرب نصف جزو وسحق الجميع حتى يتردى بزيوت ونظرون ثم استول
 بول بربوط فانه يورثك الفضة البيضاء فاعمل به وهو يصلح للناس من
 الملح ثم خذ منه وزنه درهم فاطرحه على وزن ثلثه درهم من شق ثم ابرده
 جيدا ثم يسبك ويضرب على سندف بطرقه فانه ياتي يا يا
 ليس ينكسر فزده شيئا من نحاس فانه يلين فان اردته الين ما هو فزده شيئا
 من النحاس ايضا فان اردته الين من الجميع فزده مقدار اثنين من مجلس
 الاسرب فانه يلقه مثل العلك ثم خذ من النحاس الذي علمت واحدا
 الفضة الجيدة واحدا فاذ بها جميعا فانه يخرج على ما تحب بعون الله تعالى

ومش

ومشي وان اردت ذلك واسا فاصعد الكحل ثم الزرنيخ خالصا وضبطه
 بالكل فالكحل في هذا الموضع كالجيد الا عظم في موضعه فانما ان تدبرته لك
 وعلم ان ما تريد علمت كل شيء من الكبار والصغار وتكون المقصد
 والاقبال على الكبار بالذي لا تترك هذه الاعمال انما هي منوطه بالعلم فان كان تعلم
 وعلم به الامايريين ومن كان جاهلا بقى شديدا في الاعمال التي تتركه
 فلا يدري اني شيء سبب احدها وذلك هو غاية الجهد فاعلم على ذلك ولعل
 الى ما تحب واجعل تعلمك بالعلم ولا قبل تعلمك فانه ان تعبت بالعلم
 اولام تعبت بالعلم ان لم تعبت بالعلم تعبت بالكل وكان ففكر في غيتك
 صعبا او لا يكون والاذن لك بعد ذلك بيد الله تعالى يعطيهما لمن احب رزقنا
 تعالى وياك ما نملك مريعا ان شاء الله عز وجل وبعض هذه الابواب راذ
 قد اتينا على آخره لك ولكن الان مقلع هذه المقالة ان شاء الله

المقالة الخامسة والثلاثون وتلوهها **المقالة السادسة والثلاثون** **بسم الله**

بسم الله الرحمن الرحيم وفيه استعين
 بحمد الله العلي الاعلى ملك الآخرة والاولى صلى الله عليه وسلم محمد
 المصطفى ومحمد آله اجمعين قد سبق لنا من هذه المقالات قبل هذه
 المقالة كتب كثيرة ومقالات كثيرة في جملة فنون وسحتاج ان تذكر في هذه
 المقالة اشياء من طرائف العلوم وبالله تعالى وسع ومن عليه سلك في جميع الامور
 يقول انما ذكرنا في المقالة المقصود على هذه المقالة اشياء من فنون الحلالات ونحن
 ذاك في هذه المقالة اشياء من فنون غير ذلك الفنون من الاعمال التي تقع

بما تقتربات وآياتك واستعمال الأعمال التي سحر عليك فانك اذا فعلت ذلك
عرفت من نفسك وانت اعلم الان والسلام ونقول لك اول ما نذكره
من ذلك حملان للواحد واحد ليس له محك شديد ايضا كثيرة الماء
يكون ايم شجاردت منه حسن كما انه وجهه على ذلك ان يوجد سر بالجورم
الجيد وصفيه جيداً ثم احمل عليه من الفضه مثله في كور فحم حتى يذو جيداً
ثم صبه اودت ثم اذا برد فاجعله ارجح لطخات ثم اضربه دستا وتبلغ
حتى يرتفع عليك وتضرب وتطبع جيداً بالغا وهذا لما خذ ما خذ دوى
الجوز الطري الجيد ثلثه اجزاء ومن ملح العجين جزء ثم تصب عليه ماء ويذو
ثم يغلى بالنار ثم يحرق المتاع ويطرح فيه ابد حتى ينقع تغفل به كذا لك
ثلث مرة ثم يطبخ وهذا سر عمل الشربينه هذا سر جيد امل ان اديهم
وادخلت عليه الارواح كان منه الجوانيات فان ادخلت عليه النفس الكثير
قور الفاس على الفضه بها وان ادخلت النفس الصغرى قويت النفس على التحمل
وتتواردت نقل الاسفل الى الاحرام عليك وتتواردت نقل الاحرام الى الالبين
كان ايضا مكننا ولكن ابعدنا ناس الاقل بقليل ليس من سيد
العلميان يكون البعد بينهما كثير لكن انما ذلك قليل لان الفضل
سواء الايض والاحمر نحو العشر ايام الى الشهر فكل عمل الاعمال والحامد ما كان
من التداوير وكان عمل الاحمر ونقل الى البياض انقلب فما ناس الاقل
كثيرا والسلام يا رب طبع الاسماء الصلبة ومن غراس الاعمال
الكار المتقلصة وما يجري فوصف الاعمال فاعرف فضلته يؤخذ ثلثه

منازل

ثانياً يغنيها مشعال بورق احمر ومشعال عرق ايضاً ومشعال زعفران
فاذا اردت البياض فاسحقه بلبس ثلثه ايام فركت برم سبع ساعات فان
هذا المادتين كل ما يبر ويعلج ايضا كلفا سدر ويتنض با ماعجباً فاعلم به
تري فيه ما تحب ان شاء الله تعالى يا رب ياخذ من صا صا قلعيا
جيدا مضيقه بالقلقونيا ثم صب الانك فلما بعد سبك موارث ثم اعده
ايضا ناد به وضع عليه زعفران ميا ثم اسبكه وضبه ايضا في الماء ثم اعده
فادبه واطرح عليه شعاً قدر ما تقدر وتثبطه به ابد حتى يحترق الشع
ثم خذ من الانك ثلث اجزاء ومن الفضه الجيده جزءا فاذب الفضه ثم ارج
عليه الانك فانها يختلطان ثم خذ منها جميعاً خذ وارن الانك الذي ليس
بفضه خذوا فاخلطها جميعاً ثم اسبكه وضبه في قالب سفيادج والخبز يا
رب العجيب يخرج كما تحب الجودة ولو زيد فيه السبك بالفتك ركا
جيدا وان عمل هذا الرصاص واصلا كان جيداً يا رب السلام
سبعة الرصاص العلوي سبعة صالح
خذ من الرصاص العلوي ما شئت فاذبه والى عليه فلقونيا وزفت وربي
وموم وشحم ما عز ونشادر وقشور طان يا بر مملوق مغشوق
اذبه القلح ثم الت عليه كله واحذر من هذه الادوية على جلد والنو
وقشور الرمان تجمعها والموم والشحم تجمعها بفعل ذلك به مراراً ثم تغرقه
في ماء حتى يذوب كله ثم تذيبه حتى ينقص منه الخس فهي ببقية حنه
جيبه فاعلم بها فان اردت حملاناً حسناً فاذب درهمين من الفضه

والمقت عليه درهاست الرصاص المنقى بالادوية فاذا اذاب نصب الرصاص
 عليها وزدها وليكن في البوظة وزن نصف درهم وبنو كيف شئت ان
 احسبت ان يكون حيتا فافعل وان اردت ان يكون مصعدا فافعل
 ثم افرغ منه حاجتك فانه من عجائب الاعمال والسلام **عقد رسول احمد**
 باخذ قدحا مقدورا من الزجاج نصب فيه من الزبيب ما شئت ثم خذ
 فخارة شامية فاجعل في اسفلها شيئا من كبريت اصفر سحق ثم ضع القلح
 على الكبريت واجعل حول القلح كبريتا حتى يبلغ شفة كما يدور
 القلح ثم رضعه في التوريلة بنا وريته بعد ان يكون قد خبز فيه و
 قد عطيت راس القدر محكما ثم اخرج منعقد اقدار رجوا صلبا
 كانه الهم احسن شي في العالم فاستعمله في جميع الاعمال التي تحتاج فيها الى
 الزيت الاحمر وهذا الذي يقال له زنجفر الحكم او يقال له الصنع البر
 ويقال له اول صبح الجوافي ويقال له الزنجفر الخالف ويقال له صابغ القو
 عامك الاعمال امثال هذه الاحوال فاعلم به جميع ما احتجت فيه الى واحد
 من هذه الاشياء المذكورة وامثالها مما يد لك على ما قلنا لك منها ان شاء الله
باب حليل الطلق خذ الطلق قصيره في مسح رقيق ثم ادلك به
 يدك فوق جام قوارير فانه يتساو مثل الحيا وذلك يقال له حلب الطلق
 فخذ ذلك الطلق المحلوب فاجعله على صلاية واطرح عليه شيئا من كلس
 قشور البيض مثل كلس القشور فاشربه فاسحقه بها حتى يخالط الماء
 الجاري ان شئت فاستقطره وان شئت فادفنه حتى يجود انحلاله

ثم استقطره فانه يخرج ما الطلق على حقيقة فاعلم به ما تريد فانه
 نافع لما يطعمه من شيبه نافع لكثير من الاعمال ولا تغتزو باق
 فيه مزاج فالامزاج فيه ولكن فيه قوة على السلم وملاك انحلاله وجوده
 انما يكون بحوره الحق له فاعلم به توى الرشدا ان شاء الله عز وجل **عقد**
الرصاص القلعي تاخذ من القلعي ما شئت فاذهبه ثم اطرح عليه زيتا
 اصفر وكبريت ابيض حر ك ساعة يعود ثم افرغه في الارض فاذا برد
 فاذهبه نائفة واطرح عليه زفتا روميا واشت ابيض وصبرا وزيتا
 وحر ك يعود ساعة ثم افرغه في نورة في كوزينه ما عذب ثم اخرج فاذ
 ثم اطرح عليه شيئا من القلعي المدقوق ثم حر ك ساعة وافرغه في نورة فاعلم
 به كذلك ثلث مرات ثم اسبكه وافرغه في النورة الجافة ثم اذ به
 واطرح عليه من الزيت والزفت والموم والاشق تفعل به ذلك بعدد ما
 تغره ثم حر ك به يدق حتى يشرب زينة ثم تغره في كوزينه ما عذب
 وانت على جعلك لا يصيبه دحم القارقات ناره يشبه ناره الفضه و
 كذلك جميع احواله ثم ارفعه لحاجتك فهو من العجائب التي يحك تحفظه
 وتعمل به فانك ترى فيه ما تحب ان شاء الله من شمله تاخذ جزءا
 من الزبيب ومثل رصاصا قلعي نازبهما اسحقهما واحمل عليه جزءا
 من مرق شيا صفر اسحقه متحولة واسحقها جميعا ولها ما القلعي
 الصافي ثم اتخذ من طين دهاوي او معد فحقه لها عطا واجعل
 الادوية فيها وسد الوصل وادفنه في الرماد سخن يوما ثم اذ حله

اتون النجا جبين او الشاخر في يومنا و ليلة ثم اخرجوه و لنته ايضا با
 التلي و مرده في البوظقة او الحقنة افعله ثلث مرات فانه يخرج بعض
 من البلج و يجدد له الحقنة في مرة ثم اسحقه بعد ذلك في آفر الامر
 و العسل يضر البيض و اجعله نصفه سكا و سحوقا و مثل نصفه ملح
 القلي ثم اسحقها جميعا و التمنه اربعة اجزاء على عشرة اجزاء شبه اوس
 طما يقوت و اذ بها جميعا كحج عجبها نهاية في كل ما اردت و اذ قد اتينا
 الى اخر هذه الرسالة فليكن الآن آخرها تاتى الرسالة السادسة و الثلثون
 من الخواص و تلوها

المقالة السابعة و الثلثون منها

بسم الله الرحمن الرحيم و به استعين

الحمد لله رب العالمين و صلواته على رسوله الصفي محمد و آله اجمعين
 و قد تم علينا شئ من الامور التي كساح الى تقديها فلهذه المقالة
 المضافة الى المقالات السبعين فاقول و ايد اربوت الله تعالى ان الخط
 كله في المحنة لكل حيد و ردي فاني المحنة كرج العاصم لا تدرى
 يا هذا ما نقوله و علمنا قدر من اعليك و كتمانك فانظر الحق و اياك
 يا هذا و استحال شئ غير البرهان و ايضا فانا انا قلنا لك عليك و بالمحنة
 من اجلنا قد اتينا فحاشي كتماننا يا شياهي تقبله فاحدا لا برهان
 عليها لانا قلنا مثل ان البورق اذ احل استقطر و شمع به الزرنيخان
 و الكبريت اقامها للثنا و ابطل عنها سواد الفضة التي كانت تعمل قبل ذلك
 و هو تسريدها للفضة امثال ذلك من هذه الاعمال التي هي في البرهان

وغير البرهان حتى حاله واحد فاق هذا اذا انت علمته فانا انت فيه متقدم
 لنا فاعلم به فصله الى ما تحت اعني بالطرق الى المحنة و التجربة فاق ذلك
 هنا يعلم البرهان فيما يطلب و الاكنا و عدنا ان نذكر في هذه المقالات هذه
 الرسالة لك شئ من الاعمال التي تقدم وصفها و القول فيها فانا احتاج ان يقول
 في توافيق ذلك بحول الله و قوته فاق ذلك با بصفته ان لمخذ الهان فتق
 نعا و تخرج عليه سريقون حتى يذوب نعا ثم افرغه في بوظقة و اذ به
 ثانيا نعا و رده شئ من السريقون حتى يذوب نعا فاذ اذ اب و جمد
 فذقه نعا و اخلط بها و ملح ثم اذ به من الرأس و صبته في اي آنية شئت
 فانه يكون اصفر في نهاية الحسن اعلي به و قد يجوز ان يكون صلا اذا انت
 استخرجت السريقون منه و ان امكنك ان تستخرج منه جساما و تجعل
 معه اي الادوية اردت كما انك على اعمال الصنعويين التي ذكرناها عجبنا
 ان شاء الله يا **اب** اخبرنا خذ حنة ارجل شهابا و قلحيا
 سقى ما فيها رطلا و نصف و من الفضة من احببت فاذهب الفضة التي
 عليه الشبه و الرصاص اذ بها يخرج حنا فيه يوشيه يجوز ان يلين
 بالنوشادر او ملح القلي فانه يصلح لاي شئ اردت فاعلم به ترفيه الرشد
 ان شاء الله يا **اب** خذ الكبريت الذي يتقته باي
 النسخ شئت و من الرقيق المصعد من كل واحد جزوا مساويا للآخر
 و اسحق الجميع و اخلطها في قارورة و شد راسها و اذ بها في زبد مطبوخ و صب
 عليها خلك خمر معها و دعها في الزبد سبعة ايام ثم اخرجها و يسه و قد

وخذ منها يخرج بالجود فازيده والت على كل عشرة منه شفا لاسن الدواء
 فانه يخرج احسن من كل شي حتى فاعليه تروا تحت ان شاء الله تعالى
 وقد حق سئل اوصحت من العلوم ما فيه كفاية وبالله فاعليه فانك
 تبلغ آخر العلوم بالصبر ان شاء الله باب قياس الزريق من طرف
 الابواب وغديرها وقد سقى اكثير من الناس كلهم انه كذبي وهو
 سيدى صلوات الله عليه حتى فاعليه وان امر عليه والهج عنك
 الجبال واصبر حتى يتم فانك تروى منه شيا غديرها يخذ الزريق فيعول
 في انا من نجاج او حديد ويصب عليه ما عذبا ثم يغلى حتى يذهب
 نصف الماء ينار بينه ثم يبرد وقصرة لاد الماء عن ويجا ود عليه
 العلك كثيرا ايدام فان ييسر ويجرد حجرا كانه احسن اخلاقي الله
 تعالى فاما افلاطون فانه يقول ان سقراط كان يقول انه لا يرى غيره
 ولم يرو لنا ذلك عن سقراط بحسبه اخذ عنه تلقينا في اوقات خلواته
 فاما افوريس فيقول في ذلك انك تاليس الاول القديم العهد يقول
 ذلك تدبير الطبيعة ومن حتى قول القوم وتد الجود بالجود يعنون
 ان الزريق من الماء والماء يكون زريقا والزريق يكون ماء فخذ المعنى
 عنده فيما قال به القوم من انك الزريق اعرفه واعلم عليه نصب الطيرت فيه
 ان شاء الله باب محبس ما خذ من هم الاخيرى اربعة مثاقيل
 وشلة زعفرانا وفسر نجا اصف عشرين مثقالا واذك عشرين مثقالا
 وانزروت اثني وعشرين مثقالا وانزروت احر وشلة عشرين الاثني وروت

الاصفر وقشور الزمان الحامض عشرين مثقالا وقشور الزمان الحلو مثله
 يدق كل واحد على حدة ثم اجعها وخذ منها ما شئت فرفقه ارق
 ما تقدر عليه واحميه اغمه في خل الخمر واللحم واحد وذعه عليه شيا
 من الادوية ثم انقص عنه الدوا واقسم عليه الادوية ثلثة اقسام واصعد
 سبعة ارجال خل خمر واقسم ثلثة اقسام ثم اطح الشبه بخدر خل
 وجذ من الدواء تقطع به كذلك كل مرة حتى يشرب غلة من كلة فانه
 يخرج شماسا رقيقا في نهاية ما يكون من الحسن والصفاء والجودة وهذا
 من الابواب الكبار العظام الشريفة فاعلم به تروا تحت ويكون قد روت
 بعلمه وعلى فهو الاول في جميع العلوم ان فطنت لذلك فانت على خير كانت
 تقدر العلوم وتدر بها لانها تخرجك عن طبقة الرعاع والسلام
باب يدور الرر سخن والكبريت لهذا الباب يخذ الزريق
 الاحمر والاصفر والكبريت الاصفر بالسوية ويدق ناعما ويجعل في قارورة
 ويجعل القارورة في كور فيه نار وتتركها حتى يحمر يدوب زعفران شفع
 عليه ويتركه مقدرا ساعتين زمانين فانه يخل ويخرج بعضها ببعض
 ويصلح للعلاج اذا ذاب كالفنا فارفعه رقت حاجتك ما يدب لك
 ويصفه الانك وكذلك هو على الحقيقة خذ الانك فاحرق ما في شئ
 شئت واجرها اما بالكبريت او الزاج فاذا احترق فخذ ماءه ولت يتر
 واسبك على سبيلك لا تستزال تلك مرافاة ينزل نقتا فاحرقه
 او اذبه على قلى واعلم حتى سلك ايضا عجبا حقا لهر يفا

يا احب تاخذ عشرة دراهم فتواثقها وعشرين درهما
 من الاصح المنقح اذ بها فاذا اكد ان يورد ابعدها فالحج عليها
 وزنت ثلثين درهما ببقا حقا واصحها بواحدة الى العشي حتى يصير كما
 الكحل ثم خذ ذلك خروفا جعل في كل غلة منه ثلث او ثلثا وثلثه
 ثوبا ومثله لمحا ثم خضضه في الشمس حتى ينخل ثم شوه ثلثة ايام
 واجعله في قارورة مطيئة او في كوز في ياد نازلة بلعشرة ايام فانه يخرج
 ابيض ثم المذبح منه درهما على عشرة دراهم نحاس منقح وان شئت طرحت
 عليه درهم من الفضة فانه اثبت له واشد لياضه واعلم هذه فانه
 يخرج منه استاذ يعرف الله تعالى يا احب
 تاخذ من اللوز المرق ما شئت فتلقه وكمحج دهنه ثم خذ من نفع
 التور ما شئت فتدقه وتثب يد من اللوز المرقانية ثم اعده والقارورة
 والستور تقول ذلك به اربع مراد وخمس مراد فان نجوت من انكاسه
 القارورة فابعد القارورة اخرى واستوثق منها ثم انصبها على ستور قد
 فانك ترى كيف يجمع فيها اشكال الفضة البيضاء في التور الخامة فاذا
 رأت ذلك فاكسر القارورة وخذ ما اجتمع فيها من الاسود فافعه
 ثم خذ من هذا الاكيدر درهما فاعده على خمسة عشر درهما من نحاس حمراء
 منقح جيدا بعد ان قبلكه فانه يخرج اسود مثل الفضة ثم احمل
 على الحشر منه ستة فضة بيضا نقيته فانه ياتيك عينا فاعلم منها
 شئت من الحلي وغيرها واذا قد اتيتا علوا بحجب ان يكون في هذه

المقالة

الادوية في هذه اول عشرة دوا ثم ات ببلغ ايامها الف يوم لانك قد كنت بها
 من خمسة واربعة خمسة الف تسامى الى عشرين بزيادة خمسة اشكال في الاول
 تضعفه وتكون خمسة عشرين ما به وخمسة اشكال يكون خمسا به وضعفه
 خمسا به خمسا به فيكون مبلغ العبرة الف على ما مثلكا فضعفها خمسا به وبلغ
 ايام هذه الاشياء التي ذكرناها فيكون نسبة خمسا به الى الف خمسا به والى
 الجدي خمسا به والى كل واحد منها خمسا به اذا خرجت الايام خرجت
 العبر خمسة فاما ما كان به يقول عقر العظيمة فهو غير هذا كله وهو
 اخراج الواحد من العشرين من النسبة حتى يعرج ويصير الى يقول وليس
 قولنا واحد وعشرين يجب ان يكون قسمه الف على واحد وعشرين يكون انما
 نقول ان الف يجب ان يقسم على العشرين فيكون الحصة خين خمسين يوما
 من الايام التي ينخل فيها هذه الاجساد فاعلم ذلك والخلف فيما بين هاتين
 العبرتين اكبر مما يتوهم كثير جدا قد ظهر فجملة العمل الذي قد اوضحناه
 ونبيه بلاغ وكفاية فاعلم ذلك وكلا الوجهين حتى فاعلم ذلك وتبينه والى
 به ان شاء الله واذا قد اتيتا على ما ضناه او لا فليكن الان مستهنا هـ
 تم

المقالة الرابعة والستون منها
 بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وآله جميعا مع قولنا
 الاشياء انما يشكها وشالف اضلالها من الخواص فلهذا الصنعة

ان القياس وايضا الجسم اوردت ان قلبه الجسم اخواتا من جنسه
 او من جنس غيره ان تتطرق ان كان القلوب من طبع المنقلب اليه ناسبت
 بينها ومو قارب جدا وان كان بخلافه لك فاعلم مقدار بعد ما بينهما
 من التقابل ومن جميع الاجزاء هو اتم من جهة اوكيف كانت ثم اسبق
 القلوب والمقلب اليه ايها الغلب طابع فان كان القلوب فهو جبر
 فينبغي ان يقابل به بذلك مقابلة الاصابه به حتى يتم كل كحتاج
 اليه وان كان المنقلب اليه اكثر فهو مرجح الانقلاب الى ما تريد
 وسيجرح الاجتهاد لذلك الداخل في جنته فهذا سخوات الاشياء
 ثانيا اشكالها وتخالفت لغيرها ومتى كانتا متساويتين كان
 البعد والقرب وسطا في التقدير والافرح تحت بذلك على ذلك
 وما الحاجة اليه في هذه المقالة حتى يتصوره فاذا اوردت اقلاب شئ
 الى شئ آخر مرفيع فليس يخلو ان يكون على نسبة ما فيه اما بعيد
 او قريب او متوسط فان كانت بعيدا فانا نشك ان بعد الاشياء
 ما بين من العدم واقربها واحدا وسطها خمسون وكذلك فان البعد الى
 الطرفين منها واحد اعني الاقرب والابعد فينبغي ان ينظر كيف وجه
 النسبة بين الاكثر والاقرب فكل وجهه مداخلته داخل عليه فان بدخل ما هو
 شكله عند يكون في زيادة الجزء القليل زيادة طاقه مثلثات المقارنة
 السبعين من هذه الكتب فاعلم ذلك فاذا ادريته ولا بد ان تتوالد بما
 يدخل عليه من العناصر الاخر فتدبلخت فانما ان يكون هذا يقال آ

الرب ووجه الوجود فان هذا متنع ابدال لكن انما تتعدان فيطرد المحول
 الذي عليه آ فيجعل عليه وتنفى او كذلك بالعكس فاما احلك هذه
 الاشياء وانما لها من الدال اخر فلا يكون ذلك بل انما يكون كذلك على
 قلنا في اربح و الحامل فانه بغير شكله كان الحامل عليه من المحول
 آ فاردت ان تتحد ب فينبغي ان يكون له مد من ب اعني من ذلك
 الجبريز اذ به وتبلغ الى الحال التي تحتاج اليها فان تبغي شك انما ان تتج
 عن الحامل البتة ويحل مكانها ب وهو احسن الاقارب ابعده فغور واما
 ان يطين او علوي فيكون كاللاند التي كان محيطها او مركزها ب
 فاسمك وتقابلت بالعكس فيصير محيطها ب ومركزها آ هذا هو الوجه
 دون الاول فاعلم ذلك فان من الحاجة العجيبة انما اذا كان له مد ما
 موضح الف وتطلت آ بتد الى احد الرضعين فاعلم ذلك وديتته فاما ان كان
 كذلك والاعلاما خلف لا يمكن من العلوم الا وانما ايضا ذلك ان آ
 اذا كانت في نهاية القابلة لب و ح لان كل واحد منهما في الاخر
 جميع الجزء الاسمي جنة تدسجود وشي ملحوظ به وامثال ذلك من الحال ان
 كله ضدان في موقع واحد وامثال ذلك فاما اذا كان في بعض الادوية
 ولو جبر صغير من اجزاء الاخر كان بعضها قد ناسبت بعضها فاما تلك بينهما
 فاما من جهة واحدة بذلك الجزء الصغير الذي قد تشا ولا به وانما
 انما جبر ما فاعلم ان كاسا من اجناس مختلفة على وجهين اما ان يكون
 متناسبة في الكيفية والكمية واما ان يكون مختلفة في الكيفية والكمية واما

ان يكون مختلف في الكيفية متفقة في الكمية واما ان تكون متفقة في الكيفية
متفقة في الكمية فان سوا متواجها في تقاربها في الابتداء وتباعد هاهنا مع
الانقلاب في الكيفية والكمية انما كانت للاختلاف او تزاوجا او موافقا بينهما فاعلم ذلك
وكذلك ان سهولة تزاوجها وانتلافها عند المخالفات هذين القسرين انما
يكونان في الغرض لا ان يكونا في كثيرين محسنا عليه الاكثر ولوقلت انه
يكاد لا يقع فقد كان حقا انما نشد الان في هذه الاربعة الاقسام مثالا
يدل على جميع الادراج والاجسام والابصار فيكون الكلام تاما على معنى المقدمة
الاولى في ان الاشياء انما تلتصق لها وتخالف اضدادها فتقول ان الخماس
والحديد متماثلان وكل واحد منهما يحترق صاحبه بحسبته عظيمة ويظهر منهما
عجائب الاعمال لكن يبقى فاضله كبير ومضى من اجل الخلاف الواقع بينهما وفيها
وان كان بعضها قد يورث في بعض تاثيرا حينا كما كان ذلك اعنى المنافر
مع اختلاف الطبايع ليحدها بين الكتين ولوضع الدابة لا غير ان حرارة
الخماس اكثر من حرارة الحديد كثيرا فاعلم ذلك فهذه هي الخماس والفضة فانها
متماثلان من جهة الفاعلية اما ثلاث من جهة المنفعة البعد ما بينهما كثير
جدا وان لم يكونا في نهاية البعد فانها في الثلثين لان كذلك مقدار نسبة الفاعل
من المنفعة في جميع الموجودات ولو كانت المنفعات اكثر من الفاعلات
فيه لما كانت الاشياء متسوية اليها ما كونه على اصل الفاعل كما تقول الحار والبارد
وامثال ذلك فاعلم ذلك ونقول الرطب واليابس فان كلمة واحد من هذه بحسب
نقد ان لا يتسارع في شي من هذه فانه صحيح ومقرر ويحكم القول في جميعه والبيان

على اوضاعه ولا لفضة والحديد فان القرب بين الفضة والخماس ما راييس
وان الفضة باردة يابسة وان الحديد بارد يابس فان البعد انما كان بين
الحديد والفضة قريبا جدا لان العلة ليست الكيفية بينهما لكن انما كانت
بالكمية فاعلم ذلك وان امر كنه محسبه تصد الى ما يزيد ان شاء الله وفي جمل
هذا الكلام كفاية تدل على جميع اوضاع هذه المقالات فانك تعلم انما قلنا ان
في هذه المقالة من امر الحيوان والنبات والمجموع ما فيه كفاية وانا اتيينا في المجموع
بالعظيم وفي النبات ايضا كذلك انما قصرنا في الحيوان وتعلم انما قلنا
في النبات اذا اردت الطلع في وقت او ان الرطب والرطب في او ان الطلع كيف
يعلم انه قريب جدا بخير كلفة ولا شقة صعبة واذا اردت ما احببت
من النواكس غير او ان وقت انما هنا كيف ينبع شجرة ويتوطى عوده ويحضر
ويكون منه ثمر وورق في يده يسهو وكيف يصير اي شجرة اردت منه تما او
يجمنا اردت تما يكون ضارا او اذرت وعلنا ان كيف يمكن ان تسلم انت
ومن تريد منه وتهلك به من تريد وهذا يصلح لبلاد العدو وان تعلم
ذلك في عاكرهم حتى يذهبوا وامثال ذلك مما لا يفنى ذلك فاعلم واعلم ان
اودت ان تفهم العجائب في العلم وقد تعلم انما ذكرنا في باب الحيوان كيف تمكك
من اردت يده ومخارجه من اي بيته كانت وبذلك بعض اعضائه وطرايقه
وامثال ذلك وما ذكرناه في المجموع من حله سريعا وعمله عجيلا وعقد سريعا
وامثال ذلك من هذه الطرائف وانا اوردنا ذلك في المقالات التي لبت مقصده
التي من كتبنا بها كانت قايما بنفسه ومن اتى ببعض هذه الاشياء فلم يبق

١٨٥
١٨٤

ملك بنية في شئ من العلوم فليكن الآن آخر هذه المقالة انشاء الله تع
المقالة الرابعة واستون من الخواص و سلموا

المقالة الخامسة والستون منها
بسم الرحمن الرحيم

الاشياء بقاها على اربعة وجوه وكما علمنا في غير شئ وقاعدة من قواعد
هذه الكتب وغيره وما على طريق الاضافة او على سبيل القسمة والعدم
واما على مثال التضاد واما ان يكون في التقى والاثبات لا غير فان اردت
او قصدت روحين او جسيمين او جسدني اودرج وجسم اودرج وجسد
او جسد وجسد اودرج وجسم وجسد فاطلب اولاً المذهب الاول وهو
الاضافة اما ان تجعل جزءاً لكل كجزء من اجزاء كثيرة او على سبيل الضعف
للتصنيف غير على سبيل الكتابية من الكاتبة الاب للابن والمول للعبة
مثل السائل والشقة والاقلايب يكون موصوفاً بتلك الصفة التي قد
ادخلتها عليه اقول لا بدك مثل الشبه والاسفا ذروني فانها وان كانا انحاسا
ورصاحا فليس كذلك لكن يضاف اليها الصفة اللاحقة بها فاما لا بد
لكسنة فاذا فعلت ذلك فقد قابلت بعض الاشياء ببعض على سبيل المضاف
وكذلك فيه شيا حارياً بروداً خرياراً رطباً حتى تجعل اما من الحارة
ايا بن اثنين ومن البارد الرطب واحد والعكس كان هذا متقابلاً لا من
اما احدهما فان الحارة اليا بر مقابلة البارد الرطب على سبيل التضاد واما
الآخر الكمية فعلى طريق المضاف وهو الضعيف والنصف فاما ما يقال فيه من

الكسنة

الكتبه والكاتب فان تمنع جسيمين اودرجين او جسدني اياهما كان من الوجه
الاخر فانه لا بد ان يظهر لهما لوناً وقوة تالين لهما فان ذلك الذي يظهر
خاصته لذلك المزدوج واذا كانت كذلك فانه خاصته وطبيعي فهو في رايك
فقد علمت ان اوضح جملة وتديرك في ذلك التدبير واحد من الاشياء
التي جعلتها والتدبير الذي بدت ما كان لهما به صفة شال الصفة كما
كتبته الكاتب حتى وجدت تلك الصفة وجدت في ذلك المزاج وتلك الاشياء
وتنوجدت تلك الاشياء في المزاج وجدت تلك الصفة فقد حصلت امر
المقابل من جهة المضاف والعيان والاضافة فاما كيف يقال فيه من جهة
العدم والعدم فمثل ان تقول اذ انا في الرصاص لنحس حدث بينهما في ذلك
الجسم الكائين منها مرسى بل هو يكون ذلك الصوت الا انها جميعاً اذا اردت
في قسمة لذلك المزدوج المجتمع شال الفلان وعلام فلان ومثال العدم
اما في هذا الجسم فانه بطل عنه لونه النحاسي لون الرصاص فاعدم منه الصفتين
بالطبع والتقنية الذي كان له من اللون الكائين من بين هذين اللونين فاعلم ان ذلك
وما كان من حدوث ذلك الصوت فانه هذه الاصول وان امر كبحسبها تفصيل
الوما تريد ان شاء الله وفق سيدي بركات الله عليه ما بد لك في علم الميزان
والتدبير الحقيقية وعلم التركيب وعلم ما كان من هذه الاشياء الكبار وجميع
منه الاوضاع وحتى سيدي رما ومنعت عليك في كتب حرف واحد فانها كلها
شروحة اما هذه المقالات من الخواص فبعضها وحتى سيدي يفتك بعضها ما كان
منها في هذا الفن وكذلك جميع كتبي اذا علمت بها هذا العمل اعني من ان يجمع

وتتخذ اغراضها وينعلم على ما يجب ان يكون من نظامها فاعلم ذلك وتبين
تصليح الحق ان شاء الله واذا قد اتينا على الوجوه الثلاثة من حدود القائل
فقد نفى منها وجه اذ كانت اربعة في الاصل وهو التي قلنا انها سبيل حيز
النفي والاثبات وذلك ان حروف النفي والاثبات انما يكون في اللفظ
دون ان تكون شيئا طبيعيا وهذا موضع صعب وذلك ان حروف النفي لا
وليس وايضا فقد وجب بهذا القول ان يكون النفي طبيعيا من قبل المدعى
في الحق النفي في الموضع الذي يجب ان يكون متغافا فقد صارت طبيعته وذلك
ان النفي صفة للشيء انما على ظهره بدل من نفس الطبيعة اولاً لان ذلك حلا صار
كاشي الطبيعة قد سقم ايضا من انما غارت او ملازم وشا ان ذلك انما يكون
ان العظام اذا سبكت بها العضة احتوت في اول مرة فاذا اديم عليه السبك
لم يحترق فتد اثبتناه ونفيناه وذلك ان القول في ذلك على سبيل
البرهان والقول في السلب الاجاب ان قال فيه ان العظام اذا سبكت
مع العضة احتوت العظام فهذا هو الاجاب والسلب يكون بان ذلك
عليها الغلط الا وليس وقد تم السلب فنقول فاذا اديم عليه التعظيم للعضة
يا لعظام لا تحترق كما قد كانت تحترق ولا فقد نفيت عنه الذي وجبته
اولاً وقد يجوز ان يكون الامر لا على ذلك فاعلم ذلك وتصور الأمر فيه فانما
تقبل العضة ان طوعت الوجاج والشعر من اربعة بعد فراغها في التوبة
التي لم تظفر من اربعة ثم افوت في دهن البيض صارت العضة في قوام
الذهب فهذا هو النفي والاثبات وكذلك ما علمنا في غير كتاب موضع

انوجه الثمانية يكون على اربعة اوجه ثلث منها في المعنى وواحد في اللفظ
فقد اوردنا كلمة لك عياناً ولما كانت في كتبنا قبل ستمى مختلفة ما
وجب ان نضيف كل موضع ما يحتاج اليه فهذا الموضع مرصود من
المواضع فلهذا اوردناه من تلك المواضع واوردناه ههنا ثم انما اقلت
اسرهذه المكتبة حسنا وجمعتهما انتظم لك الفاعلها واحدة واحدة
كل شيء من جنسه ومثاله مما شكك لي علم ما في كل كتاب وكل كتاب
وما ينطف من بعضها على بعضه وتجر بعضها من بعضها فان اصحاب
النحو قد علموا ذلك في كتب علم اللغة خاصة وما هو مضاف اليها
كيف يجمل في نظم الحروف وما منها ينصل ويتصل وينعطف ولا
منعطف فكيف المحققون لان اهل النحو واللغة يعلمون ان هذا العلم
ليس ضرورياً فاعلم وتبين امور فصل بها وما تريد قالوا في المنعطف
سطر ولم فات ليس في هذه حروف ينصل بل كل منها قد ينعطف على
صاحبه ولا يفارقه وتبين ان اليه كينوا صحيحاً وثيقاً لان الحرفين
قد علمت متى كانت اولاً اتصلت با بعد ها متى كانت آخره كان الذي
تقدمها متى اتصل فظهر في ذاتها متصلة فاعلم ذلك ومثال آخر في المنعطف
هم ومكة فان هذا متصلاً اذا تقدم حرف الاتصال اتصلوا اذا تأخر حرف
الاتصال اتصلوا وكلا واحد منهما متقابل لان الاول يقابل الآخر غير متقابل
والمتصل يقابل المتصل من جميع الأشياء او اعني بذلك ذات الاول من الامور ذات
التصل والنفس فاعلم ذلك وما في امر كسبه فاعلم انما ينصل اليه فقولك

نرمز فان هذه ليس تايقيا بل سنجاب واحد بل تايقيا بل سنجاب جميعا
 وفي هذه الاشياء كغايه وبلغ لادنى الباب لان النور من الذين هم عند وضع
 احاديث الصانع والعلوم قد مر هذه المنزلة فاما تلك بالشئ الطبيعي المت الذي
 محتاج الى التفتيش الصحيح والسنن البليغ مثلما قد سنا الكلام عليه من هذه
 العلوم فاعرف جميع هذه الاوضاع والاصول وابتكر بحسبه وانظر في جميع العلوم
 التي قد ذكرناها وخذ ما لك واحد واجمع الى موضع واحد ثم انظر الى
 نظام واحد فاذا انتظم فانتظمه النظام الثاني الذي هو العايدة والنظام الصحيح
 والسنن المحتاج اليه ثم اجمع كل شئ الى ما يليق به فانه يتضح لك الحق سيدي
 كما الشيخ النقيس ويكون كالذي يعدوا في الطريق الواضح غير توقف ولا توقف
 ولا مرشدا فان شاء الله تعالى وفي استيعاب هذه الاشياء لك ببلغ وكفايه
 في جميع الاوضاع والعلوم واذا قد اتينا في كل فن منها ما محتاج اليه فلكم الان
 ستم آخرها من آخر الكتاب في السلم فتم المقالة الخامسة والستون من الحواشي

المقالة السادسة والستون منها
بسم الله الرحمن الرحيم

الارواح يجب ان نحث عنها وكذلك الاجسام والاعباد وتنظم كم مقدار ما بين
 كل واحد منها الى الآخر اما في الزيادة والتقصان فان المختار لذلك يعلم
 ان الارواح عند كثير من الفلاسفة والصنوعيين خمسة ومن الكبريت و
 الزئبق والزرنيخ والنشادر والكافور وهذه اجناس الارواح وكذلك يعتقد
 في الاجساد انها سبعة ايها الاسرب والقلعي والذهب والفضة والنحاس

والحديد

والحديد المذكور والخار وهي الاجناس ايضا وان الاجسام ما سنا هذه الاشياء
 اعني اعداد الارواح والاجساد وهي كثيرة ما يفرق لخاصة او لآبين هذه ان
 الارواح عن النادما طار بحسب كلمة والاجسام ما في هذه النار علم يذيت لم ينطق
 واذا اطرق فبقيت والاجساد ما ذاب في النار وانطرق وكان له نصيب
 وصورت ولم يكن اخوس كالارواح واللباس والذي هو الحق في الارواح وهذا
 هو غير هذا كله وذلك انها وان كانت خفية كما قالوا فانها اجناس وليس يحق
 الحكم في النوع اذ كان جازيا في الجنس على الاطلاق ولكن قد يصح فيما شارك
 النوع فيه الجنس فاعلم فان الحيوان وان كان متحررا حاسا فقد يجمع
 الانسان والحمار والكلب والثور وكل واحد من هذه الانواع ليس حكم النوع الا
 وان كان جميعها في الجنس ذلك لاجمع لكن قد دخل على هذه الانواع الفصول الفا
 لها من اعدادها ومشاها حتى يحكم كل شئ منها الى ذاته وتخصه فان الارواح
 وان كانت خفا فانها تنقسم فروعا كثيرة وكذلك الاجساد والاعباد من قبل
 الكيفية لان قبل نسبتها به مثالا لا كما نأقول في الكيفية التي ينحسب الاحد
 والاصفر وكلاما ان ينحسب لكن ليست كينيتها لها واحد ولا نقول الهندسي منه ولا
 الفارسي امثاله لك فلما كان فيه واذا وجب ان يكون في الارواح على هذه
 السبب فانه قد وجب ان يكون في الارواح تسعة وهو زئبقان واربعة كبريتية
 وزيغفان وكافور واحد اما الزئبقان فالاصفر والاحمر اما الكبريت فالا
 والاصفر والاسود والايهون اما النار فالاخضر فاما قد شتاه
 الى هذه الاسم ما يوجد فيه من مزيج الاصفر والاسود لانه معدن ومالم يكن

تمت

معدنيا فلا اصل له واما الزينات فالمعدن والمستنبط من جميع الاشياء
 ولان ليس كل ما واحد فاجب ان يفرقهما فاعلم ذلك وانظريه واما الكافور
 واحد لا غير واما التوشاح فانا لا نسب الى تلك لانه غير مانع لما فرغت
 لما فيه الحكمة الموجود في العلم انه وان كان روحا فهو ملح بطبع الارض يارد
 يا بس وانحرارته اما ينكسر من البرودة ما فراطها اذا انصاعد الى عالمي
 الارض استحال وهذا حق سيدي اتم قولك هذا المعنى احسن لكل التعلم
 لا يعلم ما ذلك وقد اوصيها كما قد استفتت قد صارت الاطوار من قبل
 ما هي طائفة فقط لان جهة انها من جهة وغير من جهة من حدودها احد
 عشر رجا واما كان لكل شيء نسبة في ذاته وحد يجمع اليه فان لكل واحد
 من الاطوار مبلغا ما وكذلك قد نفتت في الاجساد والايام هذا قولنا
 في المفردات وكذلك قد نفتت الركبات اما بزيادة اما بنقصان وكلا
 سواء مبينا في موضع ان شاء الله فتعولت اوضاع العباد حسن
 موضع واليه يرجع سايد المثلالات في الاصول فليعلم على هذه الارواح فانه
 يكون كالمقدار الذي بينهما في قواها فاعلم ذلك وتبينه وابتد اركبجه
 ان شاء الله فاقول ان مثال الكبريت الاصفر مثال اثنين من العدد
 ومثال الاحمر مثال عشرة في معانيه من العدد ومثال الاسود ومثال ياقوت
 وعشرين من العدد ومثال الياض مثال سبعين ومائة من العدد ومثال
 الزرنج الاصفر مثال سبعين من العدد ومثال الاحمر مثال خمسين
 من العدد ومثال الزينق المستنبط مثال اثنين من العدد فقول

سقراط

سقراط في قولنا نحن مثال خمسة وسبعين من العدد ومثال اثنين
 المستنبط مثال خمسة عشر من العدد في قول سقراط وشبعته وبقولنا
 نحن عشرين من العدد ومثال الكافور مثال اثنين من العدد فجميع
 الاقوال ونحن خالق لم نعتب في هذه الاقوال الفسنة ونزمت ملك الارض
 كل ما في بعض حقها وان هذه الرضا العرصة الى كثر علم الميزان ومن ذلك
 ان يعرف مقدار الاجسام فانه يتم كذا يحتاج اليه وقد وحق سيدي
 او ختمه فلهذا القائلت ومن ذلك ان تعلم مقدار الاكبر ومن ذلك
 ان تعلم ترتيب الكنتيف في جبال تقدر كل واحد منها من ذلك بان
 تعلم نظم حاشي الكتب ما فيها بعضه مع بعض فاما كيف الوجه في امر
 الاجساد فانه ايضا فصل يحتاج اليه لانه ربما دخل الشيء منه في بعض
 الاعمال المحتاج اليها اما في اصول الاعمال واما في بعض انواعها فاعلم ذلك
 وان احتجنا اليه فان اول الامور اولان تعلم ان ميزان كل واحد من هذه
 فانما جعلناه بالعدد قريبا وروحيه ما فيه من قوة ومقدارها فان الحار اذا
 كانت له قوة ما في مقدار شيء واحد من عشرين مثل تلك القوة تساوي التي
 للذهب في مثل هذه الاوضاع علنا ذلك في كبر على الحساب لا غير فاعلم ذلك
 فانما قولك الاجساد ينقسم من جهة الطبع الذي هو الضروري الى قسمين اما
 ان كان سها ما ينزل جسد ما انحاس واحد او صا او ما شاكل ذلك
 ومنه ما لا تنزل منه شيء فكل واحد من هذين القسمين ينقسم قسمين من يكون
 له صبر على النار ومنه ما لا صبر له على النار وجميع اوزان الاجساد تلك

نعم

الارض و تراب سبعة وعشرين لاغير فاما الذي ينزل منه شيء من الاجسام
فان لا هذه السبع والعشرين القوة زائدة على ما يناله من القوة التي
يقال على الجسم التنازل منها كالذي ينزل منه الخامس يكون مقدار قوته يكون
بنسبة اربعة وثلين من العدد لا ت قوة الخامس سبعة والحجر من قبل
انه حجر وجسد فارض وتراب وما شاكله لك سبع وعشرين وسبع وعشرين
اذا انفصلت الى سبعة كان الجميع اربعا وثلثين فاعلم ذلك وتبينه واما
الذي ينزل منه الحديد فانه قواه يكون ثعنا وعشرين من العدة لا ت
قوة الحديد اثنا وثلاثين فاعلم ما علمناك سحار وعشرين فذلك سحر
عشرين فاعلم ذلك وما هو كسبه فاما الذي ينزل منه اما ان يكون
قلعيا فيكون اثنين وثلثين او يكون اسريا فيكون قوة احد وثلثين
فاعلم ذلك واما ان يكون كسبه صلا او ما تريد وكذلك لما ينزل منه
الذهب والفضة وجميع الاسباد فالحجر وحده فاما هو ثلثي سبعة
وعشرين فقط فاما الفصل بينهما فلهذه الزيادة التي قد عرفناك منها
من زيادة القوى والسلم فاما سقراط الفاضل خاصة فالقوى عن على ما
حكاه افلاطون وحده ولم اجدها غيرا فلا طمع شرف هذا القول انهم
يقولون هذا عنه ما هو دون هذا كثيرا فانه يذعم انه كان يقول كذا
دايميات الارواح والاجسام والاجساد امهات العلوم الا انه يقول
ان الارواح باسط فقطه الاجسام مكتبة بحري مجرى البسط لانها
غير مفصلة ولا مفارقة ارواحها فاما الاجساد فمكتبة كله وذلك انه

كان يركب جميع الاجسام لا يخرج منها شيء فاعلم ذلك وتبينه وان اردت
على جميع الكتب كل فت تريد علمه من علم ابي القاسم كان هذا كذا وشي
ان اترك قد دلت ان اودعي الامانة كما قال ابو كذا في هذه قد دلت
ايك الامانة يا جابر وهو في غفك ان كنتما وما كنتما والله تعالى
المقالة السادسة المتروك من الخواص فلوها **المقالة السابعة والثلاثون**
بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين والصلاة على سيدنا
محمد المصطفى وآله اجمعين وسبح ان تعلم ان من الخواص العظيمة في ذلك
اللفظي الوضعي في الضرورية ان من الادوية ما انفصل منها غير منفصل فاما
المنفصل الذي انما طرح اما من آخوه او اوله او وسطه اشيا من خروجه
وتما كانت انفصلت من كل واحد منها دواء مفرد فان قولنا فاما رجب
وجوز ما انما انفصلت من واخوها كان ما يبقى من واخوها كلاما تاما
ما باسم شيء من العقاقير والطبايع وان الخطا قد يجوز ان يقع على ما كنا
والله ايضا فلما اردت علم ذلك فانا نسئلك فيه بعد استتمام الفصل
الثاني وما عايد المنفصل هو ما لا يكون منه شيء اذا انفصل كقولنا يجوز ولور
اما اشبه لك والمنفصلة الكلام من الادوية اكثر من غير المنفصل جميع
الناس كجوز ذلك خلافا قلناه وذلك انهم لا يجدون في اساسه انفصالا
ولا قاله وكله منفصل هو الذي اعتقد اناس قاعدة علم الموازين وهو
كثير وهو اذا علم يحصل منه علم الميزان العقلي وهو وفق سيدك وان كان شيئا
ايسر علم الموازين والخوف لانه يسوق العلم الطبيعي بالاشياء وهو من جدد

فاعلم ذلك وتبين موقعه وحلته فانت اسارون وسرخس وسوماخود واجم
 فانت اسارون وتخلص منه اساراسا من الاساة وسرخس من السور
 وخرس من الخسة واسم البقلة المأكولة التي هي الخس واجم اسم الاجنح الذي
 وما يعمل النقا والنج الذوا ايضا ووه وحده من الادب ما جرد من الجزة
 ومن الماحور والماسم للشخص للسان والماسم احد الالكاف وهو من لسان
 الشئ وانفصاله من الاشياء التي يشاكله او مخالفة ومخالفة لك وهذه الانواع
 يتغير كثير في مواضع الاعمال التي هي صلة يحتاج اليه وهو الوضع الصعيل الذي
 يحتاج اليه هو ما نقول اننا اذا اخذنا خدنا من زدينا البيض قد يقص
 بالتحديد عن الملح تلك حرار ومن الخاسل المحرق وتربا القديده ستره
 دراهم نقصه صكاه او صاماميتا قلعبا معند استحقاقها التواضع الذي قد
 استلطف مع قنور البيض الزنجار المتخذ صبح القناس فضة واذا كان اللفظ
 كلمة اما هو مبتدئ على اسم وفعله ورابطه وهو الذي يقول الخوتون فيه حرف
 معنى هذا الكلام غير ان في اسم وفعله وحرف رابطه واذا انقطعت اللفظ
 اما ادوية وهي اسما واتا افعال مجتدة واما حروف رابطه مجتدة واما مشددة
 اما من اسم وفعله اسم ورابطه وفعله ورابطه فاذا اردت ان تواف الاشياء العجيبة
 من هذه المواضع فخرت الى نية الكلام الذي في ذلك التديروا معنى من الاكسبر
 والعلم وما كان ثم تعود الى اسائه افعالهم وورابطه فانت اردت ان يكون
 بما اجملت به وان اردت ان يكون ارفع عدت الى الكلام الذي فيه ثم نظرت
 الى اللغة فوجدت من الكلام ارفع من الكلام الذي له ما هو وشك في ذلك الكلام

في بيان ما في
 من رتبة
 بالاولى والآخر
 ونحو ذلك

فبدك على معناه ادخلته مكانه فان التدبير يزيد بزيادة تلك الحروف
 وكذلك ان عكست هذا القول كان ناقصا وصراف تجعل ما يكون من ذلك الكلام
 بأوضح من قبله مثالا ذلك ان نقول صوعده حتى ودفع فانتظر في هذا ارفع
 فهو الذي اذا دخل في نظم المقدمات من ذلك التدبير هو الاكسبر الافضل كذلك
 الاوسط والادون فاعرف ذلك واما من كبحه فان غيرت الاسماء ايضا
 وحروف الرباط ما كانت على ما شئت من ذلك في الكثرة والقلّة او فاق ذلك
 بحاله فانه لا يعود واحد لك خلال اما ان يكون ضعيفا ظاهرا او باهرا
 من هنيئا مثل الحلا فانت وما جازمها وجرى مجراها واما ان يكون عاليا
 يعل الاشياء الفاضلة التي لانهاية بعدها فاعلم ذلك واعلم به نقل الى
 ما تحت بحول الله ومقت سيدي هذا من فضل الخواص وانفعها في علم اليزان
 ويحتاج ان نقول في تفسير تمام فائدة هذه الاشياء ويجعل لك آخر هذه
 القالة بحول الله فان مثال ذلك انه ربما ادمن الكتاب الذي فيه العلم النفيس
 العظيم فاحترق فوقع الى نار نار القاج ولا حيلة في هذا البلاء الطبيعى
 تلك كثيرة منها انه ردة الاشياء الى كيانها فيجب ان يكون له ردة حتى
 يفر منها ضعف الجسم لتنازل به الالفة فاذا انتهى من ذلك الاسم لا يقدرا شئ
 من حروف كليتة واختجت ان تعلم ما كان ذلك الدواء على الحقيقة فان
 مثال ذلك اسارون فيذهب منه اساروسى روت وشك فستبين بقى
 منه روت وشك فيروى سقى منه فيروى يذهب الباقى وشك ما رقتما
 يبقى منه روت وشك مغنينا يبق منه تيسر يذهب الباقى ومثال

لا تورد ويقوم به ورد الى امثال ذلك مما قد علم الوجه في جميع هذه الشئبة التي يخرج
 ان يعلم اولاً ان استخراج الاشياء انما يكون في اول سورها بالجملة التي هي غير طيبة
 ثم يخلص الى الاشياء الطبيعية فالوجه في ذلك ان تعرف ان كان يمكن ان يخرج
 ما في حروف تلك الكلمة فأت في الكلام ما اذا ذهب بعضه استدله بالذي تدعي
 منه على ما قد ذهب وكثير ما يكون ذلك واما الوجه في استخراج ذلك او لا بالجملة
 اذا لم يكن في ذلك الشيء دليل على ان يستخرج كما قلنا ان تعلم ان الصنائع والاعمال
 التي يخرج منها الادوية لها وجه اما ان يكون طبيته او صنعته او عزائمه او دقها
 او ما يخرج من الكتاب من التركيب والخواص واما في ذلك الاستدلال في الشعور والنزاهة
 واما في هذه الاشياء وكل واحد من هذه الاشياء فتوصل الى الادوية واستخرج
 تعاريف وتباينها وما يجوز ان يكون ولا يجوز ان لا يكون فاعلم ذلك ومثال فضولها
 الطبية والصنعوية فان الطبية يقع فيها مثل الاقنطين والاسطوخودوس
 والافاقيا والفاث والطباشير وما جرى مجراه والصنعوية لا يدخل فيها ذلك
 واما الاشتركة وكما لصنعوية والنزاهة وبقية وكما لعزائمه والادوية ومثال
 الامور والاحوال واما التعاريف والتباين وما يجوز ان يكون ولا يجوز ان لا يكون
 فاعلم وكما لزم في الطبية والصنعوية وما لا يجوز استعمال السموم في الصنعوية
 وما اشبهها ولا يجوز في الطبية وما اشبهها ولا يجوز في الطبية انما يتبع ذلك من هذه
 الاوضاع فاعلم ذلك وتبينته فان هذا قد يحسد عليه من ههنا ان شئنا فاما
 الوجه الطبيعي للضروب الذي يخرج الشئ في الواقع حقيقة وصدقه ولا يجوز ان يقع فيه
 خطأ آخر الا بدو على ما انا ومتصلا قليلا وكثيرا ما تغير عن حاله ولا يخرج

نوت

ع

الابا فيه وبأبوجيه الحكم الصحيح فان ذلك قاعدة به يعرف اولاً ان هذا التنبط
 صحيح بهذا الاستنباط ان يعمل به كتاب فيله ويديه ونحو بعضها ويغير مثال
 ذلك ويكون ذلك الكلام قاعدة ومصادره يعلم بها ما يحتاج اليه فاولاً ما يجب
 ان يعمل ان تقرر المصادره ثم تحصل مقدارها من افعالها بما علمت ان من الحرف
 ثم تميز انما وطبايعها كل واحد على حدة ثم خذ في وزن ما لها من الادوية
 مما هو صحيح فان مقدارها الطبايع لا بد ان يكون ناقصة من مقدار المصادره للخطأ التي
 سقط بها ذلك الدواء والادوية فينبغي ان يوزن من الادوية ما يكون معاني ذلك
 الطبايع وايضا فليكن الحد وايضا فيكون من جنس المتكلم فيه اما الحيوان
 او النبات او الحجر ولا يقتصر على انه متى سقط من الكلام ثلثة ادوية ان
 في اعدادها وان او اربعة بل ان يكون العدد واحداً فاعلم ذلك وتبينه
 وايضا فليس بعيداً ان يكون المصادره فيها الاقنطريه الادوية ساله فان صحة
 المصادره يكون وزنه على الادوية فاما ان وقعت الاقنطريه بالجميع كانت غنوله
 ما قد ذهب والسلم واما ان سلكا جميعاً فقد استغنيت من هذه الحيل فيها و
 اذ قد اتينا على جميع هذه القديمات في هذه المقالة فليكن الان آخرها واسلم
 في المقالة الثانية والستون وثلثوها **المقالة الثامنة والستون**
نحم الله الرحمن الرحيم وللداخ الآت من الخواص وهما ذكر ادويةها
 والساق استعمال الآتها والثالث علاماتها في تدبيرها هذه هي قاعدة المواضع والمراح
 وبها سلك الانسان الى ما يريد من القول في ذلك فاما ذكر الادوية فان منها في الصفة
 كذا في الادوية يجب ان يكون من الادوية الجيدة من ذلك الجنس والردية

او المتوسطة واذا كان الدواء خشنا فله يجب ان يكون ذلك الدواء من جميع
 انواع ذلك الجنس ومن نوع واحد منه او من شخص من انواعه وحكي في ذلك فله
 يجب ان يتناول الدواء غليظا او مديرا او مسترخيا وهى الشئ المخرج من
 المدبر والغليظ وكيف الوجه فيه واهل يجب ان يكون الدواء له وزن في ذاته
 او بغير وزن فاقصد لك كلمة مناع وهو من الخواص التي اعتقدنا انها الخواص
 التي يجب ان ينسب اليها ذلك الاسم فاق ليس جميع التدابير التي يدخل فيها
 الزنجار او الكبريت او الفوسفايد ينزب موضع الزنجار الاخر فيها الاصغر والاعم
 الاسود من الكبريت الابيض ولا موضع فوسفايد المعدل فوسفايد الشعير بالعكس
 في جميعها فان ذلك وان كان موافقا في بعض فانه يكون اوله كغير من هذا الوجه
 بل عندى انه اما يقع في الغرض الاعلى شرط الميزان وتوفيق الطبائع فاعلم ذلك وان
 اسرك بحسب فاما الامت المخرج فقد علمنا ان الله يكون على ثلثة اوجه اما بالسكن
 والناور اما بالجلد والعقد واما بالمجاورة والتحق فان كان من الاشياء التي
 يخلو اهر فرأيدي التماس من الاعمال والتدابير المشهورة وان كانت فعل التماس
 والا كما سير من الغايير ونقل الاشياء بعضها الى بعض فبهذه الآلات التي اقول
 انها آلات اصطنعها الله تعالى فاعلم ذلك وان اسرك بحسب وهذه الآلات
 اربع اولها آلة السلك وآلة التفصيل وآلة المخرج فبعضه آلة المخرج الذي هو
 عند المحققين يدل على التمشيح فله من الآلات فاما صفة آلة السلك فانهما
 يجب ان يكون على هذه الحال اقرب ان المخرج ليس يخلو من ان يكون على
 وجه من العلوم الخفية وهي اما مزاج الكليات او مزاج الجزويات وهذه

الآلة تجمع مزاجها جميعا ولكن على احوال في هذه الآلة تختلف اما الادوية المزاج
 الثاني فان تتخذ برطقة على برطقة يكون في العليا منها ثلث ثقب كل ثقب
 منها مقدار ومثل سد من اسفل البرطقة باسره فكان هذه الثلث ثقب من
 سبيلها ان يكون مثل نصف اسفل البرطقة وحكم الوصل ثم تعال فوحتها برطقة
 ماله ويكون فيها ثقب يكون نسبتها من سعتها نسبتها التي تحتها
 ومن النصف حتى يكون كل ثقب منها مثل نصف سد وسعتها في ذاتها ان كان
 كبير فكبيرة وان كانت صغيرة فصغيرة فاعلم ذلك ويثبت ثم يكون المزاج والمزاج
 في العليا ثم تنزل الى الوسطى ثم تنزل الى الوسطى الى السفل فذلك غاية المزاج وهو
 يكون على وجهين وان كان في سلكه وربما احتاج الى اكثر من ذلك ويكون الكور العالم فيه
 هذه الاشياء والمصنوع في هذه الاعمال الخويل للجد ويكون فيه علاقة بهما انما يشبه
 البرطقة فلا يضرب وقد بيناه فرغير موضع من هذه الكتب وموان يكون في جواب
 البرطقة كالعروس وفي جواب الكور كالزواقيب يدخل بعضها في بعض اذا دخلت
 البرطقة الكور فاعلم ذلك ويقتضيه ان اسرك بحسب ان شاء الله فله هذه الآلات
 وهي آلة المزاج فلنا آلة التفصيل فانه يكون في التقسيم حسب تقسيم العناصر
 والامات الاشياء البرجود لثمة اشياء فان الحيوان واكثر النباتات ما لا ي
 سها فكل واحد من التفصيل هو القرع والابنيق وما جرى مجراها من الخواص للزواقيب
 التي لا بد منها واما ما صلح في هذه الحيوانات والنبات فالخزوف والعصار
 وما جرى مجرى فكل واحد من هذه الاشياء القرع فخاصة بان يجعل في القدر
 يحسب بها بداهة واخل القدر رما د عطب الكرم النخل المصنوع سميت

المنزف البصري الاخضر والودع الذي يحرق وما جرى مجرى ذلك من بعد
 ان يصوتك حكم فاعلم ذلك وكذلك يفعل الجرار اذا خيف عليها وكان الفصل
 كما ذكرنا فانما الاله الحيوان فانه ايضا كوكب فلجمادى كوكب محله العرش
 لذلك اذا استعطر من الجوار شيئا فقطروا فها كوكب وانقطع القطر فثبتت
 رؤسها ووجهها بالمرح ويومئذ ان يبرد ويجرد ويصير كالوالد الاول
 ثم بعد القطر فانه يقطر فلا يزال فاعلم ذلك وحتى يقطر جميع ذلك الماء
 الذي يجب ان يكون في ذلك الجسم وينبغي ان تعلم ايضا مقدارها هذه الاشياء
 حتى لا تشك فيها متى انقطع قطرها وايه ذلك ان تعلم ان الاشياء كلها ان تورد
 لحد بله شيئا وي انا دوح وانا جسم وانا جند فانا شيئا الادواح فاكثرها
 حتى انه ربما كان فيها تسعة اجزاء او جود تدرية وعلى هذا ينبغي ان يكون
 ميزانك عليها عند تقطير كل ما انشا الله واما الاجسام فهي ذوات الادواح
 والاجساد وذوات الطرق وهي بين الخاصية الفاصلة لها من جميع الاشياء
 غير ذوات الماء اذ ان يكون منها ثلثاها وما سقى يكون تدرية وسقراط يذكر
 ان ما هائل ثلثها رابعها والقول قول سقراط عندي وكذلك اعتقد فان
 محظ غنمه اسداسه يكون ما ذكرنا فاعلم ذلك وان امكن بحسبه تصليه الى ما
 تريد وتقدر به والاسم واما الاجساد فان الاجساد تسع بله اقسام لا غير
 من الفواقر فاما هذه الثلثة الاقسام فان فيها ما يكون فيه من الدوح شيئا حتى
 انه يمتلئ ككل الاجساد كالذهب واللازورد والعنبر ورج والطمان وما جرى
 مجرى هذه الاشياء ومنها ما يكون ارجوا منها قليل جدا كالصندل واللؤلؤ والعنبر

وتسبع الناجات وما جرى مجرىها وكما لترايت وما عتق وان من من الناجات
 واخرها فان هذه الارواح لها فاما القسم الاول فهو الحلق الا انه يكون اول من
 جميع ما ذكرنا من الاجسام والقسم الثاني فاعلم ذلك فانما الثلث
 فلا يخلط فلا يحتاج اليه فاما سقراط فيؤيد في ذلك يقول ان الاول من هذه الاجساد
 هو ما كان من الموشى والغنم ما جرى مجرىها والثاني ما كان من الدوح
 واللؤلؤ وجميع ما ذكرناه الا الناجات والثالث هو عدل النراج وما نحتاج من
 احسن الوجهين فاعلم ذلك وان امكن بحسبه تصليه ذلك الى غرض من الغرض
 اننا الله فانما النراج فان جميع الاشياء الممتزجة من مخلوقات الله يكون
 على اصلين يرجع الى تلك النوع اما الاصلان فمن ان يكون النراج كلياً
 او جزئياً واما الثلثة الانواع فمن ان يكون النراج صلباً يحتاج الى زيار
 طويله موسى الذي يحتاج ان يحل ويثخن هذه الآلات التي في اقلها ثقب ثقب
 واصغر ثم يجمع الادوية كلها واما على حدة فواحد من هذه الآلات
 ويجعل ثقبها انا واسعا واسعا واسعا من جميعها ويكون الادوية محال
 ثم يفتح تلك الثقب فاسا فلها وسجود الى الله الواسع فيكون وصولها
 الى الاناء قطرة قطرة من كل واحد فهو كالمزاج الذي يمتزج واما الثاني
 فانه يكون وسطا فيكون الثقب واسعا حتى يكون قطر الآلة كقطر قطر الكيف
 احسبته وهو اسهل من الاول كثيرا واما تلك فعلا واسم واما ان يكون
 في القسم الثالث وهو ان يحل الاشياء ويخلط اخلط من غير ان يحتاج فيها الى هذه
 الآلة فاجود هذه الآلات وما يستعمل فيها النراج فان كانت المياه حادة فمن

عشرين ثمانين فليس يحتاج ان يكون نسبة عشرين من ثمانين لكن انما يكون
 من مائة فيكون ثمانون فيكون ثمانون فيكون ثمانون ان يكون الاشياء التي نسبتها هذه
 النسبة خارجة بالخروج لا عشرين من مائة خمسها فاقول ان الذهب مثل نحو
 الاكسيرة في ذلك ان كل خمسة اجزاء من الذهب مثل خمسة من الاكسيرة في سبعة
 خمسة اربعا سبعة كان كذلك الاكسيرة من الاشياء فاعلم ذلك فومن سبعة
 نقدا وضحت في العلم المحزون واخذت بالموازين ان كانت كذلك فستصل اليه
 ان شاء الله ولا في الاجساد والارواح والاجسام ليست على حال واحدة بل قد تزيد
 وينقص فان هذه التلاهي قد يزيد وينقص في بعض الاشياء فانها
 ليس برجل فيكون خاصية الذهب التي تسمى هذه التلاهي اقل
 به فتصل ثمانين الذي يكون من ذلك لثلاثة اربعا من الاشياء
 البتة لكن انما يجوز ان تعلم في كل واحد من الاجسام والارواح والاجساد وزنها
 حتى يكون المناسبة في التلاهي واحدة فان كان الذهب انما يحتاج الى اربعا
 سبعة فان الفضة بغير سوا ولا مناسبة ومحتاج الى ضعف ذلك حتى
 المناسبة واحدة وليس قد علمت ان الواحد ناعشرة اجزاء من الفضة
 التي هي خمسة اجزاء من الذهب حتى يدبرها بالنسبة اربعا سبعة لا يعلم
 فيها شيئا على الذهب اقل لكن اذا ضعف ذلك بحسب ما هو
 كان الذي قد دخل على الفضة مثل الذي قد دخل على الذهب سواء كان
 اكثر مقدارا بالضعف فصار اجمعها شيئا واحد ليس هذا من القواسم
 والافن المتكافؤ هذه النسب بغير علة فضل مما هو متاقد بيننا

نفسه

والعلم ومحتاج ان يكون ما هو بموجبه الاستقبال من الاشياء التي لا يتبع
 على تناسب كاللور الواقعة في هذه الاشياء فان الله بهم مثلا اذا كان محتاجا
 في جسم من الاجسام والمقدار ما من السبك فان اجزاء ذلك الله بهم بغير
 انما لا يقع بأسرها على تناسب في جميع الوجوه فان الله بالسبك لا بد ضرورة
 من ان يتغير بوجه النسبة اما الى زيادة او الى نقصان لا غير فبغير ان يراه
 في هذه الاشياء انما ان يكون في الاجسام والاجساد والارواح ما يكون نقصان
 تلك الزيادة او زيادة مقابلة لها لذلك النقصان فانما يتناسبان في حال
 واحدة ويصح وجوه السبك وميزانه لا تليق لها نصف سبعة وربع سبعة وخمس
 وتلك وتصح وما كان مثلا هذه الاشياء البتة لكن المدبر متبحر ان يكون لها
 وجوه الاستقبالات عارفا باوضاع الاستقبالات فانها يومئذ لا يكون
 حق واعلم ذلك النسبة هذا انما نقول ان لا يمكن ان يكون الاجزاء اذا زيد او
 من تلك النسبة التي كانت عليها امكن ان يتناسب تلك الادوية والقول في
 سبك هذه الاجساد مفردة كالقول فيها اذ اركبت وكل ذلك القول في المخرج في الحالين
 اعني في المفرد والمركب فان القول في المخرج بالمثل كشأنه بالسبك في هذا فانما
 هو زيد في الاكسيرة وصبغها والقول في المركب كالقول في السبك الذي هو المفرد فاعلم ذلك
 وتبين ان امرؤا يجب تصدق اليما يزيد ان شاء الله ولما كانت الاجسام مقادير
 فيسويها الى ان يبلغ الى الحالة افضل والاوسط فان الارواح والاجساد مقادير
 تتنوع بالنسبة وهذا يقع عليه ويجهل من قد علم اذن الارواح وغير ذلك من اولها
 فاعلم ذلك فان المقدار الذي هو في الجسد واحدا وروح واحدة اجساما واحدة جميع

اجزاء من التماس ان ازید علیہ بالاجزاء من التماس زادت اجزاء التماس بالاجزاء
بعض العشر فقد كانت المقدمة ان الاشياء التي بينها وبين بعض نسبت
اذا التماس ثاب التماس من زادت الاجزاء اجزاء من تمام المقدسة انها
اذا اضممت امكن ان تزيد بعضها على بعض في التضعيف شاك التماس من بين
لان زيادة فيه ولا نقصان فادى اليك المثال في الاول فاعلم ذلك وتبينه فبعد
شاك انك تزيد وتعلم ان الاول الذي هو اكثر من الثاني الاول ولكن كان
في هذه المسئلة كما عظمها من قبل ذلك الاشياء انما يقال في هذا ان يبينها ثاب
اذا كان فيها تفاوت بحيث ان يكون الواحد منها متساويا لثباته في طلب
يا سر في بعض احوالها فاما ان يكون المادتان واحدة فليست هي ثاب انما يقال
فيها انها هي ولكن الاشياء التناسبه ثاب ان المحيطان في الطبع على حال واحد
لا يغير عن ثاب او ياف الكيفية وقد يجوز ان يكون متساوي في الكمية في ثاب
فاعلم ذلك وان كان سبب معرفة جيله ان شاء الله تعالى ان كان الاخر في موضع
من المواضع اذا خالفوا في تفاوت بينهما نسبة وقد يجوز ان يكون الاشياء
في مرتبة واحدة ولا يكون اعدادها في الكمية واحدة فاعلم ذلك وهذا التماس
الزيادة والنقصان من التماس واضح واصعب الواضح لان الزيادة والنقصان
بها يكون ثابا الامال في جميع شربا لثباته في الامال في علم اليقين وانما يقال
بينها نسبة فليست تزيد بوجه ولا سبب لعل التماس شاك في ذلك السبب
الربط الذي ان يابس كالذهب الغضه فانها استقامت جالمة احدية بالآلة
اعلم تغايرها فان شككت فاما اذا اختلطت اجزاء من الغضه جدد

ب

معه

ورعد ايد خاتمه شود و اوار او متورر شود و اوار او متورر شود و اوار او متورر شود
باشد خاصه قوت و زمره انرا در كلوي كيوتر كچنمند و در حال كچنمند و پير
از نرو با سبب دشواري كمال خود را ايد و انرو فاصيبت **في كيوتر**
بقراط كويد به كيوتر كچنمند و شكش از نرو كوش بر كچنمند و بران كچنمند و كچنمند
باده و سبب كچنمند و زمره شود و قوت كچنمند **دو** چون كيوتر كچنمند و انرو
حشم كچنمند و پير و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود
و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود
و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود
كيوتر كچنمند و سبب كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود
و در موده پير و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود
را پير و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود
بر نويسند چون شك شود و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود
نمند نيك شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود
شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود
كوري پير و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود و كچنمند و زمره شود

انگاه آن روده را در فرج نهند خون مرد باوی نزدیک کند روده پاره شود آن مرد
 بنده از در که آن زن بکراست این عیله از برای کسی است که دختر نبود **مهم**
 سر کین او و رنگها از جامه بیرون بر دوشویند اگر سر کین او در زمین
 افکند قوی گردد و بار بسیار آورد اگر سر کین او و خولجان از دم یک
 برابر بگویند و سر نه و یا کین محجون کنند و یک درهم بخورد کسی دمنده
 که باد سرد بود و سردی داشته باشد سود کند و کجای قوه دهد و قطن
 البول را سود دارد و اگر سر کین او با آب خفند بر موی بندند
 موی را سیاه دراز کند و اگر قدری سر کین بگویند که کج زوره آورده
 باشد بخورند سود دارد و اگر فستق بول را و سنگ ز بار را **کوش**
 اگر کسی گوشت بگویند خورد با دانه که گرم باشد بشکند اگر گوشت بگویند
 خورد سردی سرد و آب پخته **استخوان** اگر استخوانی آنرا بگویند
 و بسیار خشک کنند و خود بایند یا شکر اسفید کسی را دمنده که سپید
 دارد سود دارد و خشک شود اگر استخوانی مای او با قلی بخورند سرد کند
 بیه اگر استخوانی او خشک کرده بر رویی بپاشند در دست شود اگر استخوان
 سر او بگویند و بسوزانند و خاکسترش بر کلف و سمن با آب پیاز سود

دارد **خایه** اگر خایه او در زیر سر کین کنند یک هفته بس کشند و بگویند
 او بیرون آوردن آن بجز اگر اگر بگویند و بر بگویند تر اندر نهند و یک دانه با نرگ
 شود پس از آنکه سوی بر آورده باشد آنرا بکشند و خون آنرا بگویند و با قلی
 خویا نهند و با کسی دمنده تا بخورد و مغلوب شود **هشتم** چشم بگویند و خورد کسی دمنده
 شب کور شود و اندام **سوم** دو از دم **صفت کبک**
و منفعت کبک مرغی بود و آن در بر بگردن حریص بود و خایه بسیار
 کند و مای نیک دو دو سه نیک تواند برید و اگر بپزد کن بخورد و دمنده
 مس شود و از خوش کند و اندر دوا میست **نهم** اگر خون او با شکر
 بر پاشند و بر سر که بیق باشد با نیک شود و اگر خورد کسی دمنده از آق
 و مفتعل شود **کوش** گوشت او چون بخورند با دانه گرم بشکند **پراو**
 اگر پراو از پشت کبک بگویند و در میان ران زن مالند و دست باز دارند
 آن زن محب فاعل شود بغایت **زهر** اگر زهره او در چشم کشند شب کواری
 ببرد **پده** او اگر در کردن مالند که در و کینه فایده دهد و اگر بکند از دهن و رغن
 بر سر مار سیده مالند سود دارد و **سوم** **صفت سینه دم**
صفت **تیهو و منفعت** **تیهو** در گاه می عظیم رغا باشد و تن خویش نگاه

دارد تا بدان حد که اگر کسی در آنوقت بتوی را بکشد و بصحرارودی اندازد
تواند کرنش و اگر کسی او را بیهو کند در وقت سستی که باشد دنبال او برود
انرا بکشد و اندرون خاصیت **کشت** کشت او بنایت کرم بود و گویند
هم که بخورد جمیع را قوه دید و بادا سر دیشکند و قوی کرد **زهره** زهره را دور
حشم کشند شب کوری بر **پیر** پیر او در پیش مالند سود دارد و اسم اعظم

روح چهارم صفت قمری و منفعت آن

روح قمری پیدار تر از قمری نباشد تا خدی که مانند طول اسوخته شود و اگر کسی
در شب در خانه بخشد بانگ کند درج وقت نماز و بانگ او متفر را مجبور
دارد و نماز را بانگ او بکشد و هیچ مرغ از او مبارک تر نبود و در آن خانه که او باشد
تناسل پیدا می شود و شمع در دو ساق و در آن دست نرسد و الله اعلم

روح پنجم صفت هوس و منفعت آن

روح نیز چون قمری بود وقت نماز بانگ کند و در آنگی دهد بر آمدن صبح
و در خبر است که بر پیش خدای داخل شود و سلفه دست چون او
بانگ کند و در آن این **روح** او بشنوند جمله بانگ کشند و اگر
خکال و هوس بر نه و گاویند بانگ بسیار کند و اگر تخمین بر رخن

کاویت خوب کنند بانگ کنند و اندرون خاصیت **خاصیت** اگر کسی بدهد
باشد جوهر بکشند کرم در دمان اسب افکنند کوفته یک تقمیس دو
رطل بخورد اسب دمنده در حال درست شود اگر فوس را بسوزانند
و خاکستر او بخورد کسی دمنده که در جامه جواب شاشه سود دارد و اگر فوس
سفید در خانه دارند نماز را از آن خانه بکشد **زهره** اگر فوس سفید و سوز
ساقش بسایه خشک کشند و خود کرده بخشد اندک کشند کس اندک
دوست دارد از آن او اگر بگزیند کی مار و کرم نهند سود دارد و در پیش نه
اگر سوز و بار و رخن یا سیمین اند فوس سفید و سوزانند و سستی
روح چون او اگر بر سیمی یا آبی انداخته شود **روح**

بوی کند محبت او شود و اگر خشک بطعامی انداختند و کسی را دهند که
بسیار گوی باشد زبان او بسته شود **ناخن** اگر ناخن پای هوس باخورد و در
بام که بکشند ظفر بایند و اگر خار پس پای هوس بسوزانند و بایند
بخورد کسی دمنده در آن خانه از او جواب نیاید **سجده** اگر استخوانی پای هوس
که بر آن کشند و بانگ مندی بیایند و بر جایگاه اندوده کنند و باند سود دارد
باز و دست هوس بر بازوی حبشند شب باز دارد **زهره** اگر زهره هوس

بروق زسق و آب گرم بپایند و بخورد کسی نمیدارد گوهر را سودا در دوزخ
خودش خشک بپایند و در چشم کشند آب ویدن باز دارد و اگر دوس
کو خشک بپایند و بگوید که نمند که غنیم باشد تا بکشد پس زهر او بردارد و
باروقن را رقیق بپایند و بر دگر طای کنند و آن را بخوابانند و هنگام
سراپرون آستانه در باشد وین در خانه و باوی جماعت کنند با یکدیگر
و السلام **در شانزدهم صفت ماکیان و منفوعان**
ماکیان از افعال قبی است که چون خایه بپند بمقتار بردارد و از آن سوی سر
افکند و غیر باطل سامنند و مرغی را در مده خایه بود که شود و اگر مرغی از خایه
باز استند آنرا خیر باشد تر دمنده تا باز بخایه آید و آنرا خواست
ماکیان اگر مرغی سیاه که هیچ سفید نباشد بکشد و مهر در شکم بود بسوزانند
و مهر شکم او سوخته بپیل سوده در کنند و سر دوز با آب سرد بخورد و توج
ببرد **در سیمین** اگر مرغ کین او در دگر کشند در دوزخ آید و اگر بخورد بپایند
و غسل قویج را سودا در سیمین خودش خیره و قوی ترست **پد** اگر پاد
بکند از داب پاد در دگر کشند تا سطر شود پس از گوش افکند و در
ببرد اگر پد او با خایه ادا شود من کل حرم کنند و بر اساس اندیشد اما

نشانده اگر

جوده باشد از می او مصطکی باید خورد تا دفع شود باشد و این علم
سوم در شانزدهم صفت ماکیان و منفوعان
و ترست و شیرین کرم و قویج و عسل از مرغی بیرون بکشد و آن
رنگ کرد ایندن آن حال است **پد** اگر خواست سیب
را سرخ کند ماکیان درین درخت سفید نماید که در سال
بار قوت کوفته یعنی حواس و چون مردم اندر آن میخاکشاید کرد
سال بگذرد سیب را بار آورد سرخ باشد و سخت نیکو باشد و اگر
خواهند که سیب سیاه شود و ماکیان درین درخت باید کرد و در
ارمنی در اینجا باید کرد و اگر خواست سیب سیاه کرد آنرا کل سیاه و
نقط سیاه درین درخت باید کرد و در سال چهارم و چون رنگ کرد
کند بسای چهار نوبت باید کرد **پد** اگر خواست که نغشته بسید
بر سیب سرخ پیدا آید آنرا کل باید گرفت پس کو کرد و در باید
کرد و در کل گرفته باشد سرخ نماید و آن دود کو کرد و در رسیده مخمس
اگر پیش از آنکه سیب سرخ شود بموم بپاکنند باید چری نوشت و بر
سیب باید حفصا نیند چون سرخ شود آن کافه را دور کنند

سبب می شود آنجا که گفته شده چنانچه باشند که سپید
باشند **در سبب** خاصیت او است که دل نشاط کند و جگر
منقطع کند و آب سبب ترش می زرد با کشنده را سود
دارد چون باز خوردند که سبب در زهر با این نمند چون کعبه
بجای آنکه ترسد و اگر سبب اندر پخته اخلاص کنند و آب اندر
نمک بود با سبب و نشتر و اگر نمک حالمی بود سبب بر سر آب
وصل درخت سبب را اگر مغز و وصل کنند سبب سرخ آید **نکته**
در استنشاق اگر سبب در عصیر انگور نمک و بر باد و تپاه نشود و آنجا
حق **در سبب** منافع **انار** از اندیش برین بلری
میل دارد و لطیف بوی بود و نرمی کند و سرخه و سینه را نیک
بود و جگر را قوی کند لیکن آب پشت بجا بد و شہوت نباشد
انار دماغ تر دارد و بعضی گفته اند آب پشت پیواید اما آنرا ترش
سردست و لطیف و شکم بندد و صفرا نباشد و تبشیر دل
و معده و جگر را ایل کنند اما قوی آرد و ترش و شیرین بهم
معتدل بود و اگر در بملوی درخت انار مورد بکارند آنرا شتر

بار آورد و خوشتر بود و اگر خایه صغیر به بین درخت انار کنند بار
بیشتر بود و آب در آن تر بود اگر آب دانه انار سرخ بجا بد برسد باب
دانه انار سفید بشویند پاک شود و دو محسن اگر آب دانه انار
سفید سرخ بشویند پاک شود و گویند و گویند انگور شسته که در میان
انار است بگوخی از انار پیرون او اند انار بزرگ شود و اگر بکار
بار بار کنند و دانه او بشویند از آن درخت و انار بجا بد آن بود
و اگر آن سری که بر سر کلوی انار بود اگر بشویند خفقت بود دانه شیر
بود و اگر طاق بود و مانده است و در دانه و طعم که در شیر چار است **حاله**
اگر این بگویند و در آن انار که ترش است و در شیرین شود و اگر درین
وخت منگای کنند و وقت انگور آنجا که کشند انار شیرین بود و اگر وقت
آب بخورند که لعل انگور و قوه گرفته و چون مردم و سر کین کا و اندر
ان منگاک کنند بوقت انار شیرین شود و بگویند و اگر جوامد که انار
ملیس کرد و شاخ انار را سر زد و گیرند و در زیر چاک کنند بوقت بار
در آن کنند تا یکم دو سه زن انار بجا بد آن شاخ باید برید تا سر در زیر
باشد و بر زیر انار چون انار آرد و ملیس باشد و اگر خاکست

خام ماه و کوفته بهم پخته اند و بن انا را کنند انا را بار پشته آورد
 و رنگ سرخ کرد آنرا **کفینه** اگر انا را کفیده آید و او اندک نیکو شود
 منقاعی اندر بن درخت کنند حمامک بخش پیدا شود انا را نگاه منک
 که آن بران بخش نهند و بار بر سر کنند تا پوشیده شود دارد
ساق پوست اگر پوست درخت انا را بگویند و بگویند و بگویند شکم بر آید
 اگر از او بر باله باشد قی کند اگر پوست انا را ترش خود کنند و اندر
 که مایه در جودالند اگر کزنده کی کزنده مکنه انسال **فاصیت خوب**
 اگر عصار از خوب انا را مکنند که انا را سیاه آورد و میان عصا سودا
 کنند و موی ریش و نحال آید آنکه بتوانند بقوه در نهند و سر
 او و کانه حکم کنند که آن عصا بخورد و از آن وی شکوی آید و اگر بشیر
 بر و بگذرد که نتواند کرد و دود و دام از وی دور شوند **فاصیت برک**
 اگر برک انا را سر و تن بشود اندک شیش از دود و دود وی خوش کند
صفت منافع سف جل اگر کسی مرده در درخت
 سف جل کنند ای با آن درخت نه کلان آید و بار سیاه گویند اگر آبی
 از درخت بار کنند ای از او بر که فی محمد پس منقاعی کنند تا میان

مرد انا را رنگ ارش رنگ اندر بن منقاعی کنند ای از او بر که
 ز برش یوشند و در یک بر سر او کنند تا عمو را باز شود پس مپازد
 او را آب برود و او بر آید تا یک سال آن آبی بماند و سیب نیز
 مخفی بیوانند است و گویند اگر آبی در میان جویند ویری دیر
 و گویند ای میج های نیکوتر از نیش او رها شد و گویند ایشان بود
 پنج یا شش آبی که نیکوتر است بگذارد و باقی بچیند و اول خون
 کل بریزد و آبی بماند و از او من زیت و ب کنند انا را سیج یا شش
 که نیکوتر و بی عیب تر بود بماند اندر که ندر تا بغایت رسد انا را
 فی از او از درخت بار کنند و بنهند یکی از آن تا بصد قیمت کرد
فاصیت طبع سف جل سرد و خشک معده و خلط و دل را
 نیکست است و پیش از طعام اگر بخورند طبع سخت کرد و خشکی
 بنشاند و در کتاب علامه گویند که آبی بخاید و بلفش چند از
 در نیند خوردن دیر مست شود و آبی شیرین قی باز دارد **و حل**
 درخت آبی را با نادر مل باید کرد تا نیکوتر شود و بار پشته او در جوی
خوردن آبی چون آبی خوردن از آن بنفشه پرورده باید خورد تا دفع

حضرت کند و الله اعلم
مفصلت منافع احرود
 احرود چینی و کلابی است و در دجسین باشد و صل نیکو بود و مردختی
 که در آن وصل کند به ببرد و اگر آنرا در درخت زر وصل کند احرود
 شیرین تر آید **خاصیت احرود چینی** احرود چینی دل و جگر را آب دهد و
 معده خشک کند و بطبع سرد و تر است اما احرود کلابی بعضی گویند
 گرم و تر است و بعضی گویند معتدل است و قوه دل دهد و بر دسینه گرم
 کند و آب تا خنک بر دمی بر آنند و چون بسیار خورد معده سست
 و او باد انگیخته است و اطو و قویج آورد **خاصیت اکر برک** او برک او را احتیاج
 را نیک بود چون بگویند و بر و نهند و خون بخورند و زخم پهل پرورده
 از آن باید خورد و در اسلام **مفصلت منافع شفا لور**
 شفا لور آبسوس چون انداختند دیر بماند و بجا شود که خواهر
 که شفا لور شمشیر بن آید یک بار دم رو مغز پر و ن کند و مغز شفا لور در میان
 مرد و باید نهاد و بیاید کشت خون بر آید مسموم باید بچمید و بکل اند
 باید گرفتن تا مددی شود از نگاه خون بر آید مغز شفا لور شمشیر بن شود
 و اگر نه شفا لور کل سرخ داد اند و خوشی نوی آید **خاصیت طبع شفا لور**

مردود

مرد و تر است تشنگی را بستاند و مکرر معده را قوی کند و چون بسیار
 خورد بلغم آورد **خاصیت اکر برک** اکر برک او بگویند و بر حالهای نهند که در
 گرم باشد به پیرند و اگر بگویند و آبش بدست کسی کنند که جری بود
 او بگزیده باشد بدست نزد یک سرد و اگر خانه پیر که او دود کنند مارا
 بگویند و اگر برک او بگویند و با ملک در رخ برود اند ایندین نیکو
 گرداند و موی پیر دوا علی تد پیر در آن زبان نهند و اگر برک او در میان
 جامه نهند دیو به تپان نهند و اگر برک او خشک کرده و سوده او در دم
 کسی بخورد گرم گرم که در شکم دی بود پیرد و معده **خاصیت اکر جوب** او
 مسواک کنند بن دندان سخت کنند و گرم بن دندان بکشد و بوی
 دهن خوش کند **خاصیت مغز دانه** اگر مغز دانه او بسوزانند و در
 میان سر به ساینند و در چشم کشند عادت چشم را می کنند و سر به نیکوتر
 نماید و اگر سوخته بر ریشی کنند دم پر و ن کند **خوردن شفا لور** کمتر
 باید خورد که معده سست کند و اگر از آن یا راه فیض اغرغره کنند
 بسیار ملتتها را سرد **مصل لور** اگر شفا لور در سپید وصل کنند شفا لور
 بی دانه بر آید و اگر درخت سجد و حیلان وصل کنند سرخ آید و اسلام

صفت منافع زرد الو زرد الو چون ترش بود
طبع شفا گوید دارد و صفرا بشنود خون شین شود گرمی دارد
و معده را ساکن کند و اگر حج درخت زرد الو بجا نهد و نه دهم
سقمونیای حج دی کند بوقت آب بر جود کشیدن و اگر سال که بار
آرد از آن که از آن بخورد شکمش بر آید و پیرد و اگر در وقت قوی بکشد
و آن آب بر زرد الو نشاند و بماند و بپا نشود و اندر پنج شیش بر گزند
قاره است **صفت** اگر که امند که است زرد الو شین بر کرد و نمایی
درین زرد الو بماند کند و در سال چهار بار نمک دردی کردن هر بار مقدار
یکم شیش بر کرد و اندر رو حامیت است **صفت منافع** اگر متو
است او یکم نر و باقی و آرد سه شش پانزده و سکه را در مندا
بخورد و پیرد اگر متو است یکم نر و با شیره و رنگار بگویند و یا بنبه
بارد و معده نمند عارضی معده را سود دارد اگر متو بصلای
بسیار نر و غنی بیرون آید و کمی را که حلسه در گوش افتاده باشد
گوشت بر آن نمند خون بوی او بچسبند رسد بیرون آید **صفت** و یک
برک ادا اگر بماند دندان کم در کند **و زرد** چون زرد الو چون زرد الو

سکین

سکین باید خورد **صفت منافع** اگر انجیر کم باد
آورد و بار ختی دیگر سالی انجیر بر دود از شاخ او پادیزند و معفت کند
و بار بسیار آورد و اگر سوسلی از شاخ او بیا و نر نر نگاه دارد و اگر کلاه
خون مادیان بر شاخ انجیر دشی بنزند نرم گردد و آرام و نرم شود
اگر سه گاد بیج انجیر و بر نر دتر رسد دانه رو حامیت است **صفت**
طبع انجیر گرم و تر است کرده را سود دارد و آب شستنیو آید اما
چون با دانه حور نر و صفرا و زرد تن سنگین کند و نرم با ازین بر دو روز
انجیر بلغم را بر دود اگر کسی را پیرد باشد انجیر در سه که کند و سر و بخورند
سود دارد و هر که انجیر بخورند و آبش بخورد سه فیه و او را بکشد و کوه
قوی کند و شهورت ببرد و اگر انجیر بار دخی زرد الو یا غار نر و سه روز
بخورند با دانه پیرد و در دشت کند و اگر بخورند و آبش بر شقیق نمند
در سه که از سر دی بود و در دانه که نر دود نر آید و اگر بگویند
و در خانه سه نر اما س را بشاند **صفت** اگر خواهم که انجیر از
جای بجای بر نر و بپا نشود سبوی و بیاید آرد و سه انجیر بر نر
بیاید آرد و یکی درین سبوی بماند و انجیر در باید کرد تا نیمه یکی دیگر در

میان نمند و آنچه در گشته و یکی دیگر بر نمند مگر که بر نه باشد شود **خوراک**
 هر که آنچه خورد از این او نمونادام اسفید کرده باید خورد تا دفع مضر شود
 و **صفت منافع** **تود** اگر تود سیاه بر دست باشد و در
 بغوره یا آب تود سفید بشوید رنگ یزدان در آن رنگ کرد ایندن
 او عاره است **حاله** اگر خواهم که تود سفید سیاه شود سخاکی
 اندرین درخت بناید کند و مقدر از دوز بال دود سیاه اندرین آن درخت
 انبار باید کرد دیگر سال تود سیاه را آورد و اگر تخمین تود سپید درین
 سیاه گشته سپید کرد **صفت** طبع تود سرد و ترست و تود سیاه
 صفا نیست اندر اگر پخته و تود را نه ای شستن کرم و نرم است برو
 دسینه را نرم کند و اسهال آورد و اگر ایش و خورده گشته خنای و درد
 کلور اسود دارد و اگر ترش باشد صفا ساکن کند و دل و معده و
 حکم ساکن کند و چون پخته و افراط او حیضه او در دم که تود
 خورد از این او انکبین باید خورد تا زبان نگیرد یازده **صفت منافع**
خوراک اگر خواهم که درخت خور بار باشد او را
 و نرم باشد خور را مغز در دست پیرن باید کرد انگاه بخارند و از او
 نگاه دارند

نگاه دارند تا سیاه نگیرد و چون سال بگذرد جای دیگر باید نشانند چون سیاه آید
 چون دست اشکن باشد و بسیار بار آورد و اندرخت نرم کردی **حاله**
چاره سخاکی بناید کند و اندرین درخت پوره از می و سر کین کبوتر
 اندر روی انبار باید کرد اندر سال چهار بار تا خور نرم کرد و **خوراک** بر نانک
 باید خورد و اندر رو عارض است **صفت** اگر مغز خور یا بر لب خورند
 منفعت کند نرم بار گشته را بقراط گوید انگاه که خورورده باشد تا
 بخودی یا بر رگم بکشد و بخورند یا بشکوفه امید بخور ای تود که سال
 دیگر چشم او در نکند و خور تر کرم در است است پشته میو اند و خور
 خشک کرم و خشک صفا او در دومان کوشاند و سر ف آورد و بخار بدماغ
 اسانده دارد **صفت منافع** **ماحصل** روغن حاصل
 در موی مالیده سخت کرد و در سفید شود و طبع او گرم و قوی است
 و در مقدر و ریش را و کرده و مثانه را بدست **حاله** اگر پاژه از
 بخ او اندر روغ نمند جای قتیله میو در **حاله** اگر خوب یا چیل در مجلسی بر
 آتش نمند مالوست او در دست شوند و سلام سینده هم
صفت منافع **با دام** اگر بادام بلج با حلق سیاه انرا سرشته

کنند و سکر ادمند تا بخورد و بعد از آن دوی را مخمب بود و اگر منوع بود با کارد
بکوبند و بخورد کسی دهنه یا سگی پیوسته شود چون سوزنی درین دندان
سک فرو برند باز بپوش آید و اگر منوع بادام تلخ و دیسینه و بارو
زیت در میان نان یا خمیر کنند و بخورد سکه دهنه آن سکه از او
برود اگر حوسلی وحشی باشد و جلیان بادام گوی را مسق حواشند و
اوغن او در بسیار در دما نفع کند و در دما بشکند و بادام شیرین را
طبع سرد و ترست بر و سینه نرم کند و رو دما نیک بود و
دماغ را اثری و نرمی دهد و اگر باشکری خوردند آب پیست پیما آید و حق
فرا بکند و رنگ روی نیکو کند بلکه در معده کراهی کند و بادام کزدا
کفی پوست و بریان کرده خوردند اگر سبب متفاله منوع بادام حوش بکند
و بکوبند و یک گرم زعفران بدان پیامند و هر دو را مسق حواش کنند و
و یک هفته تخم آن بخورند و مادمفته اگر لاغری باشد شکلی ببرد و گوشت
گیرد و به شود اگر روغن بادام در چینی کا و دیوانه کند نرم کرد و
دام شود و اندر مشربین کردن بادام تلخ حاره است **جازه** اگر
بادام تلخ باز کا و ند و سر کین چوک روی کنند با نکه بسیار آب دهند

شیرین شود و السلام **صفت منافع قند** اگر کسی قندق خورد
طبع بسیار تو اند کرد و اگر شایخ او بر کرم کوبیده بندند در دیر طبع او بقول
سرد است و بقول کرم و از آن دلیل کنند که در دست که بندگوار است
و روغنش اسهال آورد و نیک بود و السلام پانزدهم
صفت منافع قند طبع قند شیرین کرم و خشکست در دشت که از بیرون
بود سود دارد و سده بکشد و آب شست را و صغارا و خون را
بر انکیزد و بادام سرد در اسود دارد شانه زده **صفت منافع**
اسفند اگر خوب اسفند را بسوزانند و خاکستری بر جایگاه
بر کنند که در آن کرم باشند بکشد اگر شیرین او بکشد و در شرب
بکسی دهنه قی موش شود هفتم **صفت منافع طرنا**
طبع طرنا یعنی کرم سرد و خشکست و از او شیرینی آید مانند مسق قند
از شایخ او بر آید و طبع او کرم و ترست معده را قوی کند اگر کسی طعام
بسیار خورد باشد تازه از آن بخورد و میضم کند **برک** اگر برکسا و بر
اماس نهند اما سیرد و اگر آب برک او بر آید زنده بستم در نشود
صفت منافع خرخ او در دندان مالند در دندان **جوب** اگر خوب او
بسوزانند و اندر آب افکنند تا سرد شود پس آبی که بدان سرد کرده
باشند بخورد کسی دهنه انگس را بهم ملاکت باشد و دیگر جماع نتواند
کرد اگر طشتی نیکو ساز کنند و آتش در بر آن کنند از جوب کمر تا دود
بروی نشیند پس بشویند و آن آب یا سبکی صدف هم دندان کبی
دهند که در دمل باشد سود دارد **صفت منافع**
قند فی را بناری قصب کوبند و اگر جای دود کنند مادران

بگردد و مار را بیهوش کند و بگوید که بخور و بگویند
 و اگر تار را بقیض زنده بکشد سست شود و خاکه شود و از جنس
 اگر بکشد دیگر زنده در دست سود **ترنج** او اگر بخورند و بمان
 سر بشویند موی دراز شود و زده **صفت منافع خار**
 اگر پوست خار بکشد و بکوبند و باز کار و نمک و کینه مردم بر ارج
 کنند تا سود را ببرد **ترنج** اگر بکشد و بخورند و شحم حنظل پیش از
 بر آمدن آفتاب آن آب اگر در زمین گشته بزنند کرم از آن
 کشت زار برود و اگر بکشد شحم حنظل کنند و او را با صندل بپزند
 و اگر بکشد و در خانه دود کنند خفاش بگردد و اگر بکوبند و شافع
 او دود کنند مار و حشرات بگردد **صفت منافع**
غیر ۱ سخی را بتاری غنیمت گویند و درخت مبارک است و هیچ
 درخت غنیمت نیست که است باشد و طبع او گرم و خشک است و
 بجای غله کار دارند و سبزی نهند و اگر در میان نهند غنیمت افزون
 بار دارد و اگر خورده کسی را دهنده که طبعش نرم باشد طبع او سخت
 شود پس **صفت منافع حلغوره** حلغوره
 گرم و تر است در دشت و در معده و در حکم که از سردی بود نیکست
 پس **صفت منافع غناب** غناب طاهره انباری غناب
 گویند طبع او سرد و خشک است چون را شکین کند و بر و سقیفه را
 نرم کند و سرد را که از خون بود زایل کند و چون در میان نهند خورند
 مستی باز دارد و بعضی حکا گفته اند که جنس مست ازین که طبع
 او تر است و چون با فراط خورند طبع نرم کند و چون بدست گیرند

و بدست

و بدست می باشد چون شکین کند و الله اعلم بالصواب **صفت منافع**
ارمقالات سوم در خضای مشهوره **صفت منافع**
صفت منافع ترنج دوم صفت **صفت منافع نارنج**
 سوم صفت **صفت منافع لیمو** چهارم **صفت منافع کل**
صفت منافع مورد **صفت منافع سر و** **صفت منافع**
صفت منافع صنوبر اول **صفت منافع**
ترنج حکیمان گفته اند اگر پوست ترنج بکشد و خشک
 کنند و بپایند و بسوزانند و اندر رکوی تنک کشته و زنی را
 دهند که انرا مرقد آید سود دارد و اندر و خاصیت است
خاصیت پوست پوست ترنج گرم و خشک است و گوشت او گرم
 و تر و ترشی او سرد و خشک است و دانه او سرد و تر **خاصیت گوشت**
 گوشت او در لاقوه دهد و معده را قوی کند و نشاط آورد **خاصیت**
ترشی اگر زن که کاه سفید رسیده باشد ترشی ترنج بشوید
 پاک گردد و خاکه هیچ اثر نماند و اگر مرد را دید ترشی ترنج اندر نهند حل
 شود **خاصیت مغز دانه** مغز دانه او نرم کننده را سود دارد
 و الله اعلم و احکم بالصواب **صفت منافع**
صفت منافع نارنج گوشت نارنج گرم و خشک است

والمعلم بالصوت دو
صفت منافع نارنج
پوست نارنج کرم و خشک و ترشی او صفا را نشانده اما اینست
بفرایید و بعضی گفته اند ببرد **مغز پوست بادام** و اگر پوست او در روغن
بر موی مانده قوی کند و اسفند نشود و السلام

صفت منافع لیمو طبع لیمو سرد و خشک خون را
تسکین کند و در دسه که از خون بود ببرد و دمان خوش کند و حمام
صفت منافع مورد طبع مورد گرم است که از شاخ او حلقه
کنند مانند انگشت در انگشتان آن کسی کند که اثر اسم او باشد
بمهر شود و اگر آب مرد تر بپزند و در سینه کنند و کور کسی دهنده سخت
شود و دیر پیدا کرد اگر بر که مرد با مردار سنگ و صندل بپزند و بغل
بدان بشویند هرگز بوی نکند مگر که روغن دانه او در سر مالیده بوی سیاه
و حد کند و روغن اگر آب مورد با خفند زنند و سر و موی بدن
بشورند و موی قوی گردد و سوسه ببرد و مگر روغن دانه مرد
در اندام مالدن نرم گرداند و اگر مرد بکوبند و با سبزه خایه بر کوفتی کنند
نیک شود و اگر مقدار بگوشتانند و بر تپنده نهند که بیرون آمده باشد
نیک شود و اگر دانه او بگوشتانند

و آب بخورند سر فرایند و چون از شکم باز داد بقرات گوید که دانه حرد برین
کند و مرزور متقال بخورد و خون که از معده آید باز استند و ما سوره دوم را

صفت منافع کل اگر به باد از درستان آب
کرم درین کل کنند ممکن بود که هر سال دو بار بشکند و اگر غنی کل پیش از
شکستن در میان می نهند و هر دو سال در کل گیرند و نه نهند تا آنکه که حوائض
پس در وقتی که از فی ما کنند و آب کرم بران کل زنند یا در غنیه تمام نهند
بشکند و اگر کل منج را بگیرند و دود کنند سپید گردد و همچنین اگر حوائض که
کل را وصل کنند شاخ کله اسامه حسا نیند افشاح که وصل حوائض گردد و میان
او در باید نهاد و کل اندر باید گرفت تا یک در طبع کل مرد و خشک خورد
و بوبیدن دل و معده را سود دارد و جگر بطیال قوی کند آب کل موی
را زود سپید کند و در دمر که از صفرا باشد نباشد و اگر برک او خشک
کنند و کوفته در چشم کشند یا الیه ناپنا شود پس اگر حوائض که نیک
شود بفرمایند تا چهره در سر شد و تخم که کنج پیش او دود کنند خانه
دود او بدماغ چشم رسد روشن شود و در آن چشم
صفت منافع سر و طبع سر و بغایت کرم است بران لیل

که در

که در رستان و سپر مانجان سپر مانده است و سپر را
بدو کار کریمت و کسی را که طبع کرم باشد چون بوی او بشنود در دمر بگیرد
اگر آب برک او در سر آب بکشی و منند تا بخورد و زود دست نشود و اگر برک
او در خانه دود کنند مار بگیرد و اگر کوز سر و بر خداوند شقیقه بندد یا دود

صفت منافع صنوبر
اگر زنی ضعیف و صنوبر برساند و شافه کند شهوت و جماع را زبرد و قطران
و صنوبر اگر زنی بردارد آب تن شود و در آن **صفت سوم**
از مقالات سوم در اسبیه غام و ان سینه و غام
فهرست اول **صفت**

صفت منافع کس
صفت منافع سوسن
صفت منافع لال
صفت منافع نفاع
صفت منافع یا من
صفت منافع غیران

صفت منافع مزاج خوش صفت منافع نفث

صفت منافع ادرجون

صفت منافع شربین

صفت منافع بیلو

صفت منافع حری

صفت منافع شنبلیله

صفت نرکسی

اگر کسی منور خون تشنگ باشد در آب بغم نمند خنک آب خوشیده باشد
با بغم خون تشنگه سرخ خام شود و سخت نیکو بقرط کوبید در وقت مجامعت
در حال انزال اگر بر نرکسی قند بسته شود و بعد از آن بر زبان قند نشود
و گویند بوقت انزال بروی نمره نرنگی که آید شکوه و معتدل مزاج
باشد و طبع او معتدل است اما میل بگری دارد و دل و دماغ را آتوق
اگر زنی آب نرکسی بپزد و نمند بر آن تر کند و بر گیران وقت
که در از آن باز گردد زنده اش نبند دوم نرکسی زان آب سس نشود
و آب نرکسی چون در چشم کشند شب کوری را بر دیر نرکسی بگویند

و آبش

و آبش بر زبان طبعی کشند سسکی بکشاید و الله اعلم بالصواب

صفت منافع سوسن طبع سوسن گرم و خشک و بلغم را بکند اردد

و لیکن دماغ گرم را زبان کند و صرح قانچ را سودا اردد و سوسن اسفید

در دشتیقه را نیک بود و سوسن اسفید کون معده را قوی کند

و اگر کوبند و در کوش کر افکنند کزی را بر دس

صفت منافع لاله نمر سس لاله چشم را روشن کند اگر آبش

باشد کجور نه صفر ابرو طبع را نرم کند و سرفه را بر دو تل نیک بود

و مر کر ادر چشم بود و اما سس کیر دلاله بکلاب و بنفشه بگویند و بر آن

طبی در دوا سس نشاند اگر لایس نمند در دیر دگر آب او بر سر کشند موی

نیکو کند خاصه اگر بار و من تازه بگویند و بر سر کشند آب او گرم سس بکشند

حد و نه قویج زیر زبان در دوا الله اعلم بالصواب

صفت منافع لپاح اگر لپاح در مجلسی بهمند خنک بوی او

مردم بشنوند مست شوند اگر گوست او خود بر آتش نمند معن فعل
که مار چون لا شود بوی او بشنود دیک شود

صفت منافع طبع با سس گرم و خشک با در آب کشند و در طوبیت

دماغ صافی کند و روشش در دند بار انگشت اگر برک او بکند و خشک کنه
 و باینده بر کلفت کشته کلفت ببرد سبب صفت
منافع خیرین اگر شاه سبب در مجلس پیش شراب خوارگان بماند چون
 بوی آن بدیشان رسد خواب بریشان افتد در دماغ شوند و طبع
 او در لطیف و چون کلاب بر دی فشانند بوی او خواب برایشان آید
 و دماغ را قوه دهد بوی شام سبب در دشت قید ببرد چشم روشن کنی
 و اگر بگویند و براماس بنده که از سردی بود اماس ببرد در دشت اند و اگر
 آب شام سبب بر قاعه اماس طلی کنند اماس بنشیند و اگر گوشانند آب
 او درین کسی کند که انرا بن فروانده باشد مار بجایگاه شود و چون باز دارد
 و اگر یکس استیر نیم آن بگویند با یک شغال باز دارد و در شب بخورد
 کسی دمنده که شب در قاعه خواب شامد فایده و اگر شام سبب با خون
 کل بریان کنند و هر روز یک شغال از آن بخورند چون رفیق سکندر باز
 دارد و برک او با مغز دانه زرد الو شامد کنند وزن بر دارد و در افش
 کرم شود و صفت **منافع حزنکوش**
 اگر حزنکوش خشک و کبریت زرد و در دمن زیت بکند و در
 پیکانیا

پیکانیا بنده و آب او بر آن از نر پیچور در دماغ آن آتش بزرگ خیزد
 و اگر حزنکوش در دمنی غذا و نفع فایز بکند سود دارد و طبع او گرم و خشک است
 بلغم سرد و قاعه و لغوه و در دمن و صمغ و در دمنی که از رطوبت خیزد از بوی
 او در دمن و آبش سود دارد و در دمن **منافع**
منافع بنفشه اگر بنفشه و کبریت دو کند سبب شود و در
 آملک من فعل کند و طبع او سرد است و در خواب او در دمن و در دمن
 و طبع نرم کند و اسهال صغیر کند چون بخورد و اگر طلی کند در دمن اسود
 و اگر پیونیدش گرمی و خشکی مغز بنشیند و خواب او در دمن و در دمن
 شام او در دمن و سبب گرم را سود دارد و در دمن
صفت منافع ادرجون اگر کسی ادرجون بنشیند مفضل که از دماغ
 بیرون آید و چون اندام پذیرد خوردن بنشیند مستی باز دارد و کل
 او چون بخورد چون صافی کند و بیک ادرجون بنشیند سبب شود و در دمن
 و در دمن **صفت منافع سرین** طبع سرین گرم و خشک
 مصرع چون بوی او بشنود منفعت کند و صمغ بر دو اندام پذیرد
 خوردن نیگو بود و اگر بوی کند مستی باز دارد و کل او در دمن و در دمن

صافی کند و چون بگویند و بر روی مالند نشان ابله بر دو خون بسیار می بیند
معهه وی کند و در دسم بر دو جواب خوش آورد اگر مرکب او بر جای نماند

که خون ایکه باز دارد و طبع او سرد تر است و الله اعلم بالصواب

صفت منافع خیزی اگر چیزی بر مقلعه خند اندام سرده مالند سر قهیرد

اگر چیزی و چون پدید و در غن ریت با یکدیگر پاشند و زنی را و مکنه که تاب
گیرد و خون مردن را و او شود مکرر آتشی نشود اگر غوره را باب بر که

غری طلبی کنند و مجامعت کند با رنگیه دهانه اتم دارد و چشم

صفت منافع شنبلیله طبع شنبلیله معتدل است

اما سهل نرم کند و در ایرد و دماغ را اثری و لطافت دهد و دل نشاط

آورد و بیدار معده را شود و در قصه

خوارم از مقالات سوم در باب اسهال و اسهال

فرد اول

صفت منافع فربزه دوم صفت

صفت منافع کدو

صفت منافع باد آغیر

صفت منافع ترب

صفت منافع

منافع پیاز

صفت منافع سیب

صفت منافع خفندر

صفت منافع کرر

صفت منافع کرب

صفت منافع شلیم

صفت منافع غنصک

صفت منافع خوزه خوزه تابستانی گرم و تر است همگی

را موافق باشد و با طبعها بسیار و معج علت نه انکه از الا خون با و

خود خفندر و از آن آب کار باید خورد و اگر ز کچیل پرورده

سود کند و در شربین تر باشد طبع او گرم و تر و کس نه و کوارنده تر

مست و از سرد و تر است دل و کمر و معوی گرم را انگست و زکام و زله

و نشانی است نه طبع محبت کند و تیار انگست بود و خون از طعم

خوارند معده و تیار لایه **طعمیت** و است اگر پوست خوزه در تنور افکنند

چون فطیر شود و اگر در یک افکنند زود سیرده **طعمیت** اگر گرم او

بگویند و باب بر کنند و بتورمالند بدان شود که نان نتوان بخت و اگر
 تخم او در شکر اغازند و پس بخارند شریک آید و اگر کوکی تب کرم دارد
 بکمرند خیار بزرگ و کی بردست است او نهند و کی بردست حس
 در سلامت تب از وی برود و خیار کرم شود دوم صفت
صفت منافع کدو طبع کدو سرد و تر است در سردی ابل کنند
 و تب کرم بر دو تبش جگر و معده ساکن کنند **باب** اگر کرم
 او اگر بر آس کرم نهند سود دارد و اگر بر آس کشته سبوسه را برید
خاصیت تخم اگر تخم او با شکر بخورند یا معده را قوه دهد و اگر تخم او
 سه روز در روغن کهنه کشته پس بخارند که وی دانه آید **خاصیت پوست**
 اگر پوست او در خانه او کنند مار بکشد اگر پوست کدوی کهنه
 و یا از عفران بر کلاه او کنند نهند بر آس
صفت منافع باد بجان باد بجان بغایت سودا اگر بکشد چون
 بروغن بریان کنند بهتر بود و اگر بکوبند بر بد بهتر طبع او سرد
 خشکست مگر با و اطو خورد سودا پدید آورد و در سردی شقیقه اگر
 دهم که یکماه پیوسته باد بجان خورد پیوسته که دیوانه گردد و او دما

و دوسویس

دما و دما دو و سواش سر فدا بکشد و باد بجان شامی علت کمتر دارد
 و این بر و کسی که باد بجان خورد سلامت در باد بجان بریان
 کرده است زیرا که آتش علت او بسوزد **باب** اگر کرم
 باد بجان اگر با خنای نهند و بچهار دانه که با ممتکن بود ز ابل کنند
 و الله اعلم و احکم بالصواب **ح**
منافع ترب ترب کرم و خشک اگر نباشد با بخورند بلغم بد
 و معده قوی کنند و ناگوار بکشد و بد و خوردن آن آب پشت آید
 و سرد بلغمی را برید لیکن دیگر گوار است و معده کهنه کند و اگر خشک
 کرده در خانه دو دانه کشته نهند آن بکشد بر بد **باب** اگر ترب
 اگر بگویند و آتش بر سبوی مالند سبوی را برید و اگر بکشد آب
 ترب با یک سر الکین در کرم ماده بخورند قوی آورد و اگر آتش
 در کوشن حکانند در دوا بر آس سود دارد اگر تخم ترب با سر که
 پیا میزند و شبیه مردم بر سبوی نهند بر بد **باب** اگر تخم او بر
 خود رود کشته حننه خام بکشد و پاک کنند و السلام
صفت منافع پیاز
 طبع پیاز سرد و تر است اگر یک پیاز با آتش بریان کنند
 و بگویند و بر ناسور نهند ناسور را برید و اگر پیاز در آسیای
 افکنند از کرم دیدن باز آید و اگر ساز خام خورند بلغم
 در معده که در آید و ساز خام بسیار خوردند چشم را
 معده

تاریک کند و اگر ساز خام در دهن داشته باشند سموم کار
نکنند و اگر در دندان مالند طحون باز دارد و در دندان
و عطی دهند از این آب اگر آب پیاز بر آب گینه اندازند و بر آتش
کم کنند آب گینه سخت شود و اگر آب پیاز با خاک سوخته
بر موی طلی کنند موی بر آرد و اگر آب پیاز بگوشت بکار
دارند شہوت بفرماید و اگر پیازی در سب که کشته و در خود مالند
گری تر از این دو اگر تخم پیاز با روغن کل بریان کنند و بخورد
باد از خانه نبرد
صفت منافعی سیس
اگر سیس در آن وقت که کارند که ماه یکاست بودوی او کند
بناشد و اگر داس سیس بیا لایند به درخت که بدان نیند کرم
اندرخت را بخورد و اگر بادانه مویر بکارند چون پروین شیرین
شود و اگر بگویند و برگردم کزیده نهند در دیر دو اگر مظهر بجا
رسد سیس با خاک بگویند و بدان بشویند از این آب اگر کسی را مار
گزیده باشد دانه سیس بدو نیم کنند و بر زخم نهند سود دارد اگر
دانه سیس بروغن کوشانند و شاف کنند خارش مقعد را
نشاند و خوردن سیس لوی دانه را خوش کند و بلغم از معده
لیکن صفرا ایکه در دشت قیفه و خارش اندام و تاریکی
حشم آورد از به آنکه طبع او گرم و خشکست و اگر
در آتش افکنند تا بخت شود و بخورند

علی که حقیقی از سیس بود
در سیس نوم اخلاص بود
صد خانه بر از کتاب نویسد
باید که کتابخانه در سیس بود

تاریک سازد

تا بخت شود و بخورند و سیس را در دانه ای بر دوا اگر سیس وزم که سفند
بکوشانند و اندر گوش افکنند گری را بر دوا اگر یکشت سیس پاک کنند
و بروغن کاد بکوشانند سیس کافور کینه بسوزانند و خاکستر آن با سیس
بگویند و مردم سازند و بر زخم کشند که ریش شد باشد بر آن کنند
شود **صفت سیس** سیس بر سر صروج در کند سود دارد اگر دست
سیس بسوزانند و بروغن دیت پاشند و بر جای طلی کنند موی بر آرد
بمقت **صفت منافعی خفندر** چون خفندر
نشانند تخم او با یکشت میان در دیگر یکشت که بملوی وی است
باید که فتن تا خفندر زرم باشد و طبع او سرد و تر است اگر سحر او
همار ساعت در شرب افکنند آن شرباب ترش نشود و اگر نهند
سر بر آن بشویند موی سخت گرداند و بن او در آرد و اگر بعد از
پیاز خفندر بخورند وی پیاز سرد و چون بسیار خورند بر و سینه نرم
کند لیکن قوی را بریان دارد و سرد بر د **صفت سیس** برک او بار و غنی کل
بکوشانند و طلی کنند موی بر آرد و اگر سر باب برک او بکوشانند سیس
و موی صعد و سخت کند و اندام ش **صفت منافعی گداز**

طبع کز گرم و تر است چون بخت نباشد او از بکشد و در غیره در کربا
 گوید اگر کسی کز خوردن عادت کند خوب دارم که اگر او را در کربا باشد
 همه را حشود تواند کرد و اگر بکشد و آبش با لکین بخورد بخت
 قوت دهد و کرده را در خوردن کز سر نان و آب کند و سستی
 قضیب را بر **صفت** اگر کسی تخم کند در زیر جود و کند اگر بکشد
 خرده باشد در شکم بپزند و اگر یکدم تخم و باد و درم فایده بخشد
 و آب دهانی کنند و بخورند یک شارب را که کند **آب** اگر آب کز
 بر جود مالند فاشش را بر دهان **صفت**
منافع کرب جالینوس گوید که کرب بکشد و بخورد و کرب طبع
 او نرم شود لیکن باد در شکم افکند و خواص را آشفتد و در کرب
 خواره بریان کند و با نمک بخورد مست نشود و قوی میکند **صفت** اگر
 تخم او باز در بره بپزند و بپزند ام کنند که نموی بر نیاید و در طبع او
 خلاف است بعضی گویند سرد و خشک و بعضی گرم و خشک گویند و بپزند
 و **صفت منافع شکم** هر که شکم بخت بخورد بکشد
 سینه را نرم کند و سرد را بر آید و او را از بکشد و اگر اعضای سرد باشد

سکون

شکم بخت بخورد بکشد و اگر شکم سرد و بکشد بخورد بخت بخورد
 روشنی چشم را بکشد و اگر آب برک او بر جود مالند کز تر آید و اگر
 بر سر مالند سبوسه را بر آید و اگر تخم او بر پای مالند در سردی از یک بود و در
 را بر آید و اسلام یازد **صفت منافع منصل** در منصل
 خاصیت دارد و آنست که چون کرب پای بران نمک بپار شود
 و اگر بپزند و بر ناسور نهند ملام و باطن را سود دارد و در باده خون
 منصل کز در نیک شود و **صفت** **لحم**
از مقالات سیوم در مقول **جبین** **صفت**
باد و روح و نفعت ان **صفت** **اول**
صفت **کند نا و منفع** **صفت** **دوم**
صفت **کیک و منفع** **صفت** **سوم**
صفت **کاه و منفع** **صفت** **چهارم**
صفت **سدای** **صفت** **پنجم**
صفت **کاستی و منفع** **صفت** **ششم**
صفت **کرفس و منفع** **صفت** **هفتم**

ماله سستی را بر دو قوی کرد اند **خامیه کیکه** اگر کسی تخم کیکه دو روز بخورد خند
که خوب از این خند صبر تواند کرد اگر تخم او با عاق و قحاصه بکوبند و با روغن
زیتون پیامند و بر قصبه باند و حمام کنند زن لذتی عظیم یابد و هم که شب
در شب یکمقال تخم کیکه را در زرده خایه بخورد که ده قوی کند و شهوت
بفرزاید طبع او گرم و خشکست بلغم را میرد و اگر در در کماله خارش را
بیرد جنسی **سازم صفت کاه و منقعت ان**
طبع او سرد و تر است خواب او بد و در دست نشاند و سرفه میرد
و ترله و زکام را سود دارد در دشتکم را و در دوش را و در دشت
که از گرمی و دینگیست اما چون بسیار خورد آب پشت معده و تخم
تاریک شود اما معده را قوی کند و تب گرم میرد و تشنگی نباشد
و حکم قوی کند و اگر از قصبه چون اید سه روز یا سه که بخورد چون باز دارد
و خوردن آن خون صافی کند **خامیه کیکه** اگر بر کاه یا عینه خوردند و سستی
اورد و اگر نوی فوک در بر کاه مو نورند و بر سر کمی نهیند دیر پیدا شود
خامیه کیکه اگر تخم او با کلاب پیامند و بر معنی اند این خون باز آید
و اگر در زیر زمین کنند یک روز دیگر بر روز گرم باشد و بر کاه معنی خایه

دارد اگر آب او با کاه و روغن می افکنند در دست بر جنسی هم
صفت سداب و منقعت ان طبع سداب گرم و خشکست
طعام بکند از دو بادا بشکند و بلغم میرد لیکن آب پشت بخوشاند و هم که
بسیار خورد خون سوخته آید و شهوت میرد **خامیه کیکه** اگر کسی را با کزک
بود بر کس سداب و بر کس انچه و معجزه ز کس م نه ز اسکی بکوبند و بخورند
از هر روی کار کنند و بجای ترناک کار کند و اگر کسی از دمعده بود یک شاع سداب
بخورد در دست نشاند اگر بر کس سداب اند و روغن بخوشاند و اندر خود
مالد جامنده از عارضه بفتد و اگر شاع سداب بر سر و روغن او نیز به هم شود
و اگر سداب بر سر و روغن بخورد بوی میرد **خامیه کیکه** اگر تخم او بخورد سستی
باز دارد و لغوه و بادا صعب نشاند و اگر تخم سداب با روغن است
بر میان کنند و با انگبین بخون کنند و هم روز از آن یکمقال بخورند سستی لغوه
و بادا از پشت نشاند و اندر این باب بخار دارد **صفت کاه** اگر آب
سداب اندر روغن کوبه کنند کوبه را صحر رسد و پاک کند اگر آب او
و حصل کوفته زنی را دمنده تا بر دارد کودک بفتد و اگر طفل را آب
سداب بخون کنند که باره از آن بخورند سستی باز دارد از قول طاهر

و اگر آب سرد آب بخورند باز بود و اگر بکند آب سرد آب با یکدیگر
 جو زنجیر در ساعت حیض بکشاید و اگر سرد آب در خانه دو و کند
 موز از آن خانه بکند و دو هم بپزند اگر آب سرد آب در پی افکنند در شقیقه
 راید و اگر کسی یکقدح آب سرد آب بخورد در حال هلاک شود موثر بسیار
 باب سرد آب بگویند و در دندان گیرند در ساکن شود اگر آب سرد آب
 با سرکه بخوشانند و کوی بدان تر کنند و بر کوی بملوی حب نمند
 سینه را بنشانند و در بملوی راید و اگر خورده در اندام کسی باشد
 بنه باب سرد آب تر کنند و بر کوی نمند و بر الجا بنده حوره را بکشند
 و اگر آب سرد آب تر کنند با آب کشینه و هم بخوشانند و بچشم کشند
 شب کوی راید و چشم **سم صفت کاسنی و**
منفعات طبع کاسنی سرد و خشک سده حکم و بهما اگر هم را و است
 مطابق را در دسینه را و است هر روزه را نیک و خشکی را نشاند
 و سود دارد و چون بسیار خوردن صفای کند و حکم تازه کند و آب بنم
 بنشانند و چون بنان و هم که بخورند زردی روی برود و اگر کاسنی با سرکه
 خوردند آب دودن باز دارد و معده را قوی کند و اگر بگویند و بر تاس
 مانند که از خون بی سود دارد و اگر حرمی بکشند و سکه او بجا نماند
 و بریان کعبه

۶۷
 و بریان کرده بخورند آب دودن از چشم باز دارد و چون از شکم بکند
 برده **صفت** اگر تخم او در قدح بنده افکنند مست نشوند و اگر بگویند
 و با کلاب بر پیشانی طلا کنند در سر هر دو خواب خوش آورد و اگر
 حب **صفت کرفس** **منفعات** محمد زکریا گوید
 سرکه تباستان کرفس خورده باشد اگر کزدم انرا بکند و ملاک شود و مخفی
 سرکه تباستان خورده در آن روز زمر کردم انرا ملاک کند و اگر در میان خورند
 بلغم راید و معده را قوی کند و بوی من خوش کند و با دیشکند اما معده را
 زبان دارد البته اگر تخم او با نیک **صفت** بخورند چون بنده خوردند
 و اگر تخم او با نیکین پیا منزه بر قضیب کند در جماع لذت عظیم باشد و بخت
 کرد و تخم او چون با نیک خوردند سده با بکشد و حکم قوی کند و تخم او بخوشانند
 و آبش بخورند اما س شکم و دل و است چهارم را سود دارد و اگر اسهال
 او بگویند و با نیکین معجون کنند و بخورند رکت سردی ربار راید و نرم کند
خاصیت آب اگر آب کرفس بر کور و روض کل در کربا بخورد و اگر
 و آب او چون با شکر خوردند سده با نیکساید و اگر آب کرفس نوشا در غره کند
 آواز بکشاید حب **صفت** **منفعات**

طبع فوج سرد تر است تخم او چون پخته و بخورند تمام را قوت دهد و اگر با
ترکیبین بخورند طبع را نرم کند و صفای او را در جوارت فکر و معده ساکن کند
اگر برک او در جاده خواب افکند نشانه است رایب و جنب **س** نیم
صفت کشنده و منفعت آن طبع کشنده سرد و تر است تمام
گرم را نیک بوده اگر کشنده باج نکند و زن آبستن با خود دارد و در آتش
اسان بود اما چون فارغ شود در حال باید انداخت که تاگاه زیان ندارد
و اگر زربالین کسی نمند ویر از خواب بیدار شود و اگر از بس پنهان بخورند بوی
پنیده رایب و چون اندک بخورند چون معانی کند و چون بسیار بخورند چون معانی
و حفظ کند و شویب جامع نقصان کند و اگر بر اما من نمند در دشت
و اگر کشف حال کشنده و یکدم شکر اسفید کسی را دهند که در جاده خواب باشد
سود دارد و در استخوان درد اندام را بنشیند و مگر که اقی افند یکدم
و یکدم کل ارمنی بگویند و باب خود بخورند قی باز دارد **خاصیت**
اب کشنده نرم نیست از غایت سردی و کار با گرم از سرد و متوازن دارد و
بوی دمان خوش کند **خاصیت** اگر تخم او بر باره بنشیند و نکند بعد از
آنکه ریشه دانه آن در چشم وی دوخته باشد شفا یابد و اگر تخم او با روغن

بریان کرده بخورند در وی معده رایب و معده قوی کند و اگر جنب **س** نیم
صفت سیسبه و منفعت آن اگر برک سیسبه اندر جاده
افکند یکبار از جاده خواب بگذرد و اگر در خانه او نکند معنی فعل کند و طبع او
گرم است بلغم اسود دارد جنب **س** باز دم **صفت** **نفع**
و منفعت طبع نفعی گرم است و شک معده قوی کند و شک بنشیند
و طعام بکوارد و شویب و طعام و جامع بکشد و چشم روشن شود
اگر نفعی دشتی بانان بسیار بخورند بلغم ببرد و با دانه بنشیند و اگر نفعی
تازه بخورند گرم در شکم باشد و اگر در میان جاده نکند و بوجه بنه و
شک کرده کوفته چون بخورند شویب ببرد و اگر مقدار ده دم آید
کسی بخورند مگر که نوبی باشد نشانه است زینده و اگر اب نفعی با شکر بخورند قی
باز گیرد و اگر با شکر بخورند در دسبیر ببرد و الله اعلم **جنب** **س** و ادم
صفت اسفنج و منفعت اسفنج سرد و تر است در سرد تر است
در سرد تشنگی را بنشیند و طبع نرم کند و اگر بگویند و آبش بر سر جاده اوند
در دسبیر بالند شفا یابد و اگر بر اما من گرم نمند محسوس شود و اگر بر چشم
سرخ زده مردم کنند شفا یابد **جنب** **س** سیسبه دم **صفت** **س**

و منفعت ان راسن کرم و خشک بلفم بر دو معده قوی کند و طعام
بکوارد و باد را نیک بود و اگر زنی بریر جود و دود کند بجز میخند و م که بسیار
و هر که بسیار جود خواهد داشت پیچد و شہوت بر دو حاجت خوردن
او آنت که معده از باد پاک کند و بلفم بر آب دو اگر بچوشانند و آب او
با کیسین معجون کنند و بخورند روز یکم فقال در یک از مثانه بیرون آرد اگر
زنی را که حصی بسته باشد آب او و روغن جوز بجز در حصی بکشد و آید و آید
حبس **صفت ناختوا و صفت ان**

ناخواه کرم و خشکست چون باشکد که فته خوردن معده قوی کند و طعام
بکوارد و باد را بشکند و کرم شکم بکشد و بلفم بر دو بوی دمن خوش
کند و آب رفتن از دمان باز دارد و سده با یکت آید و کرم قوی کند
و یک از مثانه پاک کند و ما دقام بر دو در مقعدش تد و باد را
مخالف بشکند و شہوت پیچد آید و کرم قوی کند و طعام از زو کند
و کسی را که حاجت از میا بود و سود دارد **صفت تخم** اگر یکم تخم ناخواه
و یکم کوبد و یکم تخم نسبت و یکم تخم کرم قوی بکند و عا و عا بکند
و نقل و یکم عود و را بکوبند و به پزند و معجون کند و باره خندان

فانیدم نو

فانیدم روز سه درم بخورند معده قوی کند و کرم در شکم بکشد و باد را بشکند
و بلفم بر دو بوی دمن خوش کند و آب رفتن از دمان باز دارد و بجز
کوبد و یکم دارم از آنکس که اندر سالی یکم فته مر روز سه درم از این معجون
که آنرا در سال بلفم کس حاجت نباشد و در تیشی ز میج ملک نقصان
آید و اگر کرم کثیر که در اندام را حشود تو اند کرد و حشس با نبرد

صفت سبند ان و منفعت ان سبند ان کرم و خشکست م که
بکار دارد و سده با یکت آید و زیا در کرم کند و یک از مثانه پاک کند و اگر
سبندان اندر پیچد معصی کنند چون از خوش باز استند و نمشان با ن
و اگر سبندان اندر ریشہ اندازند معده پاک کند و اگر بکوبند و اندر پهن کنند
بیرد و اگر در خانه دو کنند با یکم نردوم که هر روز روز یکم فقال بار و عین
کل بریان کند و با بان کرم بخورد ریشی که در معده مقعد بود پاک کند
و در وقت خفتن خوردن معده قوی کند و بوی دمان خوش کند و آید

حبس **صفت سمارق و نفع** سمارق از سر کوبه
باشد یکی دشتی و یکی دیگر در زیر سر کین ستور بود سوم ارم یعنی از سر
خوینر و دیکم سر خشت نرم است و اسفید با نرم و سمارق که از سر کین

چرخ چون خوردنش تن قوی کند و باد با شکند لیکن گرم در شکم افکند و اگر از
 زهر خیزد چون خشک شود هم که اگر یکدم از آن در شراب نهند و بخورد کمی
 دهنده بی عقل شود و پوست او نرم است و سمارق پیابانی هم که بخورد هم که
 انرا از زنده نباشد و اگر سمارق پیابانی با نمک و کاه بر قنطیر کند با هم که بخورد
 کنند دوستی بفرزند لیکن فرزندش نباشد و اگر پوست او باز عفوان بشاید
 مگر اگر در شراب بدمند مست شود و حال جنبه
صفت ترخان منصفان خلافت در طبع ترخان معنی
 گویند سردست اما دیشکی او هیچ خلاف نیست و در دنیا نیک و در
 دند ان سخت کند و بوی دمان خوش کند و اگر کوفته یا فایده بر گردم که
 منند در دیش نه و اگر با نان خوردند معده را قوی کند و سده یا اکشی
 و چون صافی کند و چون بسیار خوردند شهوت ببرد و کرده را ضعف کند
 و اگر در دندان گیرند مسموم کار کند و اگر در دندان انداخته چون از بین دندان
 باز گیرد و اندام
صفت ریاس منصفان در طبع ریاس سرد و خشکست صفرا بشتند و زهر قوی کند و چون
 صافی کند و اگر اسودار و اوله و سر و در دهم بر دو اگر شراب بکار دارد

قی باز گرم و دست را اسودار و دوشکی نباشد لیکن چون بسیار خوردند شهوت
 نباشد و کرده ضعیف کند و هم که بکار دارد چون که از سر قنطیر اند یا دارد
صفت کرم اگر کرم دی بروغن تازه بچوشانند و انداخته و مالند که از تن بر
 و اگر مقداری سرد گرم آید و در شراب بکنند و بخورند گای شفقور کار کند
صفت کرم اگر کرم که او بکوبند و آبش در موئی کند و در سفید شود جنسی
 نوزدم **صفت سقره و صفت ان** طبع سقره گرم و خشکست بلغم را ببرد
 و مصلحتی که از سرای بود اسودار و معده قوی کند و چون با شتر خاز خورد ناکوار را
 اسودار و باد سرد و بشکند و اگر یک کف سقره با بختند ان پستند ان
 خوش بکوبند و آب در ان کنند و پالانید و یک کف غسل در ان کنند و
 گرم کنند هم که از ان غرغره کند عالی بلغم را ببرد و مض
از مقالات میوم در طب است ده **صفت اول**
صفت شافع کند **صفت دوم**
صفت شافع جود **صفت سوم**
صفت شافع با قله **صفت چهارم**
صفت شافع کمر **صفت پنجم**
صفت شافع مدسی **صفت ششم**

صفت شافع

هفتم صفت منافع جیلان
 هشتم صفت منافع کاو و رسی
 نهم صفت منافع لوبان
 دهم صفت منافع ماش
 اول صفت منافع کندر
 طبع کندم معتدل و بقول گرم و نرم و از آن نشانه بارند و
 سرد و کراست و نشانه نامی بسیار و گرمی را یکی بود و است کندم
 کراست و بقوت است باد انکیر و اگر کندم را بگو کرد در درخت و جای
 بر آن کندم که مرغان از آن بخورند و نم و کافور بار در میان کندم بچند روز
 روز فغان شود که کاغذ ده ساله آید دوم صفت
منافع جو طبع سرد و تر است و دوستش خشکی کند و چون
 پوست بار کنند و بر شتر آب گردد و چون خوردند تشنگی بشناسد و بر وین
 نرم کند و اگر در اجنه رسد ما از جو کجاست بشورند و اگر با پوست
 کنند ناسم و آب و اما خوردن گرم و از آن شکم منقبض و چون آب بود
 زیر دندان برود و سوم صفت منافع با قلی
 اگر روغن و این اجنه رسد با با قلی بشویند پاک شود اگر با برک او
 و زهره کبریت رود بر نه با کلمک بخورد معتدل طبع او گرم و
 خورند و با

و شکست و چون در آن خورند طبع او گرم و تر است
 کس در آن خورند و در آن خورند و در آن خورند

دهم صفت منافع ماش طبع ماش
 سرد و خشک و کس سیاه انکیر و دیر و کس چشم آورد اما خون را
 تشنگین کند و در چشم را ساکن کند و شب مطاوس را خون بخورد
 سوز دارد و فصل ل هفتم از مقالات
حبوب پانزده نام فصل اول صفت
صفت منافع اراک دوم صفت
صفت منافع فردل سوم صفت
صفت منافع قوعل چهارم صفت
صفت منافع شونیر پنجم صفت
صفت منافع زره ششم صفت
صفت منافع یک هفتم صفت
صفت منافع شمشاد هشتم صفت
صفت منافع لودی نهم صفت
صفت بر رطلونا دهم صفت
منافع کج
منافع شاه دان یازدهم صفت
 اول

صفت منافع از ریاح طبع را از ریاح کرمست بول بکشد و باد
 بشکند و سودمند بود بهما و برینه را و اگر از ریاح بار خچیل بخورند فم
 تیز گردد و مار چون پیا شود از ریاح بخورد به شود و در تری خون بخورند
 بشیر زیاده شود و خوب است و چون در دندان مالند روشن گردد و اگر
 دلم صفت **منافع فودل** اگر فودل بکوبند
 و با سر کین بوم بر جای که سوی بر کنند با باشند بالند که باز نروید و
 اگر فودل در زنجیر بر آب بکشد و بشیر تر کنند و بر روی کنند مری کند
 و زردی بر درده اطم سوخته **منافع فودل**
 طبع فودل کرم و خشک بلم را بر دوزان را حیض بکشد و آب
 که از سردی بود سود دارد و بارسی اینرا آسند کوبند و سر
منافع شویزه اگر کرم باشد و مضت شویزه که غنچه و شب
 بخورند و با شب در غنچه تا باد او بخورند سر را بر دست مضت روز
 و اگر شب سرند و آب او بر شکم اند ایند کرم بپزند و اگر بکوبند با شیر
 بپایند مری که با لند سوی بر آورد و طبع او کرمست **صفت منافع زیزه**
 اگر زیزه کرمی بکوبند و بر روی اند ایند روی

زرد کنند

زرد کنند و اگر در خانه دو کنند نشه بکشد و اگر نطفه بجای رسد زیزه
 بشویند پاک شود و اگر زیزه کوفته در کون کوسفند کنند چون بکشد
 نشه او بی آب کرم پاک توان کرد زیزه و انگور را بهم بر باد بخورند
 در شکم را نیکست و اگر زیزه خرد بپزند و اندر خانه مورد برینند
 و برینند **صفت منافع سگ** طبع سگ کرم
 و نرم است اگر سگ درم سگ سگ کوفته کسی بخورد مملکت باشد
 و اگر قدری ناکوفته کسی بخورد فم شود و اگر کوفته بشیر آب بخورند بهوش
 شوند و اگر سگ نیک از خدادند قویج ماه زیزه بهتر شود و سگ
صفت منافع خشی طبع خشی کرم و تراست جوی بسیار
 خوردند برو سینه نرم کند و تن فم کند و خما صفت را قوت
منافع توذری توذری کرم و نرم است آب پشته بنفشه و سگ را
 کد **صفت منافع کجدر** اگر کجدر مایه بنی سیاه
 بنفشه و کجدر از آن بخورد بهوش شود و اگر کرم ناک کجدر نشورند روی را
 روشن کند طبع او کرمست و کجدر بریان کرده زانرا حیض بکشد و
 کد که حروده بپزند و **صفت منافع شاه** اگر برک

صفت منافع غنطیا هفتم ص

منافع سوسن هشتم ص

منافع رفسلی نهم ص

منافع ادریس دهم ص

منافع کاکبج یازدهم ص

منافع حاکمت پانزدهم ص

منافع میس سیزدهم ص

صفت منافع قیصوم اول

صفت منافع حی العالم حکیمان گفته اند اگر فردوس را بکشند
و شایخ از حی العالم بر گردن او بسته باشند از و بکشانند نمرد و اگر
حی العالم در میان دو دشمن برند و در میان دست ایشان نمند و
دست در دست ایشان مالند دوست شود و طبع او سردست
نیکو بود انکس را که ریج از گرمی بود و آب او در دهش را بیکست
و آتش شوخته را سود دارد **منافع غلب الثعلب**
غلب الثعلب سرد تر است نیک بود و سده بکشاید و درم را بیکست

شاه دانه در خانه دود کنند یکبار از آن خانه بگریزد و اگر نه نزدیک شاه دانه ای
پیرد اگر آب بر شاه دانه نمند وی زنده در زمان بر وید و طبع او گرم و
خشک است بلغم هر دو صغرا انیکر دو تشنگی آورد و شکم سخت کند و السلام
مقاله چهارم

اندر حشایش و اوراق و این دو فصلت
فصل اول

از مقالات چهارم اندر حشایش سینه دنام

از مقالات چهارم اندر اوراق سینه دنام

از مقالات چهارم اندر حشایش سینه دنام

فصل اول

منافع فی العالم دوم ص

منافع غلب الثعلب سوم ص

منافع قیصوم چهارم ص

منافع درمیت پنجم ص

منافع زخمت ششم ص

منافع غنطیا

اگر آب آورد دست نالند و مار بکشد که نماند کند و اگر شاخ از آن بخورد دارند
کفنا کرد و اگر دستم صفت **منافع عصف** عصف بر کلفت
مانند بید و باید ادب دارند آن مانده نیکو کرد و تخم او منی پسر آید حسام
صفت منافع درم اگر در مننه بخورند گرم از شکم صفت خاصه از می و
اگر شاخ او بر کود که بنده مرغ باز دارد تخم صفت **منافع دخت مریم**
اگر زنی از دخت مریم بکشد و بخورد یکسال آب تن نشود و اگر دود آن
دو سال محمد من دانه صفت **منافع حنطان** حنطان
کیا عیبت که عذابا را آورد و در جای باشد و این کیا که از زمین
بر آید و سه شب بزرگ شود و بر سه شب بزم ده شود و سه شب نیست شود
دیدید اید اول شب که آفتاب بجل آید و در دوم و سوم تمام شود در چهارم
و پنجم و ششم بزم ده شود در هفتم و هشتم و نهم بزم ده شود در دهم و یازدهم و بیستم
انگاه بیست شود بقدرست از دوزخ جل و در خشتش چون بافتاب جنگ
کرده بود در شکم آنیکست که از سردی بود و در دند از او درد معده را
و کشادن بول و رطوبت را و هم عطشی که از سردی بود نیکست و دانه او
مانند حل غوزه بود و شاخش بخون شاخ باقی و در میانش بلک

سیر بود

سیر بود پوست او چون تر بود اسهال را بغایت نیکست و تخم او آب
پسراید و معده را قوی کند و کون و روی صافی کند و دند آن سخت کند
ابوی دمن خوش کند و زبان فصیح کند باید آن حد که بخواط گوید
اگر کسی لنگ از مادر زاده بود یک هفته ازین تخم هر روز مقدار دو جو بخورد
هفته سوم بهم حال گویا شود و آن برک کوچک که در میان دو کسی
نمید مر یک نیمه از آن بخورند در حال حیوة هرگز از یکدیگر جدا نشوند
و اگر یک نیمه پیش باشد دوستی او زیاده باشد مضم صفت
منافع سوسن سوسن بکشد از سوسن بکشد و درم که نزدیک او نشود
و اصل سوسن سرد و ترست که او را مادر او سوسن را نیک بود و سوزا
او در دو خون آب اصل بخوشانند و بکند از ناسه دو سخت شود از ناسه
رب السوسن خوانند و می سوزد آنیکست و اگر نخ او با آب بخوشانند
و آن آب بر غل ریزند و بکارند هیچ چیز از آن میان نرساند و اگر سوز او از
کسی بیاورند که از آن خون می آید چون باز است و اگر برک او دشمن
خصل و نمک باب بخوشانند هر کی بزنند یک یک بکشد و در ششم صفت
منافع دفلان دفلان را ساری و زهره کونید زهر سب قالی

هر چهار پای آدمی که بخورد نیم دو موش از آن منتهس بود و اگر برک اود
 خانه دو کنند یک یک بگیرند و اگر در زمین بیامشند که فاطمین بودیم غیرند
 و اگر بازیت بمانند و بر شمشیر یا کاره مالند مرکز کند نشود و الله اعلم
 نیم صفت **منافع ادا** اگر شاخ ادا بگیرند و بر جامه کسی نمند
 طاع شود و اگر در زانم شوت بخند و اگر خوب او بر پای زنی رنند که
 حیض دارد پاک شود دوم صفت **منافع کاکج** اگر کاکج برد
 مالند و مار بگیرند نکند و ساری انرا از زکوی گویند و عروس
 پروه هم بخوانند و اگر در اندام مردم مالند هم دوایکی بود و مار از آن نهرکی
 بود و اگر در لردن و دس مالند و خانه مرخترتی کنند و کار دکه از مژگ
 تیغ باشد در آن خانه بر زمین او برند و دس خویشی ابدان کار د
 بکشد از آنکه خارش کردن او بسیار بود و باید که در آن خانه هیچ چیز نباشد
 و این غذا و نذر زرق کند یا درم صفت **منافع نخ انگشت** اگر بگردم
 پنج انگشت و محمدان غلغل و درم برک سر و باز مره که سفند بسیار
 و در چشم کشند شب کوری بر دوشم روشن کند و درم صفت
منافع ملس این درختی است که در کوه باشد و انرا پیش خوانند

و بلطفی

و بلطفی دیگر نوز خوانند و انداخته بر آورد اگر او دانه کسی باخورد و در کس
 انرا دوست دارد سینه دم صفت **منافع قيصوم** اگر قيصوم
 دو کنند موام بگیرند محمد ذکر یا گوید اگر شاخ قيصوم در دست دارد
 در سفر مانده و بر بخور نشوند اگر خاکش را با کف دریا جود کنند
 و بار و عن در موی مالند نیکو سیاه شود
از مقالات حمام در اوراق مهر اول
صفت منافع برک کل دوم صفت
منافع برک پیارخ سوم صفت
منافع برک سر و اول صفت
صفت منافع برک کل اگر دانه برک کل یا دانه غنقل بگویند نوی
 ان مر که بشود و محب دارند شود دوم صفت **منافع برک پیارخ**
 اگر برک سارخ بگیرند و برک کل سرخ از هر یک دو دانه هم برانیمند
 مر که بوی او بشود و محب او شود سوم صفت **منافع برک سر و** اگر
 برک سر بگیرند و بگویند و انگس را که فایا باشد و پنی کنند یا بالند
 نیک شود مقال **بسم و صبح و دو نام**

فهرست **اول** **صفت منافع مقل دوم**
صفت منافع مومیا سوم صفت منافع اشق
چهارم صفت منافع ملک پنجم صفت منافع کندر و
ششم صفت منافع صمغ بر مقدم صفت منافع صمغ المسلاط
هشتم صفت منافع سقونیا نهم صفت منافع افیون
دهم صفت منافع سندرو میازدهم صفت منافع لکمر یا
دوازدهم صفت منافع صبر سیزدهم صفت منافع انگرد
چهاردهم صفت منافع مو یا نوزدهم صفت منافع ماز و حا
شانزدهم صفت منافع صمغ الصنوبر مقدم صفت منافع زرد اونه
مسیزدهم صفت منافع صمغ الحرج ووزدهم صفت منافع الی آب
سیستم صفت منافع صمغ السورجل پست ویکم صفت منافع صمغ الساج

اول **صفت منافع مقل مقل کرم و ترست قوی**
 بکشد و باد پاکه بوسه باشد و در دهنش را سود دارد و دوم صفت
منافع مومیا طبع مومیا گرم و لطیفست و نرم است و انهارا
 بنید و کوفتی را سود دارد و انکی و اگر و فی دانی مومیا بروغن کنجد

بکشد

ص

بکشد و دو وجه صمغ الصنوبر در آن افکنند و انرا مسح کنند بعورت
 زن مهر مرکب با او جامع کند بعد از آن هیچ زنی دیگر جامع نشود و الا اگر
 بکشد و کشادن آنست که مومیا که اخته بروغن کنجد بوزن یکدرم بخورد
 کشاده شود مسوم صفت **منافع الشق** طبع اشق گرم است تن را
 فربگند و ریشها پاک کند چون بروی نهند صفت **منافع ملک**
 ملک رومی سده و یا را بکشد و معده را قوی کند و صفت **منافع**
کندر و طبع کندر گرم و خشک گوشت پروایند و ایند و ریشها
 لکم سوی بار کمر در اگر بسیار جودند چون بسوزانند و دل کوبه را سود دارد
 ششم صفت **منافع صمغ عربی** طبع صمغ عربی سرد و خشک شکم به بندد
 و تن نرم و فربگند مقدم صفت **منافع صمغ المسلاط** صمغ المسلاط یکست و چهار
 در پست کند و چون ساکن کند و طبع او سرد و خشک و بقول کرم مشتم
منافع سقونیا سقونیا جز به صمغ کند چون مقناطیس که به آهن
 کند و اگر سقونیا با یکپن یا منبرند بر قضیب انداخته اند که در و سقونیا
 دو کوبه بود یکی انطاکی و آن ازرق بود و در کرم مقناطیس و آن سیاه بود
 از آن سیاه سحر میزند که زهر است و خوردن انطاکی شترتی نیم دانگ زیاده

بناید خورد که هم ملاکت هم صفت **منافع افیون** اگر چه افیون اندر
 پنبه خوردگی و منده بخت مست شود و کسب و اگر مقدارد و اگر افیون
 تخم آن کی بخوردیم ملاکت باشد و اگر افیون ببرد که بسایند و بر کزنگی زینور
 هندی در نیش اند و اگر با پنبه بپایزند و در پی حدی کنند صحتش برسد و پاک
 بسیار کند و شسته است افیون که نرم دمنده و شغال بود و هم صفت
منافع مسند رو اگر کسب و وس بگویند تا چون فساد شود و اندر باره
 پوست کنند و در دهن نهند و شمع افروخته در دست گیرند و آن سندر و کس
 در و ششهای شمع بر منده آتش بزرگ از آن بر خیزد فضا که هر کجا که رسد اندازد
 که می سوزد و هم دمنده اند که آتش از دهن بیرون می آید و اگر سندر و کس
 بگویند و کل لامنی هم بپایزند و شمع افروخته از آن مگاه که نرد آتش بر نهد و کس
 شمع بسوزد و بیخورد و اگر هم دمنده کسب و وس بادانی صمغ بر خیزد و آن
 مسوزد و کند سودا دارد و هم صفت **منافع کسر با** هم دمنده اند
 که کسر با سنگ است و آن صمغ است و اگر کمر باران آب تن با خود دارد
 که در آن گاه دارد و میخ کزندی بند و نرسد و از که با تخم آتش افروزد
 که از سندر و کس و اگر از خداوند یرقان بیاید و نده آنرا و بشود و اگر بگویند

و بر جای

و بر جای دانی آتش سوخته باشد اما کشته در و سرد طبع او سرد و
 خشک است و چون باز دارد و از دم صفت **منافع صبر** اگر صبر بپزند
 و پاک کنند بسیارند و بر دیوار خانه کنند کس از آن خانه برود و اگر هم
 را حصص بسیارند و بر جای کنند که دهنل بر خیزد اما برود طبع او سرد و خشک
 معده را از صغر پاک کند و تشنگی را بر نهد و بر ریش کند گوشت
 برویاند بسیارند و هم صفت **منافع انار** اگر انار بر باد ببرد و گرم کند
 و نرسد و سودا در طبع او بخت کرم است چون با کیمین بخورد و بخت
 برود و بخت بر راه نام سودا در و چون از گردن بپاید و بر ریش کردن را سودا دارد
 و هم صفت **منافع حر** طبع او گرم است و حیض را نماند اما کسب و وس
 بر کردم که برده نهند سودا دارد و هم صفت **منافع صمغ عاقر** و صمغ عاقر
 نیم درم با صمغ عربی نیم درم با هم بسیارند و سستی را بجا راید شانه دم صفت **منافع**
صمغ صنوبر اگر در و دانی صمغ صنوبر و دانی صمغ اللیج و دانی صمغ کجور
 سودا دارد و هم صفت **منافع صمغ زرد** صمغ زرد و دانی صمغ خا
 اندام که مار کزنده را دمنده سودا دارد و هم صفت **منافع صمغ الخوخ** اگر
 صمغ اللیج و دانی مادور یک صمغ صنوبر حاجی جنون دود کند شفا یابد
 و هم صفت **منافع صمغ الابر** اگر صمغ الابر دانی و صمغ الساج نیم درم

الخوخ

پنجم صفت **منافع لارور** د چون لارور در زیر نهند نیکوتر آید
 ششم صفت **منافع جنوع** اگر جنوع نزد یکی زنی نهند و زنی در درازد
 خدا شود و اگر جنوع بر کوهی بنشیند صبح باز دارد بمشمت صفت **منافع حمت**
 اگر حمت بر تن کسی نهند در پیش اند و اگر بخورند معده قوی کند و اگر بر خداوند
 صبح بنشیند سود دارد و اگر کسی را سموم زده باشد در دم بسندل بسایند و بخور
 او را مندرست شود و هم صفت **منافع تحقیق** اگر تحقیق زنی آستان با خود
 دارد که او را زوی هیچ دار و جدا نشود الا که بوقت خویش را بداند
منافع بخاره اگر بخاره بر خداوند بر خاندان نهند از او بشود و اگر بر یارایی
 کسی نهند دیر تر پیدا شود یا زود صفت **منافع مروار** اگر مروارید بر تنی
 ترنج نهند نرم گردد و خواهد علی سینا اندری مثل لطیف کرده است گفته است
 افتاد است و اگر خداوند در دل حرا برید بگوید بخور و سود دارد و اگر
 صفت **منافع صد** اگر صد فایده بر کوهی بنشیند دندان او پدید آید
 و اگر میان صدق دریا فایده در میان از بر کوهی افتد کند سخت شود
 محو نقوه و جنس از صدق بود که اندر میانش دو سنگ بود اگر او
 سنگها در هر که افکند در میان هر که بخش آید و اگر فایده آب او
 بسوزاند مود کند و اگر در فصل دوم از مناقص
 در احسان که اخته فیهام اول صفت **منافع زو** دوم صفت

منافع

منافع سیم سیم صفت **منافع میس** میس صفت **منافع آهن**
 پنجم صفت **منافع سرب** سرب ششم صفت **منافع ازور** ازور هفتم صفت **منافع**
سحج اول صفت **منافع زو** اگر زو صلی کند و در
 چشم مصرع کند فایده دهد و اگر بر چپ زو چشم کند چشم روشن شود
 اگر گوش بسوزد زو سوزان کند هم یا بد و هیچ چیز از زو سنگین تر نباشد
 بدان دلیل که زو در میان صدمه زریق افکند بر سر آید و این از کرمانی
 و خاصیت زو است و در حل کردن آن فصل گفته است طبع زو کرم است
 و معتدل و طالع اقیاب دارد و بیوی سرب معب شود دوم صفت
منافع سیم اگر سیم در زیر بالین نهند و آب سرد و اگر بخاره سیم با سکه یا نیر
 وزن بر کیم دهر که آب بن نشود طبع او سرد تر است سوم صفت **منافع میس**
 اگر از میس سوزانی کنند و اندر آتش گرم نهند و اندر خون تازه آب دهد
 و گوش کودک بدان سوزان کند مگر نبسته نشود و اگر از میس بکافی
 کنند و آب بدهند و هر درختی که بدان بنشیند بارشیاورد و اگر سیم را در مس
 سوزانند از زمان مردن سوز افتد و از خون زهر است طبع او سرد و بافتن
 چهارم صفت **منافع آهن** اگر مس را از آهن گرم کنند و درخت درختی گویند
 اندرخت خشک شود و اگر سیم را آهن بر کسی بنشیند که در خواب مرید فایده کند
 اگر آهن در روغن بلسان افکند ماز آب کافور پس خون نزدیک آتش
 بریزد سوزد و اگر آب افکند کفی اسفند بر آرد و طبع او گرم و خشک
 طبع میس هم صفت **منافع سرب** اگر سرب بر غده بنشیند بکشد و اگر

است

منع جاذبه

از سر بطوقی کنند و در شافی درختی افکنند بار بسیار آورد و هیچ نمکنند و
 اگر باره بر شکم نبندند جای بسیار کنند و ای از قیمت از خون زحلی است طبع او در
 و شکست ششم صفت **منافع از زر** اگر از زر بر طوقی کنند و در شافی گیرند
 بار بسیار آورد و هیچ نمکنند و از قیمت ششم است طبع او گرم و تر است
 هفتم صفت **منافع زر** اگر یک گرم و دو دانگ روی مسیح بکشد و یک گرم
 لارن و نیم گرم کندم اسفید عذر الیگو بند و در روغن زیت کند و بر آتش
 نمند ما هم سردا که روغن صفای بر روی افکنند و بر موی اند ایند سیاه کرد و در آتش
 فصل سوم از مقالات ششم که از اجاز باز ده نام
 اول صفت **جحر الدم** دوم صفت **منافع جحر الیه قان**
 سوم صفت **منافع جحر السودا** چهارم صفت **منافع الصبسیان**
 پنجم صفت **منافع جحر النوم** ششم صفت **منافع جحر الخلیه** هفتم
 صفت **منافع جحر الحید** هشتم صفت **منافع جحر الذهب** نهم صفت
منافع جحر القیس دهم صفت **منافع جحر الفضة** یازدهم
 صفت **منافع جحر البیه** اول صفت **منافع جحر الیوم** حکایت کنند

کسکه است که در جاذبه کند و بر دو سنگی است جحر مردم کند
 و سنگی است که چون کند و سنگی است که جاذبه بکشد و
 سنگی است که جاذبه بکشد و سنگی است که جاذبه بکشد و سنگی است
 و سنگی است

دک
 و سنگی است که جاذبه کو حاک کند و سنگی است که جاذبه جواب کند و سنگی است که
 منع جاذبه کند و سنگی است که آن موافقت کند و سنگی است که از سر که بر خیزد و سنگی
 است که جاذبه آهن کند و سنگی است که آب بر خیزد و سنگی است که از آب بکشد
 و سنگی است که چون بر آب زنند آتش بیرون آید و چون روغن بر او بریزند باز
 است و سنگی است که جاذبه مثانه کند و سنگی است که قلع بر دو سنگی است که
 جاذبه باد کند اس سنگ را در روغن آفتابا بند و سنگی است که در و سوراخ بود
 و سنگی است که جاذبه مس کند و در نا جیات بشیر اریا بند و سنگی است که
 جاذبه زجاج کند و سنگی است که جاذبه بلور کند و دیگری که جاذبه سرب کند و
 عمد زکریا گوید در شهری دیدم یکی یک آهون رنگه کلی بر خداوندت بندند
 بسیار است و لیکن الحما در کتابها مستغرق دیده بودم نا شنیده اسمی یاد
 کردم و برنا دیده اگر در شنیده بودم بر منقوشان و حضرت ان اعتماد
 کردم و اکنون یاد کنیم آنچه بر او اعتماد است **خامس جحر الدم** اگر جحر الدم
 باز بکشد از ندرم کرد و از آنرا شاذ به بر گویند و جاذبه چون کند و اگر بر اندام
 مردم جای که خون مرده بود جحر الدم بر آنجا نهند خون از آنجا جاذبه کند
 و این بخایت عجیب است دوم صفت **منافع جحر الیه قان** اگر الیه قان را خفان
 میوان یافت که بخ خطاف را بکشد و بر طغان زر کنند و در خانه خفان
 نهند چون خفان بیاید و بجز از زر بپند برود و سنگی بیاید و پیش بک
 افکنند اگر اسکا بردارند جاذبه بر قان کند سوم صفت **منافع جحر الیه**
 اگر جحر الیه را خفا و نه سودا بپند جاذبه سلا کند چهارم صفت **منافع جحر**
الصبسیان اگر جحر الصبسیان زن بر خود بندد و گوید که از او سیفند اما باید کرد
 کیسوی وی بسته باشد و از به او جحر الصبسیان گویند اگر جاذبه کو دک کند اگر ترز بک

فخری که می زاید بنهند باستانی بر این صفت **منافع در النوم** اگر چه النوم با خود در
 خواب آورده و آن وقت است که صفت **منافع در الحلیه** حواله الحلیه حکایت
 در آنست که گفته شد بعضی در باب صدف که در میان بعضی از دهنک باشد
 و آنست که حواله الحلیه گویند چون در صدف که افکنند بر خیزد و در آن شود مقم صفت
منافع در الحلیه حواله الحلیه صفت مقناطیس است سیر و خیره مردم در شن ماله
 جذب آهن کند که خیره مردم که سینه باشد پس چون و آنکه جذب کند پس که
 یا چون بره بیاید است و اگر آن سنگ بر پای شمشیر نهد سود دارد در حق
 در دست که بر دنی زاید و اگر سود از مورب سنگ مقناطیس بگریم مردم بگریزند
 و اگر بزنند و در کنند و در آن گریبان او بیرون آید و شیره باشد و اگر از
 دایره بیرون آید و شیره نباشد و از برای آن حواله الحلیه گویند که جذب آهن
 کند شمشیر صفت **منافع در الذهب** اگر چه الذهب بر حد او نرسد و در دست
 نشود و از بهر او که الذهب گویند که جذب زکند شمشیر صفت **منافع در الفین**
 اگر چه الفین را مذهب را مذهب بر مذهب بکنند و آن کهر باست و سنگ است
 لیکن بسبب جذب انوار معانی آنجا زاید کردیم در صفت **منافع**
الفقه این سنگی است که جذب می کند و به عجوبه گویند که آن سنگ در
 دهن مای از آنکه بسیارند حاکم سلسله بارشته در دست و در دوی
 سیم اندر جوفی آب افکنند و آن مایه آبکینه در عقب آن در جوفی
 افکنند و زمانی بگذرانند پس بیرون آرند درم در میان او گرفته باشد و آنست
 باز در صفت **منافع در اليهود** خاصیت در اليهود است که چون
 نهند سنگ تباشیر بسیارند و بجز نرسد اندر مائه بشکند و بیرون آید
 فصل چهارم در حالت **منافع در الحلیه**

ده نام قدمت اول **منافع مغنیف** دوم صفت **منافع طلق**
 بر صفت **منافع ش** چهارم صفت **منافع سر** پنجم صفت
منافع راج ششم صفت **منافع قلعه** هفتم صفت **منافع قلعه** هشتم
منافع ناک نهم صفت **منافع قتیبا** دهم صفت **منافع کفر** دریا اول
 صفت **منافع مغنیف** اگر مغنیف در سه که افکنند و بر کزدم کریمه نهند
 شود و دوم صفت **منافع طلق** اگر طلق محلول با خطمی و سر که بسیارند
 و بر جری نهند یا اندر آید و در آنست افکنند پس زرد و محلی اگر طلق محلول
 و شب یانی و خردانه بر ماله بگویند و بر کاغذ اندر آید نشوز و در محلول کردن آن
 فصل بیایم سوم صفت **منافع ش** اگر شرب نار و حق از و بسیارند و بر شمشیر
 نهند یا کار و اسسه کنند بعد از آن کا کار کنند و اگر بلور گرم کنند و در شرب
 محلول نهند پس شود چهارم صفت **منافع سر** اگر زنی سر و سر که هم
 باز خورد ابستن نشود و بر اگر کوک در در شکم پیخته هم صفت **منافع**
راج اگر راج با سر که بسیارند و از آن کتابت بر خایه می نویسند و با یک
 نر چون پوست او باز کنند کتابت از و پیدا آید و اگر راج اندر نهند کنند و
 اندر رقع کنند و آب بر سر او نهند است با نهند نیامر و سه صفت **منافع**
قلعه اگر قلعه در سه که کنند و بر آهن ماله و یا قناب خشک کنند

مرغ شود چنانکه با نش مرغ کرده باشد و اگر در تنور افکند نان مرغ باز
 افتد در مورد انزال و سبب خوانند مضمین صفت **منافع طلقه پس** اگر
 رکوی بقلقه پس بکنند و چون در پند درسی باز نهند مستی باز دارد و در
 چشم صفت **منافع علب** اگر نمک در آب گرم کنند بر دست و اگر
 اینک در آن کنند موی بر دو اگر نمک بسیار در یک کرده باشد و جوایند که
 شیرین شود و زنی صندی سوراخ کنند و در یک افکند شیرین شود
 نیم صفت **منافع مرصا** اگر مرقشینا با جود در آن آب آرد طبع او
 سرد و خشک و در صفت **منافع کف در کفی** در مادر آب بکنند و کودک
 باز خورد فهم او تیر شود و طبع او گرم و خشک است بک بود که را و بهی با
 و در آن شعلب را اگر کف در برابر آن راست نهند برود و بر آید اگر
 چشم زنی آستین با گاه بر و افتد در حال بر آید کف دریا و صوف بجوی
 در آب افکند و آن آب را در زیر درخت بریزند میوه درخت اگر میناید
 فصل **در ارمقال ششم در احوال معوم** **عنا**
 فهرست اول صفت **منافع بوره** دوم صفت **منافع مرد اسک سوم**
 صفت **منافع قلما** چهارم صفت **منافع سبب** پنجم صفت **منافع نوشادر** اول
 صفت **منافع بوره** اگر نوره حرم کنند و بر ریشها سوخته نهند و در آن
 خایچه در میان نوره نهند چون نم بدو رسد نیکو اگر در دوی نهند و خایچه
 و در گاه که از آن چون بر کشند خایچه کپور و آید و در صفت **منافع مرد اسک**

مرد اسک

مرد اسک را در سر که افکند شیرین شود و چون نهند کم کرد و اگر با آب
 در اندام مالند بسیار کرد و چون آب نک نشویند سفید شود و اگر در طبع کم بود
 موش و مندی غیر دو اگر با سر که در جوب صنوبر مالند نیکو و شکسته شود طبع
 او گرم و خشک است و بر ریشها در آنیک و دو با کلاب برورده بر آید که نهند که از نوره
 بر آمده باشد تا از تنش بود نیک شود و با کلاب برورده نوری بخل بر دست
منافع قلما چون آب قلما با گاه شیا به سرخ رسد شود طبع او گرم
 در صفت **منافع سبب** اگر سبب آب باب است
 سبب و بشیر که گارد کنند کند شود هم صفت **منافع نوشادر** طبع نوشادر
 سرد و خشک و کلود او خفای را سود دارد و چون در چشم کشند سبب را
 برود اگر با آب او کتابت نویسند و بنزدیک آتش بریزند بسیار که
 فصل **در ارمقال ششم در احوال معوم** **عنا**
 فهرست اول صفت **منافع کبریت** دوم صفت **منافع زرخ** سوم صفت
منافع زرخ چهارم صفت **منافع نظرون** پنجم صفت **منافع بوره** اول
 اول صفت **منافع کبریت** طبع کبریت گرم و سوزنده است اگر
 زیر مرد جوان دود کنند موی او سفید شود پس اگر بر سر که بشویند بسیار
 شود و چهره را نیکو کرد و دما را ایرد و سود دارد و اگر کوفته در جوش کرمان
 افکند که از آن آب بر جود بریزد در خواست شود و چون آب سرد بر روی بریزد
 پدید آید و دوم صفت **منافع زرخ** طبع زرخ از آن که کرم و سوزنده است
 سود کند و سبب را بکشد و چون در اندام مالند نهند ریش را سود دارد
 و در آنجا اگر زرخ زرد اندر طشش کنند و با شیر یا بنزدیک آن در آن کشند
 و اگر باقی آن را و زهره گاو یا منهد و در دست مالند و آتش در دست بکنند
 نوزد و اگر با شیر آب یا منهد و در دست مالند که با جود دارد است نشود

در جینی گرم بود معده را قوی کند و جلا چشم را اگر در جینی بگویند
 و آب سرشته کنند و بپا در دمان کسوتر نمند تا کسوتر شود و بعد از آن برفس
 و خنده در آید و سگ خون نیز بخورد همین فعل کند و چون خواست که این فعل
 نکند آب سردی در نزد طبع او گرم و نرمست سده یکبار در **جینی**
 سرد و خشکست چون با هر که بپایند و بر سوخته نمند سود دارد
 آغاس بنشانند **کورداب** دم لافوس سردست شکم باز گرداند و راحت بآرد
 و ام آورد **دوق** گرمست نیک بود در بیماری سرد و اسهال **دوم**
 سردست شکم باز گرداند **الافون** گرمست بر آغاس نمند شکم **هیل** هیل و موم دو گرم و
 نیمست نیک بود در **دوق** گرم و خشکست بلغم و لغوه را نیک بود
 و در گرمست موی سیاه کند **ورق الودان** در قی الدودان گرمست
 و خشکست سودمند بود با آب سیر که تحت کشته بود بنشانند و کراتی زیاده
 سود دارد **در جیل** گرم و نرمست بلغم و سردی از معده میرد **در یون** از
 همه کرم گرمست نیک را بکشد و کرم کرم را سود دارد **در خا** خشک
 گرم و خشکست و اگر ترست گرم در ترست سینه را پاک کند از باد و آبست
 را نیک بود **در قو** خون بخورند و آب بکشد و آب بنفش بپاید اگر جاده رنگ
 بر داشته باشد با آب اولش بنفشه سفید کرد **در زباد** گرم و خشکست بوی بار
 و سیر از دمان نبرد و باد را بکشد **رجاج** سنگ از مثانه پاک کند و خون
 بدو بشویند سوسه سرد **در قی العالم** سردست سود دارد
 انش سوخته را در در چشم و آغاس و از آن نیکست **قون** گرمست جگر را
 گرم کند و شکم را نرم دارد و گرم اندر شکم بکشد و دمان را سود دارد و آغاس
 خون زنی بخورد که بکشد **حما** گرم و خشکست دمان و معده و آغاس
 سوخته را سود دارد **حصص** معتدلست نیکست اما سها گرم و کلفت
 گرفته را قوی نموده کند **حاشا** گرمست سود دارد و در چشم را که از بوی
 بر آید

و در چشم سرد شده **حسک** سردست سنگ اندر مثانه شکند و با آب
 و کرم بکشد **حب النیل** بلغم را و اسهال را که را خورد و در معده و سق را
 سود دارد و در پشوشی خرد و مسی **حطل** گرم و خشکست بلغم را و فضول
 که در معده بود بر دوق است و قه سق و در الصل را سود دارد **حیدر** گرم
 معده را سرد و در دوق و آغاس سها السلام کم کند و آب دمن مرد را باز در **حیطا**
طرا سرد و خشکست و قابض شکم بود و چون که از شکم اند بار دارد **طیاش**
 طباشیر اصل را رخ بود سوخته سرد و خشکست و قابض شکم بود و سها که از گرمی بود و شکم
 و اسهال را و در جینی و دمان و معده را سود دارد **طین** گرم و نیک بود
 کسی را که از شکم خون آید و لیکن شکم آید و در جگر و آغاس بنفشه بپاید اما
 طبعش عانت **طالیس** گرم و خشکست نیک بود در شکم شوی را
 و در شکم و در دوق و آغاس **تیوج** تیوج خند کوه است
 همه کرم اندر شکم افکند و قی آورد و اگر بر اندام مالند یا کجا که بر سر ریش کند
کافور گرمست نیک بود کرم گرفته و بر قان و عرق است
کندس گرمست قی افکند و شکم خود آورد و شکم آید و کلفت پاک
 کند و عطش آورد و خون در شکم افکند **کراره** سرد و خشکست شکم باز گرد
 و خون رفتن را نیک بود و دندان خود و خند را سود دارد **کرسا**
 گرمست تن را قوی کند و معده را نیک بود خاضه زان را **کرب** گرمست
 سنگها بکشد و مثانه را قوت دهد و اسهال نیک پاک کند **کسل** در وی گرم
 گرم شکم را بکشد و کدو را پاد **کاروس** گرم و کشتاید است بکشی را
 و سبطی را که بر سبزه بود بر قان را نیک بود **کرم** گرم و کوبند و بر
 آغاس نمند سود دارد و در شکم دی در سرد سود دارد و رستی را نیز نیک

طلی کنندیم و دستن را بر نهیم **شماره** کرده اسودد از دفاصه که با بیل بود
عرق یک بود صفرا و طبع او سرد است **قرص** کرم است بلغم را بنیک بود
 نوینا چشم را بر نهیم که اندک و خشکی را بر نهیم **ثاقیا** کرم است و سوزنده کیم ما
 بر اندک سنگ شانه را و موی بر اندک و **الثعلب** اسودد از رخ **ضاح** چشم
 هموار است لاس بکشايد و فساد معده را بر نهیم و اس کور اسیر و خون
 شریقی بجای آمده دم **فوق** طبع خرد کرم است لک را بکشايد اگر لک بسته
 بود در باب لخته و فاج بکار رود **خطمی** سرد و نرم است اما سها را نرم کند خون
 صفائی کند **خردل** کرم و خشک است اگر بر بیل نمند بکشايد و بلغم سرد و کور کند
 از سنگ بپزند **خوبی** قی و اسهال درد در این دست کنند **دراغ** کرم است
 که بخورد خون از شانه بیرون آورد دم لاک بود و اگر در پیش مانده اسودد از رخ
 ضو و سودمند بود کسی را که شکم بسیار رود **غاروش** کرم بود و اس را
 بنیک بود و خشک است و در دماغ را و بار کونده را اسودد از رخ **عوی** **الحلوه**
 بنیک بود از رخ را و خون را و فتن را **حار** **فیول** کرم و کشاينده است سده را و سوز را از
 فضول پاک کند و مادام که را بنیک بود **قاف** کرم و کشاينده مر سده بار که
 در فکر بود و اس را و زخم را و آب کهن را اسودد از رخ **کرم** دانه است کوش
 بر دایند و زخم و بکشد که اندک کلو بود و خون غوره کند و اسهال و احکام الهوا
فصل دوم **امقالت** **مفتم** در عطر **باده** نام
 فهرست اول صفت منافع **شک** دوم صفت منافع **عین** سوم صفت منافع **غالب**
 چهارم صفت منافع **زغفران** پنجم صفت منافع **سود** ششم صفت منافع **کافور** هفتم صفت
 منافع **سینل** هشتم صفت منافع **صندل** نهم صفت منافع **قط** دهم صفت
 اول صفت منافع **شک** شک کرم و خشک است و خنیر و کینه دوی
 نعل ما

زود
 در دانه کوبند

نعل را اسیر و عطیه البول از دانه شک را سخت کند دوم صفت منافع **عین**
 عین کرم و نرم است مغز را شود از دانه و سنجای چشم بنفرا بر سو صفت
غالب خالیه کرم و نرم است و در دانه را که از سردی بود و در سرد را
 بنیک بود چهارم صفت منافع **زغفران** زغفران کرم و خشک است سرد و باریک
 و در همه کشته در ساکن کند و خورنده ان بسیار خندد و خند ان بکند که بخورد
 و اگر بر سبزه را نهند ایند که در دانه بیا دافته دوی اسودد از رخ صفت منافع
عود طبع سرد کرم و خشک است بآب غوره در بینی افکند خون باز دارد
 و بنی که اگر کرمی بود اسودد از رخ ششم صفت **سینل** سینل کرم است
 معده را کرم کند قوی و بلغم را بر نهیم و سده بکشايد که بوی سینل عظیم است
 دارد و اگر در کوی باشد بیدار تا بوی او بشنود هفتم صفت منافع **صندل**
 صندل سبز و سفید سرد و تر است اما سها کرم را اسودد از رخ و سده که از
 صفرا بود اسودد از رخ ششم صفت **قط** قط کرم و تر است لک را بکشايد و
 اسودد از رخ صفت **بنیک** شک سبک است باز دارد و عصب را
 بنیک بود و اسهال **مقاله** **مقاله** **مقاله** **مقاله** **مقاله** **مقاله** **مقاله** **مقاله**
موقوف علم **فصل اول** **امقالت** **مفتم** در معرفت **دو غنما** **موقوف** **موقوف** **موقوف** **موقوف** **موقوف** **موقوف** **موقوف** **موقوف**
فصل دوم **امقالت** **مفتم** در معرفت **علم** **فصل اول** **امقالت** **مفتم** در معرفت **علم** **فصل اول** **امقالت** **مفتم** در معرفت **علم**
فصل اول **امقالت** **مفتم** در معرفت **علم** **فصل اول** **امقالت** **مفتم** در معرفت **علم** **فصل اول** **امقالت** **مفتم** در معرفت **علم**
 فهرست اول صفت منافع **شک** دوم صفت منافع **عین** سوم صفت منافع **غالب**
 چهارم صفت منافع **زغفران** پنجم صفت منافع **سود** ششم صفت منافع **کافور** هفتم صفت
 منافع **سینل** هشتم صفت منافع **صندل** نهم صفت منافع **قط** دهم صفت
 اول صفت منافع **شک** شک کرم و خشک است و خنیر و کینه دوی
 نعل ما

روغن حبش در ششم صفت منافع روغن زیتون در هفتم صفت منافع
 روغن قسطنطنیه در هفتم صفت منافع روغن باراجیل در هفتم صفت منافع
 روغن جیره در هفتم صفت منافع روغن لینود در هفتم صفت منافع
 روغن موارد در هفتم صفت منافع روغن کل در هفتم صفت منافع
 روغن سر و شان در هفتم صفت منافع روغن صنوبر در هفتم صفت منافع
 روغن ترکس در هفتم صفت منافع روغن موسس در هفتم صفت منافع
 روغن لاله در هفتم صفت منافع روغن یاکمن در هفتم صفت منافع
 روغن مخمیران در هفتم صفت منافع روغن درنگوش در هفتم صفت منافع
 صفت منافع روغن تخم حبش در هفتم صفت منافع روغن تخم کدو در هفتم صفت منافع
 در هفتم صفت منافع روغن ام سفید در هفتم صفت منافع روغن
 بوزاق در هفتم صفت منافع روغن فایه در هفتم صفت منافع
 صفت منافع روغن و فصل در هفتم صفت منافع روغن حنظل در هفتم صفت منافع
 سی ام صفت منافع روغن کاکج در هفتم صفت منافع روغن مان در هفتم صفت منافع
 سی و دوم صفت منافع روغن کمر با سی و سوم صفت منافع روغن لاده اول
 روغن کاه و یازم است اما سها کونا کونا زاجون بر نهند سود دارد در هفتم صفت منافع
 روغن کونفس در هفتم صفت منافع روغن کونفس در هفتم صفت منافع روغن کونفس در هفتم صفت منافع

نهند سود دارد در هفتم صفت منافع روغن کونفس در هفتم صفت منافع روغن کونفس در هفتم صفت منافع
 و سود الکلی در هفتم صفت منافع روغن حرام در هفتم صفت منافع روغن کونفس در هفتم صفت منافع
 و هر کجا که باشد غیر در لاله های که کج با خون بر روی مالند سود و بگوید در هفتم صفت منافع
 صفت منافع روغن بادام در هفتم صفت منافع روغن بادام در هفتم صفت منافع روغن بادام در هفتم صفت منافع
 ششم صفت منافع روغن کج در هفتم صفت منافع روغن کج در هفتم صفت منافع روغن کج در هفتم صفت منافع
 کند لیکن معده را ابتاه کند هفتم صفت منافع روغن کج در هفتم صفت منافع روغن کج در هفتم صفت منافع
 بر دو شویست او را به هفتم صفت منافع روغن کج در هفتم صفت منافع روغن کج در هفتم صفت منافع
 نهم صفت منافع روغن قسطنطنیه در هفتم صفت منافع روغن قسطنطنیه در هفتم صفت منافع روغن قسطنطنیه در هفتم صفت منافع
 دهم صفت منافع روغن باراجیل در هفتم صفت منافع روغن باراجیل در هفتم صفت منافع روغن باراجیل در هفتم صفت منافع
 چون در جود مالند رنگ روی را سبز کرد اندام از دم صفت منافع روغن
 جیره در هفتم صفت منافع روغن جیره در هفتم صفت منافع روغن جیره در هفتم صفت منافع
 ساعتی از او در پهلوی خویش یا بند او را از لطف روغن است و اگر زنی با فو
 کبر و بار بگیرد و از او دم صفت منافع روغن بیلو در هفتم صفت منافع روغن بیلو در هفتم صفت منافع
 جواب خوش آورد و چون در تن مالند تن نرم گردد و حل نیز در سینه دم صفت منافع
 صفت منافع روغن مورد موی را جعد کند و سیاه چهار دم صفت منافع روغن
 کل سی و سه در یکست در هفتم صفت منافع روغن سر و شان در هفتم صفت منافع
 بدر اش از دم صفت منافع روغن صنوبر در هفتم صفت منافع روغن صنوبر در هفتم صفت منافع
 غوغی نیم درم بر آینه ند و کج زنی مسوره دهند که منع باشد از جمل و حیض
 شفا یابد و بار جمل حیض آید هفتم صفت منافع روغن ترکس در هفتم صفت منافع روغن ترکس در هفتم صفت منافع
 بر قضیب مالند سی رایبر دهم صفت منافع روغن موسس در هفتم صفت منافع روغن موسس در هفتم صفت منافع

اگر در زمین سوسن یکم نه و باطل و قیون و بوره و جودل گوشانند و در قضیب
سخت کرد و محامعت آتوه دبد و اگر سوسن قطره یکم نه و بروی مسح کنند
حاجتی که بخواهند از سلطان و مینه روا شود از در صبیح و شریف تو دم صفت
منافع **روغن لاد** لاد یا در وطن تازه بر موی کشند موی را بیکو کند و روغن میست
صفت منافع **روغن باغی** روغن باغی با قیون گوشانند و بر قضیب مالند
سخت شود و در دسده بار انگست میست یکم صفت منافع **روغن صحران** روغن
صحران در گوش طاقند که را بر ایر و چون در موی مالند حد کند بیست و دوم صفت
منافع **روغن مرزنگوش** باد مار را بشکند و اگر در گوش آفت کنند باد را بر ایر و
مرغلی که از طوبیت بود سود دارد و مست و هم صفت منافع **روغن تخم جوی**
تخم جوی را قوه از او بر و خواست و در مست و هم صفت منافع **روغن تخم کدو**
در در را بیک بود که از صغیر او و در مست و هم صفت منافع **روغن سفید**
اگر روغن سفید آن در خود مالند باد را بر ایر و غلظت با بلی را سود دارد
مست و هم صفت منافع **روغن بوق** روغن بوق بیک بود تنها از نرم کند
مست و هم صفت منافع **روغن خای** موی در از کند و بیکو کرد و در است
کردن آن آتش باید که خایه یا ب پیرند و پوست باز کنند و مسده بنند از اند
و زرده که کرده بر تاده کنند و آتشی نرم نرم در زیر آن می کنند تا بسوزد و سیاه
شود و روغن سیاه از وی بیاید اینست روغن خایه و در اعمال صنعت
بسیار بکار آید روغن کدوم موی سیاه کند و در پیشها از بشت را سود دارد
و ساختنش اینست کدوم اند که بایه تم دهند و بر سبکی تموار کنند و کف
آتش نمند تا سبک شود و پس روغن آورند و بر صحران کدوم نمند و بیفتانند
تا در روغن سیاه از وی بیرون آید و بیست و هم صفت منافع **روغن قنقل**
با گل گوشانند و لوانه بوی آن می کشند و سود دارد و بوزن دو درم در بینی

خداوند

خداوند خال و لغوه کنند و در **الشعلب** ام سود دارد و مست و هم صفت منافع
روغن حنظل نافع بود بی را و پهن را که از قدم بود بروی طلی کشند سی ام
صفت منافع **روغن کاکج** روغن کاکج و روغن خوق از موی یکم نیم درم در بینی طاقند
موی میباید شود و اگر سیاه بایه تم کشند نشود سی ام صفت منافع **روغن**
نان اینست روغن نان بوزن نیم درم و روغن بلسان نیم درم در روی خود
مالند بنام آنکس که خواهد بوزن درم نکرند نیم دو انگلی باشد از محبت که میان
ایشان باشد سی و دوم **روغن کرا** اگر از کرا روغن یکم نه و کسی روی بدان کج
کند و جبهه کرد پیش مردم و کب او قیون شود سی و سوم صفت منافع **روغن**
سود روغن سود موی اندام مردم بر دو انگشتان توان شناخت که بیست و دوم
ایک خالص بر یکم نه و درم ی و ز مینی نیک و بسد رفت روغن شیشج در
آخانند و سه شبانه روز دست بدانند و روز چهارم بیک نه و بر آتش نمند
و آتش نرم می کنند تا روغن از وی جدا شود و اندر کرا بایه در آفتاب یا
در قوش آتش در اندام مالند موی اندام بیست و دوم کرد یکم نه و بیست و سوم
صفت منافع **روغن مردار** روغن مردار سنگ موی سیاه و روشن کنند
یکه قیق روغن سیقج یکم نه و درم مردار سنگ در و آخانند و سه شبانه روز
دست بدانند پس بر آتش نمند و آتش نرم می کنند تا روغن از وی جدا
شود و پس بر آخانند کرا بایه در موی مالند سیاه شود و روشن و اگر بجای دیگر سیاه
و روشن کنند قضیب **اولم از غلات** **منه دو هم فرامست**
این علم نیکوست و بخوانیم که این کتاب ازین خای مانده بود که این
کتاب را از مقتدا و دو کتاب تجرید کرده ام و اینها آورده ام بیرون از آن
که هر تجرید بوده تا غیر از آن سولفت این کتاب را بدعا چیز یاد دارند حکم
هر که احکام کند باشد خداوند شمس و لیه و با شرم باشد زهره هر که از همه بقوه تر

باشد صفه ابروی غالب باشد و پیش تن او بسیار دارد و بسیار خواهد
شش اگر شش از بقوه تر باشد طبع بروی غالب بود **قصص**
 هر که اقصیب قوی می زار و بسیار بود و در کما بر خواسته دلیل بر مزاج قوی کند
تن اگر تن مردم درشت بود و لیلست بر ممکن طبع و اگر نرم بود و لیل بود که
 طبعش رفیق است و هم مردی که سخن بشتاب گوید دلیل بود بر گرمی گو
 گوشتش و هر که سخن چون زنان گوید طبعش تری داشته باشد
 هر که اوزن و باریک بود طبعش خشکی دارد و هر که اوزن گران و فنی بود
 طبعش بقوه باشد و هر که اوزن باریک و رخمان ماند و بسیار کوی طبع صفت
 بود و هر که اوزن بلند بود خشک دوست دارد و هر که اوزن باریک بود
 بداندیش و دوخت نیز **لون** اگر لون مردم سفید بود مزاج او
 گرم باشد و هر که لون رویش سیاه و زرد بود انکس گران و سردی
 بود و اگر لون او صافی بود طبع او لطیف بود و اگر رویش سرخ
 و سفید بود انکس بالندال بود **موی** هر که اموی نرم بود قوی زنان
 دارد و هر که اموی درشت بود مردانه بود و هر که اموی سینه بسیار بود
 دلیر و زورمند بود و هر که اموی بسیار بود دلیل بود بر احمق دی
 هر که اموی سرد اندک بود انکس شادخوار بود و هر که بسیار بود
 سست باشد **حشم** هر که حشم بزرگ بود غافل و جاهل بود و هر که
 حشم جز بود و تنگ بدنام وی تنگ بود و هر که حشم میش و کوب
 بود خوش قوی **موی** هر که اموی ابروی او بسیار بود و میانه اند و یکس
 و غمخوار بود هر که اموی ابرو و کمر بود انکس دروغ کوی بود و زیشت خو
 و دوست پسنی هر که اینی بزرگ و مضخم بود بد فهم بود و اگر بینی

باریک بود

باریک بود خشک قوی بود و اگر دوز و باریک و سبب دست بود هر که
 و هر که اینی پس بود بلند مستی و هر که اینی کز بود غافل و کمال و متکبر بود
 و حسود و اگر بلند بود بزرگ مستی **پشانی** هر که پشانی بزرگ بود
 بر میز کمال و متکبر بود و هر که پشانی پس بود انکس و اموش کار بود
دمن هر که دمن بزرگ بودی سرم باغ و خشک قوی هر که دمن کوچک بود
 مساعد باشد و هر که دمن کز بود بلند قوی باشد **لب** هر که لب بزرگ بود
 و صمیم انکس بد قوی و بد طبع بود هر که لب سرخ و زرد و جماع دوست بود
 و اگر لب باریک بود خوش قوی هر که لب زرد بود حسود باشد
اندان هر که اندان باریک بود نماند و بد باشد هر که اندان غده بود
 دلیل باشد بر کوتاهی عمرش هر که اندان بزرگ بود بد قوی بود و اگر کز بود
 لسانی باشد و خجل بود **روی** هر که روی کوشش بود کمال بود
 و اگر روی باریک بود دون مستی هر که روی لاغر باشد انکس را
 اندیش بسیار باشد هر که روی غده باشد بد قوی باشد **کوشش**
 هر که کوشش کوچک بود عمر او کوتاه باشد و هر که کوشش بزرگ بود زنده
 کانیست و از بود و کمال بود **حنده** هر که حنده اندک بود غافل بود و هر که
 بسیار حنده بود مساعد بود هر که حنده سه فرساید بد قوی بود **کودن** هر که
 کردن دراز بود احمق بود و حیانت کار هر که کردن کز بود بد قوی بود
 و بعضی گفته اند که از جلی **سکم** هر که اسکم بزرگ بود جماع دوست بود
 و عشق **پشت** هر که پشت بزرگ بود کین دار و جفا کننده بود
 هر که پشت کز بود کین دار و بد قوی بود هر که پشت راست بود نیکو

و باریک است

اول راه کار و ایمان آنجا که فاخت بر سر شانه اگر ختی سیاه بود دلیل است
 کاروان بود و اگر جایگاه سفید بود دلیل نماندن کاروان بود و اگر
 جایگاه سرخ بود دلیل است که کاروان جنگ افتد و اگر بر کمر دشمنان
 سیاهی بود دلیل نزدیکی آمدن کاروان بود **دشت و کوه** اگر جایگاه
 دشت و کوه سیاهی باشد دلیل بود بر علف بسیار و اگر سفید بود دلیل
 بی علفی و خشکی دشت باشد **سپاه و لشکر** اگر جای سپاه و لشکر
 سیاهی بگراهند باشد و شانه در زیر آنکه جفتش لشکر است و انشهر و اگر
 سیاهی باشد بقتل اردو انکشت پیش باشد دلیل سلامت و آرام باشد
 و اگر بجای سیاهی سرخی باشد دلیل فوجی ریختن باشد در آن شهر و لشکر
 شمر و شمر **ستان** اگر در جای شهر و شهرستان سرخی باشد دلیل خونریزی
 در آن شهر و اگر سپیدی بود دلیل مرگ و تنگی باشد در آن شهر و اگر سیاهی خوب باشد
 دلیل قوه اعمال است و اگر در میان سیاهی نقطه سرخ باشد دلیل شورش است
 و اگر سیاهی باشد دلیل نیک حالی است **دزدان** اگر در جای دزدان
 سیاهی بود دلیل قوه دزدان باشد و اگر سرخی باشد دلیل خونریزی است
 از آن کاروان و اگر سفیدی باشد دلیل ضعف ایشان باشد که **خدای**
 اگر در جای که خدای سیاهی باشد دلیل سودا است و اگر سفید باشد دلیل

زیانت احوال

زیانت **احوال خانه** اگر در مخاک دست شانه بکیند و درست باشد
 دلیل آبادانی و شادی خانه است و اگر سوده و اندر و اجها بود دلیل شورش
 خانه بود و اگر در مخاک شانه سوزنی است خانه سوزنی یا جوال دوزی
 در و شود دلیل است که از مردم آن خانه یکی بپراه شود و اگر بر کمر شانه آنجا که
 یکی سطر بود از سوی کوه سه سوزنی بود دلیل است که از اهل بیت
 انکس که شانه آنرا باشد کسی را از مرک آفتی رسد یا بخت رنجور شود
مال اگر جوامد که از بهر مال سود و زیان نگاه کنند اندران جایگاه که کوه است
 باید گریست اگر ختی سیاه باشد دلیل ازون شدن مال باشد و اگر سپیدی
 باشد سیاهی آمیخته دلیل نقصان خواست است و اگر در پیش سپیدی ختی
 سیاهی باشد سیاهی آمیخته دلیل نقصان خواست است و اگر پیش سیاهی
 ختی سپیدی باشد جدا گوشت است که از دزدان زبانی رسد **دک و سفند**
 از آن سوی کوه از پنجه زیر که تنگ بنهار ترست بکیند اگر سیاهی باشد
 دلیل است که در کویختن است از لشکر یا از باد و دمه یا از دزدان و اگر
 سیاهی بدو جای باشد از من یکدیگر دلیل است که در بجای خود آمده
 و این و اگر سیاهی بدو جای باشد ما بخت بخت سفید بینند
 پرکنده دلیل است و اگر سودا است و اگر سفید بیند دلیل

در دمنده سوراخ است و اگر سر کوه تابکنده شانه بسیاری بود دلیل
افزونی کوه سفید و سوراخ است و اگر سفیدی خود باشد بمقدار جوهر
دلیل مرکب سوراخ است و اگر گرانما شانه تنگ بود دلیل لاغری کوه است
برف و باران و تنگ اگر از سوی کوه که تنگی مهار ترست دینه بالا اگر
شانه خند و از یکت سفید باشد آن سال باران بسیار بود اما طعام تنگ
بود و اگر بسیاری بود که خود که در دهن شده آن سال برف و باران بسیار
و اگر کما کما سفیدی باشد سخت اسفند یا بر کون دلیل سرماست بجا
سخت در آن سال و اگر بر شانه سرخی بود نزدیک شیر دلیل باد و دود بود

مصلح دوم از مقالات هم در حدیث نجوم و باران
این فصل نوزده باب است که هر چه اندر نجوم بخاراید بمقتدای آن آورده ام از
ایک سخت مفید بود و روشن ما کردم در اسلام **در حدیث کتاب** باب اول

در شناختن تار و نخ باب دوم **در شناختن جنات**
باب سیم **در شناختن بروج** باب چهارم
در شناختن امایع باب پنجم **در شناختن کواکب**
باب ششم **در شناختن اتصال کواکب** باب هفتم
در شناختن شهاب باب هشتم **در شناختن درسم تقویم** باب نهم
در حدیث

در شناختن تحقیق اتصال باب دهم **در شناختن سیر**
کواکب باب یازدهم **در مدینه رجوع و اسعانه کواکب**
باب بیستم **در شناختن اختیارات** باب سی و دوم
در اختیارات کارها باب سی و چهارم **در ختم کتاب**
باب سی و پنجم **در حدیث کتاب** باب اول
از حدیث عزوجل توفیق خواستم تا بر تمام خطاها اندک در آن عدلی یازدهم
توفیق خیر دم که باید که از نجوم خری پاسور دانرا تا که بر بود از شناختن تقویم
و اصطلاح اب که این مذهب اندر هیچ بروی پوشیده مانده از موضع کواکب
و سامان و روش هر دن در دن طلوع و اوقات در معرفت
اصطلاح بسیار کتابها کرده اند و متقدمان چون علی بن ابی طالب و ثوابت قدس
از ایشان و از ایشان انوار کجای کتابی کرده است در هر باب است اجناس
اصطلاح بسیار کرده و من از کتاب کجاست و سراری این حاصلتها یاد کردم
تا بمستی عنان بخوانند و از آن فایده یابند و بدانند و اگر خواهد که علم نجوم بیابد
و از اسامی و درستی و نوری باشد که بدو فایده یابند حاجت نباشد و درین باب
استعانت خواستم از این عزوجل فانه علی و آنکه قیام با

در شناختن تاریخ که درین روزگار بکار آید و از آنست یکی تاریخ باری
 نزد حضرت و آن از اول زوال روز بادشاهی مرد مسعود و شهر مادر او
 ملوک بنم و سالی سیصد و شصت و پنج روز است هر ماهی سی روز دارند
 مختاره در افغان ماست در قدیم اما از آن وقت که گفته سلطان کرده اند
 مختاره باخراست سفند از ماه آورده اند سالی باری بانی شمس بود که
 هر سال پنج یک روز از آن کمتر است و این پنج سالها بسیار شود جمعی
 کرده و بارسیان در هر صد و پست سال یکماه کمتر میکنند تا سال ایشان
 متقابل سال شمسی کرده و نام روز با ماهها ایشان موقت تاریخ عربی
 تاریخ عربی از وقت بحوث محمد مصطفی است علی السبیل و سال دوازده ماه بود
 و مدت یک سال سیصد و با نجاه و چهار روز و پنج و شصت روز و بی ماهی
 و بی روز و از آن ماهی پست و نه روز و هر سه سال یاده سال که از خمس
 و صد و سی روزی کرد آن یک روز را بر ماه و از آنجا که از این و بهی سال
 بازده مار کپی بود آن یکروز باشد اما برویه بسیار باشد که دو سال یا سه
 سال متوالی سی روز خود دو ماهه است و نه روز باشد و سخن در وی
 رود و ضاکه نمودن کپیست کنند و در هر سیاد و سال یکماه زیاده کنند در اسلام

باشد و چون اسلام پیدا شد خدای عزوجل نمی کرد و ضاکه گفته اند اما از ماهی
 فی الکفر تاریخ رومی ابتدا اول روز است از ملک اسکندری فیلسوف
 و سال او شمسی است هر سال سیصد و صد و پنج روز را پنج روزی و هر چهار
 سال یک روز کپیست کنند و با فرماه سبانه از این و نام ماهها ایشان هر
 و بعضی سی روز است و بعضی سی و یک روز از آنجمله که سال ایشان شمسی است
 بسیار چیزها که حساب تقویم نویسند با ماهها رومی مقید و چون طلوع انوار
 و استخراج طبایع و حیران کا و از آن سبب این سه تاریخ در تقویم ضبط کرده
 و میکنند و تاریخها دیگر را کرده اند که تاریخ ملای از آن ناگزیر است ملت اسلام
 و هیچ حال از آن استعدا نیست و پنج بخش بدان بنام داده اند و تاریخ فارسی
 محسن بکاری اید و بسیار در بخا بدان تاریخ بد آن سبب که اسان تر است
 و پنج مانی تاریخ اسکندر است پس تاریخ فارسی ازین سه تاریخ اما اگر کسی خواهد
 که از این سه تاریخ یکی داشته باشد دیگر مردن او در آن اسان از پنج که اسما
 به مخلص هر دست باشد **مجموع در شناختن حساب جمل**
 بایده دانست که هر که خواهد که خبری از تقویم و غیر تقویم بداند انرا ناگزیر بود
 از شناختن حساب جمل که پنج و تقویم بدان تعلق دارد و هر که ای حساب

و بعدی نظر بر پنج باشد و با سدر و قوس نظر بر سلسله و نیز آن نظر مقابل دارد و
 به ستاره که در محل است مقارنه دارد و اتصالات را ملائمتی دیگر است چنانکه
 مقارنه پس بر پنج سلسله مقابل رجوع استقامت احترام آن احوال
 ظهور و مخفی کردن را ملائمت است که در زیر آن نوشته شده و مخفی احوال و مقامات
 هر یکی را ملائمتی است این نیز نویسیم تا معلوم باشد تحت الشعاع خالی السیه مبط
 شرف دایم افق مشرق مغرب باب ششم در شناختن یکسایه
 این باب تحت معین است که سیمه احوال تقویم بدن تعلق دارد که در زمان
 سبک و سنگی ازین معلوم شود و قوه و ضعف مخفی که چون از شعاع
 خوانند کردن و قرار عالی نیک بود از شغل بر آید باسانی و چون ضعیف بود
 بد بخواری بر آید یا خود بر نیاید و اما اینجا یاد کنیم ما مسده را از آن فایده باشد
 ثیابید دانستن که ماه خون از عقرب بود یا در جدی بود ضعیف بود مگر
 بعدی پیوسته باشد و در میزان و دلو نیک باشد که از نوزده درج
 تا سه در عقرب طریقه محترقه خوانند و در حمل گویند نیک باشد و مگر که تحت
 الشعاع یا خالی السیه بود اما مقارنه عقده باشد نیک بود و تحت الشعاع است
 که اقتاب ماه مقارنه باشد و طرف تحت الشعاع است که اقتاب و ماه

و مقارنه باشد و طرف تحت الشعاع است که ماه از اقتاب دو نوزده درجه بود
 بود و خالی السیه است که ماه برجی بود که هیچ ستاره نه نویسته بود و بعدی
 النور و خالی السیه بعد الا اتصال هر یک است المانع النور و فی عده محارجات
 و متصل و بعده هر یک است و معنی است که ماه در آنوقت محسده ستاره
 پیوسته است و حقیقت اتصال ستاره کان است که میان ماه و ستاره
 که از شش درجه باشد و اگر بیشتر بود قریب لو پیوسته نباشد اما اگر درجه بیشتر
 بود گویند منقطع است از ستاره و اگر کمتر بود گویند امیب است ستاره و نامام
 دو نوزده درجه از امیب منتهی بدان می افتد و چون بیشتر از این بود انجانده است
 شود و نه منقطع و اما متاب را سیزده جای بدست در ده خطها معلوم است
 و احکام را بکار آید و ماه خون در حمل و حیح و اقتاب پیوسته بود اگر شکل قدیس
 و تلیث بود نیک بود و از شکلهای دیگر بدست و چون بزمره و شش پیوسته
 بود از جمله اشکال نیک بود اما از قدیس تلیث سعد تر بود و مگر که بعطارد
 پیوسته شود از جمله اشکال قدیس تلیث نیک باشد و اگر عطارد دوی باشد
 از شکلهای دیگر نیک بود پس اگر ضعیف بود گویند نیک است و سلسله نیک باشد
 و هر اتصالی که ماه ستاره کان دارد کاری را شاید مثلا اگر بار خلی ناظر باشد

از پنج و شش از سلبیت از برجی مواج روی میانه بود که نخست که زحل
 با سعادت مشتری برابر اگر دو و منبسط باشد و اگر زحل پیوسته باشد از مقابل
 و بر مریخ و مشتری هر دو از سلبیت روی نیک باشد که دو سعد از خنثی قوس برآید
 و اگر زحل پیوسته باشد از تربع و بر مریخ از تثلیث قوس زحل از پیشتر و نباید
 که منوط است اما نیک خنثی است قوس هر که خواهد که از اتصال ماه روز نیک بداند
 نخست در برج ماه تامل کند تا برج موافق است یا مخالف یا معتدل و ستاره کند
 و پیوسته است نگاه می باید که که سعد است یا خنثی از شکلها موافق است
 تا از شکلها مخالف سعد است یا خنثی و می باید که مکرر کند که معتدل یا
 قوی تا بداند که روز نیک است یا نه اکنون معلوم شود که تامل حال قوا از پنج و از اتصال
 می باید کرد تا دانسته آید که روزی نیک است یا نه و بهر برج بموجب اتصال
 اخسار کرده اند حاصل که در مدتها پیدا است چون از جهت برج و اتصال احوال
 نداشتن که نیک است یا برعکس تقویم نگاه می باید کرد که اتصال کواکب که بر
 چهار تقویم است نیک است روزی که نیک است و اگر اتصال بد باشد
 و غیره احوال نیک و روزی می باید بود و اگر اتصال وصال غیر بود
 روزی بد است و بسیار سخن در این است که اگر بگویم در آن روز

والسلام

و السلام باب نهم در شناختن رسوم تقویم تقویم
 هفت و درق کاغد بود اگر کسی خواهد که زواید بران آید
 چنانکه خواهد کاغد بران بکار برد و زواید که در تقویم بکار آید و درق
 و اختیارات که در ۲۴ درج و اتصال قمر در کواکب و حدود و وجود
 و قوا از پنج و در اول الاصل و قوا از پنج سال و قوا از پنج ایام
 و طالع بودن اقصاب بر وجه نوزدهم از پروان و در پست یک درج
 عقوب و طالع بود و مقدم بر طالع اجتماع ماه استعبار لها و اگر که اتصال
 بود یا از آن ماه باشد سه طالع شاید داشت و باشد که درق
 که خور و دین ماه از پس آن ماه باشد تا میل سال این جمله اگر بود
 بکار می باید که از آن ناکریر است و اگر عکس کنند چنانکه در وقت
 میکنند اکثر انسان تر میسند بر باقی تر میگذارند و در خواسان
 هر ماهی است بدان تقویم چهار طریقی کنند اول غم هفت باشد و در
 ایام اسبوح بپسند و از ایام الاصل خوشند و دوم در آن روزی
 گذشته از جوی و سوم در آن روزها ایام الحمد خوشند و آن روزها
 باری و یکی باری نوشته و بعد از این چهار طریقی باشد و در دیگر

هست که از تقویم کنند و گویند که کوکبی نحس است و کمرا پیدا نشود و آن نیز تو
 نادانند که درجه برجست و از آنکه خوانند با **دعای**
شفا حلی یا دانست که ستاره کعبه سیم بطلی ایسه پیوند و بطلی ایسه
 هم که بسیار ایسه پیوند و ستاره کان بدان پیوند و نظر کو اکب
 بایکدیگر حد معلومست که چون بدان وقت رسد نظر کرده بود و چون بدو رسیده
 بود هیچ نظر نگرفته بود و چون بدو رسیده بود هیچ نظر نگرفته بود و چون از آن حدی
 گذرد و نظر قوی تر میشد تا آنکه که از او بگذرد بمقدار حد معلوم آنکه تمام منفصل شده
 باشد و آن حد بمقدار نصف نجوم رسیده باشد و کم کوکبی را جویم مست فضا که در زیر
 نامهاشان نوشته است **ل** زحل **م** مشتری **ح** مریخ **س** شمس **ز** زهره **د** عطارد
 اگر چون قمر با اتصال کوکبی پیوند و میان مریخ و زحل باشد که مریخ و زحل و عطارد
 کیه تا آنکه که میان مریخ و زحل نصف نجوم کوکبی رسد اتصال تمام شود و در اتصال باشد
 از هر دو یک درجه رسند آنکه حقیقت اتصال بود قمر به حال از ستاره در میگذرد
 چون بمقدار نصف نجوم ستاره اندر گذرست ستاره جویم از قمر افکنند و چون
 درجه از دور رسیده جویم قمر از او افکنند و از او دور میشود تا آنکه بر دایره درجه رسد که هیچ
 اتصال نماند باشد چنانکه قمر در حمل بود و درجه و زهره در جوزا یا نروده در حمل شد پس است
 سر حلت اما قمر منور جویم زهره افکنند و مست تا چون لبه درجه رسد و جویم قمر منور

افکنند

۱۰۰ افکنند و چون قمر چهار درجه نیم رسد کویم در حال اتصال یکدیگر آید اما قمر
 جویم زهره نیست و چون قمر مست درجه رسد زهره نیز جویم بر قمر افکنند و در اتصال
 آید و چون مریخ در دایره درجه باشد اتصال تمام شود و در اتصال آید تا نگاه
 که قمر مست در دایره تمام رسد که قمر از جویم زهره بیرون آید و اما قمر نیست و چهار
 درجه و نیم تمام رسد منور در اتصال باشد بعد از آن از حد اتصال بیرون باشد
 و چون قمر مست در دایره تمام رسد که چون از قمر دایره درجه دور کرد
 اگر حد در آن برج بود اما س از آن میسوی بان اتصال ندارد پس مثال باشد
 اتصال کو اکب بایکدیگر در آن عدد احوال کم کوکب است بمقدار جویم خویش از
 آفتاب دور باشد بشرق تا بغرب پیدا آید تا همان شود و آن مقدار جویم
 واحد شریف و لغیر مست نیز خوانند با **دعای**
در شافقین سیر وسط و معتدل یا دانست که کم کوکبی را ایسه
 که سیر وسط خوانند و در ربع بکار آید و سیری دیگر است که معتدل خوانند و در
 تقویم باشد و بدین سیری معتدل قشری و قوتیت و احتراق و یصم طالع
 و غروب و در آن اتصال شاید شناخت و ما درین باب مریخ و سیر را پیدا کنیم
 که بسیار فایده در آنست اما سیر وسط و فو ثابت است و زیاده و نقصان نکنند
 و سیر معتدل زیاده و نقصان باشد و چون کسی سیری معتدل در تقویم کرد و
 بسیر وسط مقابله کند کمتر از آنست تا آنکه ستاره بطلی ایسه است اگر بیشتر بود
 سیر ایسه است و چون بگذرد و بیشتر و کمتر از آنکه واجب است برود و آنکه تقویم
 غلط است و معط شافقین تقویم نیست که چون بدانی اگر خلاف در
 تقویم بود معلوم کرد و سیر وسط کم کوکبی اینست که از مریخ نوشته است
زحل مشتری **ح** مریخ **ز** زهره **د** عطارد **س** شمس **ز** زهره **د** عطارد **س** شمس **ز** زهره **د** عطارد **س** شمس

ایشانست اکنون سیر معتدل را گویم اقباب هم که بطی السیر بود معتدل
 در **محل** و هر که سیر مع السیر بود سیر او **او** پس چون در تقویم بود
 اگر زیاده یا نقصان رفته باشد تقویم قطاست **ماه** را سیر کند او **او** و سیر کند
 سیر **ب** اگر بطی السیر بود و کمتر از این رود قطاست و اگر مع السیر بود و بیشتر
 از این بودم خطا بود **رحل** بیشتر زحل است دقیقه باشد دقیقه هر که که مستقیم بود
 و چون راجع باشد که هیچ سیر نکند و بیشتر سیر او در رجعت است دقیقه باشد **مشتی**
 بیشتر در استقامت سیر بیشتر از سیر نه دقیقه باشد و در جبهه باشد و در رجعت
 باشد که دوسه روز سیر نکند و غایت سیرش در رجعت بیشتر از دقیقه باشد **رجع**
 غایت سیر در استقامت زحل و نه دقیقه باشد و در رجعت در روز پنج
 سیر نکند و غایت سیرش در رجعت سی تمام است و در رجعت در روز سه در استقامت
 بیشتر سیر کند و باز ده دقیقه بود و در رجعت بهی و در دقیقه **عطار** و سیر
 دارد و بیشتر سیر او در استقامت یک روز و پنج ماه و دو دقیقه بود و در رجعت
 غایت سیر او یک روز و دو از ده دقیقه بود و کوکب و وقت راجع مستقیم شد
 باشد که سه روز هیچ سیر نکند و حصو صا رحل و بیشتر ی که بط السیر اندک در وقت
 سیر ایشان باره ای از این تا غایت آن رسد که در رجعت کفیت باره ای
 ایستد و روی با استقامت نهد تا که باشد که دوسه روز هیچ سیر نکند پس سیر
 شود و حال ایشان معلوم باشد و اسم **باب** و در **دست** **نخ**
در رجوع و استقامت **کار** باید دانستن که ماه و اقباب هر که راجع
 نشود البته و ستاره کان دیگر وقتی راجع باشند و وقتی مستقیم هم یکی را است
 معلوم است در رجوع و استقامت که از این پیش نمی باشد **رحل** کمتر در مدت
 استقامت

